

Projekt

z dnia 18 marca 2021 r.

Zatwierdzony przez

**UCHWAŁA NR
RADY MIEJSKIEJ W MIĘDZYRZECZU**

z dnia 2021 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Międzyrzecz na lata 2021–2024”

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 713 ze zm.¹⁾) oraz art. 87 ust. 1-3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 282 ze zm.²⁾) po uzyskaniu pozytywnej opinii Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Miejska w Międzyrzeczu uchwała, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny program opieki nad zabytkami gminy Międzyrzecz na lata 2021– 2024”, stanowiący załącznik do niniejszej Uchwały.

§ 2. Wykonanie Uchwały powierza się Burmistrzowi Międzyrzecza.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego.

Przewodnicząca Rady
Miejskiej w Międzyrzeczu

Katarzyna Budych

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2020 r., poz. 1378.

²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2020 r., poz. 782 i poz. 1378.

Załącznik do uchwały Nr
Rady Miejskiej w Międzyrzeczu
z dnia 2021 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021 - 2024

Opracowanie: *Prof. UZ, dr hab. Marcei Tureczek*

Międzyrzecz, grudzień 2020 r.

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu nad zabytkami	6
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	7
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	14
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	15
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	21
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	28
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	28
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa oraz krajobrazu kulturowego gminy	33
5.2.1. Zarys historii obszaru gminy	33
5.2.2. Krajobraz kulturowy	36
5.2.3. Zabytki nieruchome.....	44
5.2.4. Zabytki ruchome	56
5.2.5. Zabytki archeologiczne	58
5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	59
5.2.7. Dziedzictwo niematerialne	60
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	62
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	63
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy.....	64
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.....	68
6.1. Metodologiczne założenia analizy SWOT	68
6.2. Analiza SWOT	69
7. Założenia programowe.....	71
7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami	71
7.2. Kierunki działań programu opieki nad zabytkami w ramach celów priorytetowych	71
7.3. Zadania programu opieki nad zabytkami w ramach przyjętych kierunków działań	72
8. Instrumentarium realizacji programu	74
9. Zasady oceny realizacji i ewaluacji programu	76
10. Źródła finansowania i realizacja instrumentów finansowych	77
11. Załączniki.....	82
11.1. Wykaz przyznanych dotacji na cele konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane dla zabytków wpisanych do rejestru zabytków, położonych w gminie Międzyrzecz w latach 2011-2019	82
11.2. Projekt Uchwały Rady Miejskiej w Międzyrzeczu w sprawie zasad udzielania dotacji	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na terenie gminy Międzyrzecz.....	84
11.3. Rysunki	93
12. Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.....	98

1. WSTĘP

Dziedzictwo kulturowe pozostaje czytelnym składnikiem otaczającym społeczności lokalne. Spuścizna przeszłości zarówno materialna, jak też niematerialna wraz z przyrodą biotyczną i abiotyczną – tworzą jako całość krajobraz kulturowy, czyli fizjonomię środowiska, gdzie środowisko jest treścią, a krajobraz jej formą¹. By jednak krajobraz kulturowy i jego składniki jako treść otaczającej przestrzeni mogły odgrywać taką rolę, istotna jest świadomość ich posiadania, a także szeroko pojmowane działania ochronne. Odniesienie się zarazem do takich pojęć jak „dziedzictwo kulturowe” i „krajobraz kulturowy”, które rozszerzają pojęcie „zabytek” czy „ochrona zabytków” ma na celu wpisanie założeń „Programu opieki nad zabytkami gminy Międzyrzecz na lata 2021–2024”; zwanego dalej *Programem* w doktryny międzynarodowe, ukierunkowane na ochronę dziedzictwa przeszłości, które zakładają uwzględnianie wielu aspektów środowiska i jego składników².

Zgodnie z wytycznymi Konwencji Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO z 1972 r. oraz założeniami Polskiego Komitetu ds. UNESCO krajobrazy kulturowe oraz ich składniki są „*ilustracją ewolucji społeczeństw i sposobu osiedlania się na przestrzeni dziejów, zależnie od fizycznych ograniczeń lub korzyści wynikających ze środowiska naturalnego oraz oddziaływania czynników społecznych, ekonomicznych i kulturowych*”. W myśl tej samej Konwencji dobrami kultury są „*zabytki: dzieła architektury, dzieła monumentalnej rzeźby i malarstwa, elementy i budowle o charakterze archeologicznym, napisy, jaskinie i zgrupowania tych elementów mające wyjątkową, powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki; zespoły: budowli oddzielnych lub łącznych, które ze względu na swoją architekturę, jednolitość lub zespolenie z krajobrazem mają wyjątkową, powszechną wartość z punktu widzenia historii; miejsca zabytkowe: dzieła człowieka lub wspólne dzieła człowieka i przyrody, jak również strefy, a także stanowiska archeologiczne mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnograficznego lub antropologicznego*”.

¹ J. Bogdanowski, *Badania i ochrona krajobrazu kulturowego* (w:) *Badania i ochrona zabytków w Polsce w XX wieku*, red. nauk. A. Tomaszewski, Warszawa 2000, s. 23.

² Por. *Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2017-2020*, Zielona Góra – Gorzów Wlkp., 2017, s. 6, bip.lubuskie.pl.

Przytoczonym założeniom międzynarodowym odpowiadają nie tylko wytyczne prawa krajowego, które określają ustawowe podstawy zorganizowanych działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, ale również praktyka na poziomie centralnym i samorządowym³. Zwłaszcza ten drugi aspekt działań w wymiarze troski o dobro wspólne pozostaje szczególnie doniosły, gdyż to gminy – jako podstawowe jednostki samorządu terytorialnego zgodnie z art. 164 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, mają największy wpływ na możliwość kreowania postaw reinwestycyjnych wobec członków swoich wspólnot. Wśród wielu wyznaczników takich działań – rozumianych także jako prospołeczne, jest ochrona szeroko pojmowanego materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Działania te, tak istotne na poziomie lokalnym określają szacunek do przeszłości, wyrażając także odpowiedzialność za przyszłe pokolenia i stan w jakim zastaną one spuściznę także współczesnych.

Celem *Programu*, będącego oficjalnym dokumentem prawno-programowym w zakresie sprawowania polityki gminy Międzyrzecz w obrębie zadań dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami, jest uzupełnienie kompleksowego systemu planowania gminy oraz poprawa stanu zachowania i aktywności na rzecz dziedzictwa kulturowego. Polityka ta powinna polegać na wykorzystaniu dostępnego instrumentarium i aktywizacji za pomocą narzędzi prawnych, ekonomicznych i społecznych oraz działań organów samorządowych i lokalnej społeczności. Cele szczegółowe realizacji *Programu* określa *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 283 ze zm.). Zgodnie z brzemieniem art. 87 ust. 2 Ustawy, *Program* poprzez działania zintegrowane na wielu płaszczyznach ma na celu w szczególności:

- 1) *włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;*
- 2) *uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*
- 3) *zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*
- 4) *wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*

³ L. Jaworski, *Realizacja obowiązku ochrony zabytków przez organy administracji publicznej* (w:) *Prawna ochrona dóbr kultury*, (red. nauk.) T. Gardocka, J. Sobczak, Toruń 2009, s. 205.

- 5) *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
- 6) *określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;*
- 7) *podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Program oraz załącznik do Programu w postaci wykazu – Gminnej Ewidencji Zabytków (zwanej dalej GEZ) został sporządzony na podstawie art. 87 ust. 1 oraz art. 22 ust. 4 i 5 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zgodnie z wytycznymi zawartymi w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz. U. nr 113, poz. 661). Załącznik ten, obejmuje:

- 1) *zabytki nieruchome wpisane do rejestru;*
- 2) *inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;*
- 3) *inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.*

Zgodnie z art. 87 ust. 1 Program został sporządzony na okres 4 lat. Uchwałę o przyjęciu Programu na podstawie art. 87 ust. 3 podejmuje rada gminy po uzyskaniu pozytywnej opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Program (art. 87 ust. 4) ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego. Z realizacji Programu wójt (burmistrz, prezydent miasta) przedstawia sprawozdanie w okresie co 2 lata, od momentu przyjęcia Programu.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Działania jednostek samorządu terytorialnego, w tym samorządu gminy, ukierunkowane na ochronę dziedzictwa kulturowego pozostają przedmiotem polskiego systemu prawnego, określonego szczegółowo w aktach normatywnych. Już w preambule Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 02 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483) określono, że (...) *wdzięczni naszym przodkom za ich pracę, za walkę o niepodległość okupioną ogromnymi ofiarami, za kulturę zakorzenioną w chrześcijańskim dziedzictwie Narodu i ogólnoludzkich wartościach, nawiązując do najlepszych tradycji Pierwszej i Drugiej Rzeczypospolitej, zobowiązani, by przekazać przyszłym pokoleniom wszystko, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku*. Prawną podstawę przygotowania gminnego programu opieki nad zabytkami stanowią:

1. **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 02 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483)**, która określa doktrynalną podstawę ochrony dziedzictwa kulturowego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz poza jej granicami, jeśli jest to polskie dziedzictwo kulturowe. W art. 5 Konstytucji wskazano, że *„Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”* oraz w art. 6 ust. 1 *„Rzeczpospolita Polska (...) stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”* i w art. 86 *„Obowiązkiem obywatela polskiego (...) jest troska o dobro wspólne”*⁴.
2. **Ustawa z dnia 08 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 713 ze zm.)** w art. 7 ust. 1 określono zadania gminy polegające na zaspokajaniu zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in.:
 - *ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami;*
 - *ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;*
 - *edukacji publicznej;*
 - *kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;*
 - *kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych;*

⁴ Por. M. Chmaj, *Konstytucyjne podstawy ochrony dóbr kultury* (w:) *Prawna ochrona dóbr kultury*, s. 25.

- *zieleni gminnej i zadrzewień;*
- *wspierania i upowszechniania idei samorządowej, w tym tworzenia warunków do działania i rozwoju jednostek pomocniczych i wdrażania programów pobudzania aktywności obywatelskiej;*
- *promocji gminy;*
- *współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 1057);*
- *współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.*

3. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 282 ze zm.), która w art. 87 ust. 1 stanowi, że *„Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami”*. Art. 21 określa, że *„Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”*. Art. 22 ust. 4 tejże Ustawy określa również prawne podstawy GEZ, stwierdzając, że *„Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy”*. Ustawa nadaje organom gmin kompetencje w obrębie działań na rzecz ochrony prawnej zabytków. Zgodnie z art. 4 *„Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:*

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”*. W myśl Ustawy, wpis

zabytków do GEZ nie jest formą ochrony prawnej zabytków, która jest sprawowana przez właściwe organy administracji państwowej (Minister właściwy do spraw kultury oraz wojewodowie), lecz formą zapewnienia opieki nad zabytkami, które określone są w art. 5 Ustawy i polegają w szczególności na „*naukowym badaniu i dokumentowaniu zabytku; prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczeniu i utrzymaniu zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystaniu z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowaniu i upowszechnianiu wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury*”.

W myśl Ustawy (art. 6 ust. 1):

1. Ochronie i opiece podlegają „bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,*
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,*
- c) dziełami architektury i budownictwa,*
- d) dziełami budownictwa obronnego,*
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,*
- f) cmentarzami,*
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,*
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;*

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,*
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,*
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,*
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej,*

charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t. j. Dz. U. z 2019 r., poz. 1479),*
- f) instrumentami muzycznymi,*
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,*
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;*

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,*
- b) cmentarzyskami,*
- c) kurhanami,*
- d) relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.*

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7, w szczególności formami ochrony zabytków są (ust. 3) „*utworzenie parku kulturowego*”, co w związku z art. 16 oraz art. 17 Ustawy określa kompetencje gminy; ponadto (ust. 4) „*ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego*”.

4. Pozostałe akty prawne istotne z punktu realizacji Programu

- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 293 ze zm.);
- ustawa z dnia 07 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 1333 ze zm.);
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 1219 ze zm.);
- ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 55 ze zm.);

- ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 1990);
- ustawa z dnia 09 października 2015 r. o rewitalizacji (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 802 ze zm.);
- ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 1947);
- ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 2337);
- ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 194);
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 1057);
- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 902);
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 1479);
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 164);
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 774 ze zm.) wprowadzając szereg zmian do niektórych przepisów określających m.in. planowanie przestrzenne i ochronę zabytków. Wprowadza ona na poziomie gminy tzw. uchwały krajobrazowe regulujące zasady kreowania przestrzeni z wykorzystaniem powierzchni reklamowych oraz zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury i ogrodzeń. Kompetencje wynikające z Ustawy dla gmin odnoszą się wprost do zasad kreowania ładu przestrzennego, w tym do zagadnień zachowania ładu w obrębie przestrzeni o cechach historycznych lub też podlegających ochronie z punktu widzenia *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Istotnym elementem Ustawy pozostają również wprowadzone na jej mocy tzw. audyty krajobrazowe. Ten rodzaj działań polegający na „identyfikacji krajobrazów” występujących na obszarze całego województwa został określony jako zadanie własne samorządu województwa. Przepisy Ustawy nadają uprawnienia samorządom gmin, które mogą dotyczyć zagadnień ochrony zabytków i szerzej rozumianego dziedzictwa kulturowego. Organy gminy zostały

zobowiązane do uwzględniania wymogów ochrony krajobrazu oraz wniosków i rekomendacji wynikających z audytów krajobrazowych. Wnioski z audytów krajobrazowych muszą być również uwzględniane w planach zagospodarowania przestrzennego, w tym powinny określać zasady ochrony i kształtowania krajobrazu; granice i sposoby zagospodarowania dla krajobrazów priorytetowych określonych w audycie krajobrazowym⁵;

- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia zakresu celów Funduszu Kościelnego (t.j. Dz. U. z 1990 r., Nr 61, poz. 354);
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 09 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (t.j. Dz. U. z 2004 r., Nr 30, poz. 259);
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz. U. z 2011 r., Nr 113, poz. 661 ze zm.);
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 1789);
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 1275);
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 06 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 399 ze zm.);
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 110);

⁵ *Jak wykorzystać potencjał „Ustawy krajobrazowej”? Instrumenty prawne i propozycje. Przewodnik dla samorządu gminnego*, D. Zalewski (red.), A. Bochentyn, P. Konopczyńska, M. Muza, Gdańsk 2016, s. 10.

- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 05 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (t.j. Dz. U. z 2004 r., Nr 212, poz. 2153).

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Program jest zgodny z priorytetami oraz działaniami na rzecz ochrony zabytków i szerzej rozumianego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, przyjętymi w dokumentach strategicznych państwa oraz województwa lubuskiego i powiatu międzyrzeckiego⁶.

1. Dokumenty krajowe:

- 1) Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022;
- 2) Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Dziedzictwo Kulturowe”;
- 3) Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 z uzupełnieniem na lata 2004–2020;
- 4) Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030;
- 5) Strategia Rozwoju Kraju 2020 (Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030);
- 6) Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020 Regiony – miasta – obszary wiejskie.

2. Dokumenty na poziomie województwa i powiatu:

- 1) Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2017–2020;
- 2) Strategia rozwoju województwa lubuskiego. Aktualizacja z horyzontem czasowym do 2020 roku;
- 3) Strategia rozwoju kultury województwa lubuskiego;
- 4) Program rozwoju lubuskiej turystyki do 2020 roku;
- 5) Strategia rozwoju Polski Zachodniej 2020;
- 6) Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego;
- 7) Regionalny program operacyjny – Lubuskie 2020;

⁶ W odniesieniu do dokumentów programowych województwa lubuskiego por. uwagi teoretyczne: M. Tureczek, *Tożsamość i dziedzictwo kulturowe w polityce władz lokalnych – uwagi do dokumentów programowych województwa lubuskiego* (w:) Ziemia Lubuska. Rozważania o historii i tożsamości regionu, (red.) T. Nodzyński, M. Tureczek, J. Zięba, Zielona Góra 2014, s. 225.

- 8) Program opieki nad zabytkami powiatu międzyrzeckiego na lata 2018–2021;
- 9) Program ochrony środowiska dla powiatu międzyrzeckiego na lata 2018–2021.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022, (zwany dalej *Programem krajowym*) został przyjęty Uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. i wpisuje się w system dokumentów planistycznych państwa, pozostając instrumentem wykonawczym dla *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*. Głównym celem *Programu krajowego* jest „*Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków*”. Dokument obejmuje diagnozę stanu ochrony zabytków w Polsce w obrębie trzech płaszczyzn:

- *organizacji i zadań ochrony zabytków w Polsce;*
- *stanu zachowania zabytków w Polsce, w tym roli i znaczenia form ochrony zabytków oraz systemów informacji o zabytkach;*
- *komunikacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków w Polsce.*

W obrębie celów szczegółowych wskazano następujące wytyczne:

- *wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce;*
- *wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków, tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.*

Z punktu widzenia założeń programów gminnych istotne znaczenie mają zagadnienia horyzontalne w ramach *Programu krajowego*, ze szczególnym uwzględnieniem takich jak:

- *zwiększenie społecznego zaangażowania w ochronę i opiekę nad zabytkami;*
- *budowanie przez organy ochrony zabytków partnerskich relacji z obywatelami, jak i propagowanie postaw współodpowiedzialności społecznej za zachowanie zabytków (współpraca z mediami, wykorzystywanie mediów elektronicznych, konkursy, itp.);*
- *zwiększenie zaangażowania samorządów, ze szczególnym uwzględnieniem gmin, w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków kulturowych (ich stanowienie jest władczą kompetencją rad gmin) jako skutecznej formy ochrony zabytków.*

Wymienione założenia wpisują się w zagadnienia ochrony i opieki nad zabytkami na poziomie lokalnym. W obrębie diagnozy ukierunkowanej na globalne założenia ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce, *Program krajowy* odnosi się bezpośrednio do roli samorządów terytorialnych, których kompetencje traktowane są jako pomocnicze w wymiarze państwowej polityki wobec dziedzictwa kulturowego. Na poziomie kompetencji gminnych podkreśla się możliwość tworzenia parków kulturowych jako formy ochrony obszarowej, tworzenie gminnych ewidencji zabytków, które mogą obejmować obiekty wyznaczone przez wójtów, burmistrzów i prezydentów miast w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, wreszcie wprowadzanie stref ochronnych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. W istocie tak sformułowane kompetencje mogą przyczyniać się do kreowania aktywnej polityki ochrony zabytków na poziomie gminy. *Program krajowy* definiuje dziedzictwo kulturowe jako potencjał rozwoju społecznego, a także czynnik umożliwiający budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości, oraz zakłada ułatwienie dostępu do dziedzictwa i jego partycypację społeczną. W obrębie analizy SWOT *Programu krajowego* obok szans i potencjału dziedzictwa, dostrzega się także słabe strony polityki gmin wobec dziedzictwa, wśród których wymienia się m.in: doraźność planowania przestrzennego, brak spójności ochrony zabytków z ochroną przyrody, niski poziom i złe planowanie środków finansowych w samorządach wobec zasobów ilościowych i jakościowych dziedzictwa kulturowego, niski poziom edukacji i zaangażowania społecznego, brak zrozumienia dla potencjału gospodarczego dziedzictwa na poziomie lokalnym.

Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN) „Dziedzictwo Kulturowe” jest cyklicznym działaniem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, którego celem jest finansowanie działań w obszarze szeroko pojętej działalności na rzecz kultury i dziedzictwa. W obrębie poszczególnych programów ogłaszanych w cyklach rocznych, istotne znaczenie jako instrumentarium dla realizacji *Programu* mogą mieć programy z zakresu dziedzictwa kulturowego, które obejmują między innymi inicjatywy na rzecz kolekcji muzealnych i wspierania działań muzealnych, kultury ludowej i tradycji, ochrony zabytków i ochrony zabytków archeologicznych, badania polskich strat wojennych, wspieranie samorządowych instytucji kultury i opieki nad miejscami pamięci.

W 2017 r. zgodnie z danymi MKiDN, ogłoszone były następujące programy, mające charakter powtarzalny:

- 1) *Kolekcje muzealne*: celem jest wspieranie działalności muzeów poprzez tworzenie oraz systematyczne wzbogacanie zbiorów i kolekcji o randze narodowej i regionalnej.
- 2) *Wspieranie działań muzealnych*: celem jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych.
- 3) *Kultura ludowa i tradycja*: celem jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania.
- 4) *Ochrona zabytków*: celem jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.
- 5) *Ochrona zabytków archeologicznych*: celem jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.
- 6) *Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą*: celem jest poprawa stanu zachowania i wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego znajdującego się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej oraz upowszechnianie wiedzy na jego temat.
- 7) *Miejsca pamięci narodowej za granicą*: celem jest dążenie do zapewnienia godnego miejsca spoczynku naszym poległym i pomordowanym oraz troska i opieka nad miejscami pochówku znajdującymi się poza granicami kraju.
- 8) *Badania polskich strat wojennych*: celem jest wsparcie działalności instytucji w kwestii badań odnośnie strat wojennych poniesionych w zakresie zbiorów artystycznych.
- 9) *Wspieranie samorządowych instytucji kultury – opiekunów miejsc pamięci*: celem jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi

miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości.

- 10) *Wspieranie opieki nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami w kraju:* celem jest zaangażowanie w opiekę nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami jak największej liczby różnych podmiotów, aby zwiększyć wiedzę o historii naszego kraju, zwłaszcza o jej najtrudniejszych i najbardziej skomplikowanych aspektach i dzięki temu wzmocnienie świadomości obywatelskiej i postaw patriotycznych.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 z uzupełnieniem na lata 2004-2020 (zwana dalej Narodową Strategią) jest dokumentem przyjętym na mocy Uchwały Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. i pozostaje głównym dokumentem strategicznym w zakresie polityki kulturalnej państwa. Wśród programów operacyjnych stanowiących instrumentarium realizacyjne *Narodowej Strategii* zawarto program operacyjny **Dziedzictwo kulturowe**. Zgodnie z założeniami program ma być realizowany w obrębie dwóch priorytetów: rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Pierwszy z priorytetów zgodnie z wytycznymi *Narodowej Strategii* koncentruje się na „poprawie stanu zachowania zabytków i zwiększeniu ich roli w rozwoju turystyki, poprawę warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, a także muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę”.

Priorytet drugi ukierunkowany został na zadaniach związanych z zakupami muzealiów, digitalizacją i dokumentacją zbiorów muzealnych, archiwalnych, księgozbiorów, poprawą praktyk w obrębie instytucji, w tym wspieraniu pracowni konserwatorskich oraz technik konserwacji zabytków. Wspieranie ochrony dziedzictwa kulturowego zostało uwzględnione także w innych programach:

- 1) *Promocja czytelnictwa*, który obejmuje działania na rzecz bibliotek, m. in. poprawę jakości i dostępności zbiorów bibliotecznych.
- 2) *Edukacja kulturalna i upowszechnianie kultury*, który obejmuje m.in. zadania z zakresu dokumentowania i upowszechniania dorobku kultury ludowej, a także działań na rzecz specyficznych regionalnych zjawisk kulturalnych, w tym w obrębie kultury ludowej, organizację warsztatów itp.

- 3) *Promesa Ministra Kultury*, którego celem jest dofinansowanie wkładów własnych w ramach środków pozyskiwanych z funduszy europejskich, które mogą być przeznaczone m. in. na zadania z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.
- 4) *Rozwój infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego oraz wzrost efektywności zarządzania kulturą*, którego celem jest m.in. rewitalizacja i modernizacja na cele kulturalne obiektów zabytkowych, ekspertyzy konserwatorskie i inne.
- 5) *Rozwój inicjatyw lokalnych*, którego celem jest wyrównywanie dostępu i pobudzanie inicjatyw, wskazując na działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.

Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030 (zwana dalej Koncepcją Zagospodarowania) przyjęta przez Radę Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. jest najważniejszym dokumentem strategicznym dotyczącym ładu przestrzennego Polski. Zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Rozwoju celem strategicznym jest *„efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie”*. W obrębie najważniejszych problemów zagospodarowania polskiej przestrzeni wskazuje się:

- *tworzenie warunków równomiernego rozwoju poza dużymi miastami;*
- *rozwój infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;*
- *poszanowanie środowiska naturalnego i walorów krajobrazowych, w tym kulturowych;*
- *utrzymanie skutecznego systemu planowania przestrzennego (np. eliminowanie chaotycznego sposobu zabudowy).*

Wizja *Koncepcji Zagospodarowania* zakłada, że *„przestrzeń Polski ma być przyjazna dla mieszkańców naszego kraju i z powodzeniem konkurować z przestrzenią europejską. Siłą polskiej przestrzeni, podobnie jak w Europie, będzie rozwój obszarów funkcjonalnych”*. Zarazem obszar funkcjonalny jest definiowany jako *„obszar kraju wyodrębniony na podstawie wspólnych cech geograficznych i silnych, wewnętrznych powiązań. Przykładem obszaru funkcjonalnego może być duże miasto i otaczające je gminy. Mieszkańcy tych gmin na co dzień dojeżdżają do pracy w mieście, uczą się w nim, studiują, chodzą do teatru.*

Oznacza to, że taki obszar posiada wspólny potencjał i bariery rozwojowe, niezależne od granic administracyjnych. Planowanie przestrzenne czy szerzej – planowanie rozwoju – ponad tymi granicami, pozwala osiągnąć lepsze efekty”.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 (Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030, zwana dalej *Strategią Rozwoju*) przyjęta w dniu 25 września 2012 r., jest dokumentem określającym priorytety rozwojowe kraju w średnim horyzoncie czasowym. *Strategia Rozwoju* pozostaje spójna ze *Strategią Europa 2020* i określa ramy realizacyjne dla programów finansowanych ze środków wspólnotowych w latach 2014–2020. *Wizja Polski 2020* ma być osiągnięta m. in. poprzez działania na rzecz poprawy spójności społeczno-gospodarczej i terytorialnej. Osiągnięcie tych celów przewiduje się poprzez działania na rzecz inicjatyw prospołecznych, rewitalizację obszarów zdegradowanych oraz efektywne wykorzystywanie zasobów naturalnych i kulturowych. W obrębie obszaru strategicznego: **Sprawne i efektywne państwo**, podkreśla się działania na rzecz ładu przestrzennego poprzez *rozbudowę infrastruktury informacji przestrzennej oraz kontrolowanie procesów suburbanizacji, planowanie na obszarach rozwojowych i stosowanie planowania funkcjonalnego, uwzględniającego również aspekt społeczny oraz ochronę krajobrazu kulturowego i przyrodniczego.*

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020 Regiony–miasta–obszary wiejskie (zwana dalej *Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego*) przyjęta w dniu 13 lipca 2010 r. jest dokumentem strategicznym, odnoszącym się do polityki rozwoju społeczno-gospodarczego w ujęciu wojewódzkim. Strategia zakłada wzmocnienie roli regionów dla celów rozwojowych kraju. W obrębie wizji rozwoju regionalnego kraju do 2020 r. eksponuje się tożsamość regionalną, spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną, która może być osiągnięta m.in. poprzez wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i walorów środowiska naturalnego, rozumianych jako czynniki rozwojowe w wymiarze społecznym i gospodarczym.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2017–2020 przyjęty Uchwałą Sejmiku Województwa Lubuskiego Nr XXIX/444/17 z dnia 10 kwietnia 2017 r. jest dokumentem określającym warunki organizacyjne i finansowe w zakresie działań do 2020 r., ukierunkowanych na poprawę stanu zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego w zakresie mieszczącym się w kompetencjach samorządu województwa. Celem głównym określonym w ramach Programu opieki nad zabytkami województwa lubuskiego jest „*wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego w rozwoju regionu i budowaniu więzi społecznych*”. Tak określony cel zakłada następujące priorytety:

- *rozpoznanie zasobu i aktywne zarządzanie dziedzictwem kulturowym;*
- *rewaloryzację zabytków o wysokiej randze w krajobrazie kulturowym regionu;*
- *aktywizację społeczną i gospodarczą w zakresie opieki nad zabytkami;*
- *edukację, popularyzację i promocję dziedzictwa kulturowego.*

W obrębie założeń dotyczących realizacji *Programu opieki nad zabytkami województwa lubuskiego*, wymienia się wśród obiektów zabytkowych na terenie województwa lubuskiego liczne obiekty z terenu gminy Międzyrzecz, mieszczące się w pojęciu układów urbanistycznych i ruralistycznych, zespołów krajobrazowych, pojedynczych obiektów architektury, szlaków turystycznych itp. Wśród najważniejszych wymienia się:

- *dziedzictwo archeologiczne;*
- *układ urbanistyczny Międzyrzecza;*
- *Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej im. Alfa Kowalskiego (jednostka powiatu międzyrzeckiego);*
- *Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy w Pniewie (jednostka gminy Międzyrzecz) oraz obiekty Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego;*
- *układy ruralistyczne na terenie gminy Międzyrzecz;*
- *architektura sakralna w Międzyrzeczu i okolicach;*
- *architektura rezydencjonalna;*
- *obiekty użyteczności publicznej;*
- *cmentarze;*
- *zabytki techniki (np. młyn w Kuźniku);*
- *wyposażenie ruchome szczególnie w obrębie obiektów sakralnych w okolicach Międzyrzecza;*

- *dziedzictwo niematerialne w postaci szlaków kulturowych, spuścizny religijnej (Pięciu Braci Międzyrzeckich);*
- *szlaki turystyczne: szlak cysterski, szlak gotyckich kościołów farnych, szlak zabytkowych ratuszy, szlak zabytkowych kościołów drewnianych, szlak zabytkowych organów, szlak fortyfikacji MRU, szlak najcenniejszych zespołów urbanistycznych o średniowiecznym rozplanowaniu i zachowanym układzie przestrzennym, Lubuska Droga Świętego Jakuba – fragment Europejskiego Szlaku Kulturowego.*

W Programie opieki nad zabytkami województwa lubuskiego zakłada się, że w obrębie instrumentarium wdrażania przyjętych założeń udział powinny brać samorzady gminne oraz gminne jednostki organizacyjne poprzez:

- *możliwość ujmowania w rocznych budżetach środków na problematykę związaną z dziedzictwem kulturowym, w tym na dotacje do prac przy zabytkach;*
- *opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i ujęcia w nich problematyki związanej z dziedzictwem kulturowym;*
- *ochronę unikalnego krajobrazu kulturowego poprzez tworzenie parków kulturowych;*
- *opracowywanie studiów, diagnoz i programów opieki nad zabytkami i krajobrazem kulturowym;*
- *inspirowanie działań niezależnych podmiotów społecznych i gospodarczych na rzecz zagospodarowywania zabytków, ich promocji i popularyzacji;*
- *stymulowanie działań właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych do ich utrzymywania w należyтым stanie.*

Strategia rozwoju województwa lubuskiego. Aktualizacja z horyzontem czasowym do 2020 przyjęta Uchwałą Nr XXXVII/260/2005 Sejmiku Województwa z dnia 19 grudnia 2005 r. Dokument w założeniach programowych określa kierunki rozwoju województwa lubuskiego, wyzwania rozwojowe oraz kierunki postępowania władz samorządowych z uwzględnieniem priorytetów rozwojowych w obszarze zagadnień gospodarczych i społecznych. Dziedzictwo kulturowe zostało ujęte w obrębie kapitału materialnego regionu i jest traktowane jako czynnik rozwojowy o niedostatecznym i nieefektywnym wykorzystaniu istniejącego potencjału.

Prorozwojowe wykorzystanie dziedzictwa kulturowego traktuje się jako wyzwanie strategiczne w ramach Strategii rozwoju województwa lubuskiego.

Strategia rozwoju kultury województwa lubuskiego przyjęta Uchwałą Nr XX/142/2004 przez Sejmik Województwa Lubuskiego z dnia 28 czerwca 2004 r. W obrębie głównych celów strategii wskazano:

- *zapewnienie przestrzennej, gospodarczej i społecznej spójności regionu;*
- *podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa i zwiększenie potencjału innowacyjnego nauki i gospodarki;*
- *rozwój przedsiębiorczości;*
- *efektywne wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego i kulturowego – poprzez wykorzystanie walorów środowiska i dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystyki oraz rozwój usług kulturalnych, zdrowotnych i sportowych dla mieszkańców regionu i gości zagranicznych.*

Realizację wskazanych celów planuje się osiągnąć poprzez działania na rzecz szeroko pojętej działalności na rzecz kultury i społeczeństwa, w tym podkreśla się w sposób szczególny działania na rzecz dziedzictwa kulturowego, m.in.: *inwentaryzację dziedzictwa kulturowego regionu, opracowanie programu jego odnawiania i propagowania, kształtowanie świadomości społecznej dotyczącej roli środowiska i dziedzictwa kulturowego, waloryzację i inwentaryzację zasobów ekologicznych oraz historyczno-kulturowych*. Strategia podkreśla rolę i znaczenie kultury w harmonijnym rozwoju regionu, w tym zakłada konieczność określenia mechanizmów zapewniających zachowanie dziedzictwa kulturowego i tożsamości regionu w ramach członkostwa w Unii Europejskiej.

Program rozwoju lubuskiej turystyki do 2020 r. przyjęty Uchwałą Zarządu Województwa Lubuskiego Nr 237/2813/14 z dnia 04 lutego 2014 r. jest dokumentem rozwijającym Strategię rozwoju województwa lubuskiego, który jako cel nadrzędny zakłada „*stworzenie możliwości i warunków do dynamicznego rozwoju szeroko pojętego sektora turystycznego w regionie*”. W programie uwzględniono 8 celów operacyjnych:

1. *Stworzenie konkurencyjnego wizerunku turystycznego regionu.*
2. *Stworzenie kompleksowego systemu informacji i promocji turystycznej oraz oznakowania turystycznego w regionie.*
3. *Rozwój produktów turystycznych.*

4. *Rozwój infrastruktury turystycznej.*
5. *Wzmocnienie platform współpracy i rozwoju turystyki oraz doskonalenie kadr dla turystyki w regionie.*
6. *Rozwój wiodących form turystyki.*
7. *Rozwój rekreacji ruchowej i zdrowotnej.*
8. *Rozwój turystyki transgranicznej i wykorzystanie szans przygranicznego położenia.*

Program rozwoju przewiduje przygotowanie produktów wizerunkowych, wśród których pojawia się propozycja utworzenia produktu „*Militaria i fortyfikacje*”, gdzie jednym z głównych założeń jest wykorzystanie podziemi Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego. W tym celu w założeniach programu rozwoju lubuskiej turystyki przewiduje się m. in.:

- 1) zakup i modernizację taboru kolei podziemnej w bunkrach Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego;
- 2) budowę nowego obiektu na potrzeby siedziby Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy w Pniewie i obsługi ruchu turystycznego w Międzyrzeckim Rejonie Umocnionym;
- 3) jednolite oznakowanie turystyczne „Lubuskiego Szlaku Fortyfikacji”, wytyczenie szlaków naziemnych, ustawienie tablic informacyjnych, dotyczących najciekawszych obiektów militarnych;
- 4) budowę ścieżki pieszo–rowerowej, łączącej trasy turystyczne MRU w Boryszynie i Pniewie.

Strategia rozwoju Polski Zachodniej 2020, dokument określający ramowe kierunki rozwoju województw „Polski Zachodniej” do 2020 r., stawia sobie za cel wykorzystanie współpracy międzywojewódzkiej w celu poprawienia konkurencyjności i przeciwdziałania marginalizacji mikroregionów obszaru ujętego w programie. Wśród celów Strategii wskazuje się na „*wspieranie rozwoju sieci współpracy ośrodków naukowo–technologicznych i akademickich Polski Zachodniej oraz rozwijanie innych elementów gospodarki opartej na wiedzy; stymulowanie kompleksowego rozwoju osi odrzańskiej; tworzenie wspólnego produktu turystycznego Polski Zachodniej; osiągnięcie nowej jakości współpracy transgranicznej*”. Tym samym założenia celów Strategii mają znaczenie dla działań ukierunkowanych na ochronę dziedzictwa kulturowego.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego przyjęty uchwałą NrXXXVII/272/2002 w dniu 02 października 2002 r. jako akt określający kierunki zagospodarowania w zakresie takich zagadnień, jak rozmieszczenie inwestycji celu publicznego czy zabudowy mających istotne znaczenie dla zagadnień ochrony dziedzictwa kulturowego. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego zakłada efektywne wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego i kulturowego dla rozwoju turystyki. W programie uwzględniającym aktualizacje oparte o inne dokumenty strategiczne województwa lubuskiego określa się potrzebę dążeń do wzmocnienia pozycji dziedzictwa kulturowego województwa lubuskiego poprzez włączanie jego zasobów do dokumentów i działań strategicznych na szczeblu krajowym i międzynarodowym. Dokument zwraca uwagę na zasoby kulturowe Międzyrzecza i zagadnienia ochrony wartości kulturowych w obrębie części II: Plan struktury funkcjonalno–przestrzennej. Kierunki polityki przestrzennej, 12: Strefa kulturowa.

W obrębie wskazanych rozważań określa się:

- *działania zmierzające do wykorzystania i utrzymania walorów dziedzictwa kulturowego regionu lubuskiego;*
- *wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego;*
- *ochronę krajobrazu kulturowego województwa;*
- *proponowane parki kulturowe;*
- *proponowane szlaki turystyczne;*
- *najcenniejsze zabytki województwa lubuskiego.*

Jedną z podstawowych zasad rozwoju zagospodarowania przestrzennego jest wykorzystanie wartości wynikających z uwarunkowań zewnętrznych (położenie województwa przy granicy oraz w obrębie szlaków drogowych) nadto uwarunkowań wewnętrznych – istniejących zasobów kulturowych, materialnych i niematerialnych. W założeniach wizji regionu, zakłada się rozwój dziedzin z zakresu gospodarowania przestrzennego na bazie wartości środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego jako czynników wzmocniających potencjał wewnętrzny:

- *lubuska przestrzeń przyrodnicza przekazała już wartości ekologiczne i swoją różnorodność biologiczną do systemu zasobów europejskich, w celu otwarcia jej na rosnący popyt Europy Zachodniej na różne formy ekoturystyki i wypoczynku;*

- *region uzyskał wzmocnioną tożsamość regionalną, opartą na mocnej symbiozie chronionego dziedzictwa kulturowego i adaptacji wątków europejskich, silnie oddziałujących na region z racji jego położenia w centrum Środkowej Europy;*
- *w atrakcyjnej przestrzeni przyrodniczej Ziemi Lubuskiej ukształtowano liczne zespoły osiedli rekreacyjnych z bazą wypoczynkową, w których mieszkańcy Polski, Berlina, Brandenburgii, Saksonii, Szwecji i innych krajów, dzierżawią, a także kupują działki różnej wielkości na budowę domów weekendowych i letniskowych.*

W obrębie założeń planu zidentyfikowano następujące kierunki działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego:

- *utrzymanie i wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego regionu lubuskiego;*
- *wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego;*
- *ochrona krajobrazu kulturowego województwa.*

Regionalny program operacyjny – Lubuskie 2020 przyjęty Uchwałą Zarządu Województwa Lubuskiego Nr 9/103/15 z dnia 20 stycznia 2015 r. stanowi narzędzie realizacji polityki spójności na obszarze województwa w perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2014–2020. Celem realizacji założeń Regionalnego programu operacyjnego jest osiągnięcie zrównoważonego rozwoju województwa we wszystkich obszarach aktywności społeczno-gospodarczej. Wśród działań przyjętych do realizacji uwzględniono priorytet 4: Środowisko i kultura – poprawa stanu środowiska kulturowego i ochrona dziedzictwa kulturowego.

Program opieki nad zabytkami powiatu międzyrzeckiego na lata 2018–2021 przyjęty Uchwałą Rady Powiatu Międzyrzeckiego Nr XLIII.51.14 z dnia 26 lutego 2016 r. jest dokumentem określającym działania związane z poprawą stanu zachowania i profilaktyki dziedzictwa kulturowego, w tym zasobów krajobrazu kulturowego na terenie powiatu międzyrzeckiego. Celem głównym *Programu opieki nad zabytkami powiatu międzyrzeckiego* jest „*Poprawa jakości polityki samorządu powiatu międzyrzeckiego i praktyk współpracy społecznej w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym*”.

Wśród celów priorytetowych wskazano:

- *ochronę obiektów zabytkowych, których właścicielem jest powiat międzyrzecki;*

- uwzględnienie zabytków w obrębie systemu zadań strategicznych w ramach zagadnień zagospodarowania przestrzennego;
- intensyfikację współpracy między samorządem i społecznością lokalną na rzecz poprawy stanu ochrony i promocji zabytków.

Istotny dla Programu pozostaje kontekst metodologiczny programu powiatowego, gdzie określono obszary potencjalnych konfliktów w obrębie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym. Wskazane założenia metodologiczne wykorzystano przy analizie SWOT.

Program ochrony środowiska dla powiatu międzyrzeckiego na lata 2014-2017 z perspektywą na lata 2018-2021 przyjęty Uchwałą Rady Powiatu Międzyrzeckiego Nr XLVIII.283.14 z dnia 30 czerwca 2014 r., uwzględnia w obrębie celów szczegółowych zagadnienia ochrony dziedzictwa przyrodniczego, gdzie podkreśla się potrzebę ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych powiatu. Szczegółowe założenia realizacji tego celu przewidują:

1. *Kształtowanie systemu obszarów chronionych powiatu w ciągłości z terenami otaczającymi, w sposób umożliwiający realizację chronionych systemów przyrodniczych w skali regionu i kraju.*
2. *Promocję walorów przyrodniczych i zrównoważony rozwój turystyki.*

Zagadnienia ochrony środowiska kulturowego w ograniczonym zakresie podejmują również inne dokumenty programowe Powiatu Międzyrzeckiego. Przede wszystkim znaczenie w wymiarze działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego mają cykliczne programy współpracy z organizacjami pozarządowymi i podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego, gdzie uwzględnia się między innymi zadania w zakresie promocji powiatu oraz ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, które powierza się do realizacji organizacjom pozarządowym.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Program w wymiarze merytorycznym pozostaje zgodny z podstawowymi dokumentami strategicznymi gminy Międzyrzecz. Założenie to określa konieczność synergii wielu działań, które w sposób całościowy bezpośrednio i pośrednio przyczyniać się będą do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego gminy. Do najważniejszych dokumentów gminnych, których zawartość merytoryczna i założenia metodologiczne odnoszą się do zagadnień ochrony i opieki nad zabytkami oraz krajobrazem kulturowym zaliczają się:

- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Międzyrzecz na lata 2011–2020;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Międzyrzecz;
- Program Ochrony Środowiska dla gminy Międzyrzecz na lata 2016–2020 z perspektywą na lata 2021–2024;
- Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Międzyrzecz na lata 2016–2030 wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko.

Dodatkowo należy wskazać, że w przygotowaniu pozostaje „*Lokalny program rewitalizacji dla gminy Międzyrzecz na lata 2021–2023*”, który w założeniu powinien pozostawać w korelacji metodologicznej i merytorycznej do *Programu*.

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Międzyrzecz na lata 2011–2020 przyjęta Uchwałą Rady Miejskiej w Międzyrzeczu Nr XVIII/129/12 z dnia 27 marca 2012 r. jest w założeniu koncepcją kreowania świadomego rozwoju gminy w długim okresie. W dokumencie została sformułowana wizja gminy, która zakłada, że „*Międzyrzecz [będzie] gminą turystyczną, z licznymi walorami środowiskowymi, będącą przyjazną mieszkańcom i środowisku naturalnemu oraz atrakcyjnym ośrodkiem zamieszkania, wypoczynku, a przede wszystkim inwestowania.*”

Wśród czterech celów strategicznych gminy wskazano: na **cel 1) potrzebę poprawy infrastruktury społeczno-gospodarczej gminy**. W ramach którego określono zadania szczegółowe w postaci: poprawy infrastruktury wokół turystyki związanej z Międzyrzeckim Rejonem Umocnionym, poprzez:

- *budowę sali wystaw wraz z zapleczem administracyjno-gospodarczym w Międzyrzeckim Rejonie Umocnionym – Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy w Pniewie;*

- *odnowę zabytkowych obiektów jak Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy w Pniewie czy obiekty sakralne;*
- *rewitalizację Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego wraz z budową muzeum fortyfikacji z zapleczem turystyczno–rekreacyjnym (projekt o znaczeniu horyzontalnym);*
- *budowę ścieżek rowerowych oraz wytyczenie i oznakowanie szlaków konnych, kajakowych, rowerowych, nordic walking oraz pieszych.*

oraz **cel 3) poprawę potencjału turystycznego gminy**, w ramach którego określono zadania szczegółowe m.in.:

- *przygotowanie i realizację programu ochrony dóbr kultury;*
- *rewitalizację zabytkowych obiektów w gminie Międzyrzecz;*
- *rewitalizację parków w gminie Międzyrzecz;*
- *remont obiektów sakralnych na terenie gminy Międzyrzecz;*
- *zagospodarowanie terenów zespołu folwarcznego przy ul. Winnica;*
- *budowę szlaków turystycznych.*

Część ze wskazanych założeń Strategii już zrealizowano, bądź też pozostają w trakcie realizacji. Największym wyzwaniem pozostaje zespół folwarczny przy ul. Winnica w Międzyrzeczu, który jak dotychczas nie został poddany przewidywanym założeniom w Strategii. Zadania w postaci odnowy zabytkowych obiektów realizowane są przede wszystkim w formie dotacji celowych przyznawanych przez samorząd gminny na wniosek zainteresowanych właścicieli – szczególnie Parafii. Wyjątek stanowią działania na rzecz zagospodarowania obiektów Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego, które zyskały rozwiązania kompleksowe, wdrażane etapami.

Do wdrażania Strategii przewiduje się instrumenty finansowe, oparte o środki budżetowe gminy oraz środki budżetowe pozyskiwane z zewnątrz – szczególnie ze źródeł w postaci programów finansowych Unii Europejskiej oraz krajowych programów finansowych. Dodatkowo Strategia zakłada udział instrumentów społecznych w postaci partnerów społecznych o charakterze wewnętrznym i zewnętrznym.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Międzyrzecz jest dokumentem intencjonalnym, określającym przeznaczenie, warunki zagospodarowania

i zabudowy terenu oraz rozmieszczenie inwestycji celu publicznego⁷. W dokumencie zwrócono uwagę na potrzebę ochrony krajobrazu kulturowego oraz na znaczenie kulturowe i charakterystykę jednostek osadniczych i istniejącą zabudowę historyczną. Wśród najważniejszych postulatów wobec założeń polityki przestrzennej gminy Międzyrzecz należy wymienić:

- bezwzględne przestrzeganie w obrębie działań inwestycyjnych elementów historycznych układów przestrzennych, w tym przebiegu dróg i ulic, kompozycji zieleni, cech zabudowy historycznej;
- zachowanie elementów przestrzennych i kulturowych wsi, w tym uwzględnianie w planach zabudowy stref ochronnych wokół zespołów folwarcznych i pałacowo-parkowych, działania na rzecz zachowania zieleni użytkowej i komponowanej zieleni ozdobnej jako istotnego czynnika poprawiającego walory ładu przestrzennego;
- działania na rzecz zachowania funkcji użytkowych zabudowy, w tym określenie zasad stosowania form zabudowy i używanych materiałów, rozwiązań w zakresie wystroju współczesnych budynków (stolarka drzewiowa i okienna);
- opracowanie strategii krajobrazowej na terenie gminy, w tym realne wykorzystanie narzędzi ustawowych w zakresie nośników reklamy i zasad ich umieszczania w obrębie obszarów i architektury o cechach historyczno–kulturowych.

Ponadto wskazać należy, iż na obszarze gminy Międzyrzecz obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, z których największy zakres pokrycia przypada ma miasto Międzyrzecz oraz w niewielkim stopniu na miejscowości wiejskie, gdzie planowanie obejmuje przede wszystkim obszary przeznaczone pod zabudowę mieszkalną.

Program Ochrony Środowiska dla gminy Międzyrzecz na lata 2016–2020 z perspektywą na lata 2021–2024 przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej w Międzyrzeczu Nr XXII/192/16 z dnia 25 maja 2016 r. jest podstawowym instrumentem w zakresie realizacji zadań własnych i koordynowanych w zakresie działań na rzecz ochrony środowiska. W programie uwzględniającym jako priorytet zagadnienia ochrony środowiska, ujęto działania

⁷ Por. *Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego*, opr. J. Welc-Jędrzejewska, E. Kulesza-Szerniewicz, B. Makowska, E. Stieler, E. Jagielska, Warszawa 2011.

pośrednio odnoszące się do szerzej rozumianych form ochrony i opieki nad krajobrazem kulturowym np. zagadnienia lokalizacji odnawialnych źródeł energii w postaci elektrowni wiatrowych. Jako jeden z celów głównych wskazano na ochronę walorów przyrodniczych i krajobrazowych, w obrębie następujących kierunków działań:

- *zachowania różnorodności biologicznej istniejących korytarzy ekologicznych;*
- *czynnej ochrony pomników przyrody;*
- *promocję walorów przyrodniczych i zrównoważony rozwój turystyki;*
- *dalszy rozwój obszarów zielonych oraz utrzymanie terenów już istniejących;*
- *ochronę powierzchni i spójności lasów.*

Plan zachowania i odtwarzania zadrzewień liniowych gminy Międzyrzecz⁸ zakłada inwentaryzację alei przydrożnych oraz śródpolnych na terenie gminy Międzyrzecz oraz ich waloryzację. Celem tego dokumentu jest wskazanie miejsc potencjalnie konfliktowych, w odniesieniu do ochrony alei i przedsięwzięć gospodarczych, a także sformułowanie wytycznych dla ochrony alei istniejących, odtwarzanie alei zdegradowanych oraz nowych nasadzeń. Plan zadrzewiania określa niezbędne działania, które muszą być podjęte dla ratowania zadrzewień liniowych mających charakter współczesny oraz historyczny. Identyfikacja określa miejsca konfliktowe i wymogi ochronne w obrębie potrzeb waloryzacji cech przyrodniczo-kulturowych zadrzewień jako istotnej części składowej krajobrazu kulturowego gminy Międzyrzecz. Plan określa zasady prowadzenia cięć pielęgnacyjnych oraz działania na rzecz wpisania zadrzewień do rejestru zabytków. W obrębie rekomendowanych działań ogólnych wskazuje się na: zachowanie ciągłości alei, tworzenie nowych zadrzewień liniowych, zastępowanie gatunków nierodzimych, odtworzenie kompleksowych założeń alejowych, dbałość o zachowanie funkcji.

Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Międzyrzecz na lata 2016–2030 jest dokumentem określającym politykę gminy w zakresie planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe. Dokument ten w sposób pośredni, w obrębie rozdziału 11 – *Ocena możliwości wykorzystania istniejących nadwyżek i lokalnych zasobów energii*, podrozdział 11.2.2. *Energia wiatru* – odnosi się do zagadnień ochrony krajobrazu na terenie gminy Międzyrzecz. W projekcie ze względu na

⁸ <http://bip.miedzyrzecz.pl>.

cechy przyrodnicze i krajobrazowe gminy, wskazuje się na problemy w zakresie zmian krajobrazu oraz wpływ inwestycji energetycznych wykorzystujących siłę wiatru na obszary chronione. Projekt zakłada szczegółowe konsultacje w przypadku planowania podobnych inwestycji uwzględniające cechy przyrodnicze i krajobrazowe. Biorąc pod uwagę cechy przyrodniczo–krajobrazowe oraz kulturowe gminy Międzyrzecz, a także czynniki wskazane w *Projekcie założeń*, oraz w odniesieniu do założeń zawartych w *Programie Ochrony Środowiska dla gminy Międzyrzecz*⁹, a także *Programie* postuluje się, aby ewentualne inwestycje energetyczne zostały poddane szczegółowym analizom, a także podjęte zostały działania na rzecz rozwiązań alternatywnych, nie ingerujących negatywnie w cechy krajobrazowe i cechy środowiska gminy.

Zagadnienia dziedzictwa kulturowego oraz działań na rzecz poprawy zasobów miejscowości oraz zapewnienia ich zrównoważonego rozwoju zostały ujęte w planach odnowy wsi. Na terenie gminy Międzyrzecz takie dokumenty zostały przygotowane dla dwóch miejscowości: Bobowicko – dokument obowiązujący w latach 2011–2018 oraz Gorzyca – dokument obowiązujący w latach 2009–2016. Należy także przywołać nieobowiązujące już dokumenty gminy Międzyrzecz, w których również podejmowano zagadnienia ochrony dziedzictwa kulturowego: *Lokalny program rewitalizacji miasta i terenów wiejskich gminy Międzyrzecz na lata 2008–2013* oraz *Program rozwoju lokalnego miasta i terenów wiejskich gminy Międzyrzecz na lata 2004–2013*. Obecnie dokumenty te mają jedynie znaczenie analityczne dla oceny stanu działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami gminy Międzyrzecz w poprzednich okresach planowania.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa oraz krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Zarys historii obszaru gminy

Gmina Międzyrzecz w obecnych granicach administracyjnych pozostaje częścią powiatu międzyrzeckiego w województwie lubuskim, utworzonym na podstawie reformy administracyjnej wprowadzonej dniu 01 stycznia 1999 r. W wymiarze historycznym obszar gminy ma charakter jednorodny jako fragment zachodniej Wielkopolski. Pod względem archeologicznym obszar gminy cechuje się dużym nasyceniem stanowisk

⁹ *Program Ochrony Środowiska dla gminy Międzyrzecz na lata 2016-2020 z perspektywą na lata 2021-2024*, Międzyrzecz 2016, s. 66-67, www.bip.miedzyrzecz.pl.

świadczących o wczesnym zasiedleniu tego obszaru przez człowieka. Najstarsze znaleziska określają osadnictwo już w epoce kamienia, natomiast epoka brązu z dominującą kulturą łużycką zalicza się do dobrze rozpoznanych w okolicach Międzyrzecza. Podobnie kolejne okresy pradziejowe, a więc kultury epoki żelaza, aż po zjawiska kulturowe poprzedzające okres formowania się polskiej państwowości w X w. Moment formowania się polskiej państwowości jest ściśle związany z historią Międzyrzecza. Już w IX w. istniał u ujścia Paklicy do Obry gród słowiański, który został włączony w struktury polityczne i obronne państwa Polan. Znaczenie międzyrzeckiego grodu określa wzmianka merseburskiego kronikarza Thietmara, który miejsce o nazwie *Mezerici*, gdzie wskazuje również opactwo, wymienił pod datą 1005 r. Wzmianka ta związana była z wojną między cesarzem Henrykiem II a Bolesławem Chrobrym i uznawana jest za najstarszą informację pisaną o Międzyrzeczu. Istotny pozostaje również fakt wspomnianego opactwa, który w literaturze naukowej powiązany jest ze zlokalizowanym w sąsiedztwie międzyrzeckiego grodu pierwszym opactwem benedyktyńskim na ziemiach polskich. Śmierć benedyktynów w listopadzie 1003 r. określa się do dziś jako jeden z najważniejszych składników dziedzictwa kulturowego Międzyrzecza i okolic. W kwestii samej lokalizacji przyjmuje się, że klasztor mógł funkcjonować we wsi Święty Wojciech – jest to jedna z koncepcji, ku której skłania się nie tylko nauka, ale również lokalna tradycja. W okresie rozbitcia dzielnicowego (1138–1320) Międzyrzecz – siedziba kasztelanii, który ok. 1248 r. otrzymał prawa miejskie, zmieniał przynależność polityczną stając się czasowo dobrem w rękach książąt śląskich i margrabiów brandenburskich¹⁰. Po 1320 r., aż do 1793 r. (drugi rozbiór Polski) miasto przynależało do Królestwa Polskiego. Wówczas Międzyrzecz był miastem w ramach klucza dóbr królewskich, którego siedzibą było starostwo niegrodowe, zlokalizowane na zamku. Zamek jako budowla murowana powstał w XIV w. i swoje funkcje obronne pełnił aż do wojen polsko-szwedzkich w latach 1655–1660, gdy został zniszczony i stał się jedynie siedzibą starostwa i rozległego majątku w ramach stołu królewskiego. Miasto w okresie staropolskim przechodziło okresy prosperity oraz upadku. Za największe momenty rozwojowe uznaje się okres średniowieczny i wczesny okres nowożytny do połowy XVII w. Następnie miasto było niszczone – zwłaszcza w czasie wojen polsko-szwedzkich. W XVII oraz XVIII w. miały miejsce liczne pożary i zarazy, które hamowały rozwój

¹⁰ Por. M. Tureczek, *Krajobraz kulturowy i zabytki Ziemi Międzyrzeckiej*, Międzyrzecz 2017.

gospodarczy i kulturalny miasta. Dopiero przełom XVIII i XIX w. zaznaczył się znacznym rozkwitem za sprawą koniunktury sukienniczej. Wówczas miasto odgrywało centrum wymiany tym surowcem, co znacząco poprawiło położenie ekonomiczne ludności. Zarazem w okresie staropolskim miasto w odróżnieniu od dóbr zamkowych obejmujących również Winnicę (obecnie ul. Winnica), zdominowane było pod względem etnicznym przez ludność niemiecką. Ten stan rzeczy miał wpływ na zjawiska kulturowe, przede wszystkim wczesne pojawienie się reformacji, a następnie kontrreformacji. Zjawiska te określały cechy wyznaniowe ludności oraz konflikty religijne. W tym znaczeniu Międzyrzecz zawsze pozostawał typowym miastem pogranicza z obecnością wielu narodowości, a efektem czego pozostaje charakterystyczna wielokulturowa spuścizna o charakterze materialnym i niematerialnym.

Charakter średniowieczny mają również miejscowości na terenie obecnej gminy, z których większość powstała jako osady rycerskie w XII i XIII w., aż do XIII w., gdy wsie poddane zostały reformie prawnej, a część miejscowości w tym okresie stała się własnością dóbr cysterskich (Kaława, Kalsko, Szumiąca, Wysoka, Wyszczanowo). Charakter kościelny miały natomiast dobra w Świątym Wojciechu, Kuligowie, Żółwinie. Dobrami szlacheckimi pozostawały takie wsie jak Bobowicko, Bukowiec (krótka własność cystersów), Gorzyca i Pieski. Dobrem zamkowym pozostały wsie Kuźnik, Skoki, Nietoperek i Kęszycza. Okres lokacji wsi na terenie gminy Międzyrzecz oraz ich przynależność określają współczesne cechy przestrzenne i architektoniczne, definiując zasoby lokalnego dziedzictwa. Na terenie gminy Międzyrzecz nie ma osad lokowanych w okresie nowożytnym, tzw. osadnictwa ołędzkiego.

W XIX w. i w pierwszej połowie XX w. Międzyrzecz pozostawał w ramach niemieckich tworów państwowych, podobnie jak cały obszar obecnej gminy. Miało to znaczenie zarówno dla zjawisk gospodarczych i politycznych, jak też etnicznych. We wskazanym okresie ponad 97% ludności pod względem etnicznym było Niemcami. Konsekwencją tych zjawisk była całkowita wymiana ludności na terenie gminy po 1945 r., co w praktyce definiuje do dziś postmigracyjny charakter lokalnej społeczności. W omawianym okresie Międzyrzecz podlegał licznym przemianom przestrzennym i gospodarczym. Miasto uległo całkowitej przebudowie w porównaniu do schyłku okresu staropolskiego. Pod koniec XIX w. zaznaczył się tu rozwój kolei i przemysłu, choć sam Międzyrzecz jak też okoliczne miejscowości podlegały zjawisku tzw. *Ostflucht*, przez co

pod względem gospodarczym mimo okresów prosperity był to obszar opóźniony w stosunku do pozostałych terenów Niemiec. Znaczący rozwój miasto przeżywało w latach 20 i 30 XX w., gdy na krótko stało się głównym ośrodkiem Prowincji Marchia Graniczna Prusy Zachodnie, tracąc tę pozycję ostatecznie na rzecz Piły. W okresie międzywojennym okolice Międzyrzecza stały się placem budowy fortyfikacji Frontu Umocnionego Łuku Odry i Warty. W tym czasie powstały w mieście koszary wojskowe oraz koszary na terenie obecnej miejscowości Kęszyca Leśna. Inwestycje te pozostawiły duże nasycenie dziedzictwem militarnym na terenie gminy.

W 1938 r. Międzyrzecz i okolice zostały włączone do Brandenburgii, pozostając w tej prowincji do stycznia 1945 r., gdy zostały zajęte przez oddziały Armii Czerwonej. W latach 1945–1950 miasto i teren obecnej gminy przynależały administracyjne do Szczecina i Poznania. W 1950 r. utworzono województwo zielonogórskie, a w 1975 r. województwo gorzowskie, które przetrwało do 31 grudnia 1998 r. Należy podkreślić, że w okresie powojennym Międzyrzecz stał się lokalnym centrum przemysłu budowlanego, dzięki czemu znacząco poprawiła się pozycja gospodarcza i demograficzna miasta.

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy gminy Międzyrzecz w wymiarze historycznym pozostaje wyznacznikiem zjawisk, które są charakterystyczne dla terenów zachodniej Wielkopolski oraz pogranicza śląsko-brandenbursko-wielkopolskiego. Do najistotniejszych składników zaliczyć należy układy urbanistyczne (miasto Międzyrzecz) oraz układy ruralistyczne z dominacją wsi lokowanych na prawie niemieckim w okresie średniowiecznym – głównie w XIII w. Wymienione składniki stanowią o dominantach zmian kulturowych terenu gminy Międzyrzecz na przestrzeni dziejów. Składniki te podlegały przemianom zyskującym różne formy zdynamizowania zależne od czynników gospodarczych, społecznych, politycznych. O zakresie tych przemian stanowią elementy towarzyszące takie jak dziedzictwo archeologiczne oraz obiekty i elementy przestrzenne, które ukształtowały się poza głównym momentem lokacyjnym i osadniczym w okresie średniowiecznym i wczesno nowożytnym. Zaliczyć do nich można układy przestrzenne wykształcone w XIX w. na bazie rozwoju kolei i przemysłu oraz co za tym idzie nowych form budownictwa i planowania. Wymienić tu można także szlaki drogowe, które podlegały rozwojowi i przemianom począwszy od okresu średniowiecznego, aż do czasów

współczesnych. Wreszcie istotnym czynnikiem pozostaje szata przyrodnicza, która w obecnym kształcie jest wypadkową działań w XX i XX w. – dotyczy to zwłaszcza szaty leśnej pokrywającej gminę w 50,7% powierzchni i zdominowanej przez monokultury sosnowe. Czynnikiem spajającym cechy krajobrazu kulturowego pozostaje klimat i uwarunkowania hydrologiczne. Oba te czynniki zarówno w przeszłości, jak też obecnie wyznaczały warunki gospodarowania – zwłaszcza rolnictwa, które także wykazuje określone cechy oraz zróżnicowanie w porównaniu do obszarów sąsiednich.

Środowisko i działalność człowieka – gmina Międzyrzecz, podobnie jak cały obszar województwa lubuskiego zalicza się do terenów zdominowanych przez uprawy leśne. Dodatkowym czynnikiem definiującym szatę przyrodniczą jest znaczny udział wód w postaci jezior oraz rzek. W praktyce wskazane uwarunkowania określają także możliwości gospodarowania. Gmina Międzyrzecz nie zalicza się do obszarów o szczególnie intensywnej gospodarce rolnej. Powierzchnia użytków rolnych wynosi ok. 36,8% powierzchni gminy, ale mniej korzystna jest struktura gospodarstw. Do najliczniejszych zaliczają się gospodarstwa małe o powierzchni areалу rolnego nieprzekraczającego 5 ha. W kontekście zagadnień ochrony krajobrazu kulturowego taka struktura rolna przekłada się na cechy ekonomiczne wsi i wpływ czynników gospodarki rolnej na środowisko przyrodnicze. Wsie w okolicach Międzyrzecza podlegają w ostatnich latach zjawiskom urbanizacyjnym, polegającym na zmianie struktury zatrudnienia i przemianom przestrzennym – przykładem takiej miejscowości jest Bobowicko. Czynniki te określają przemiany cech kulturowych i krajobrazowych wsi, a także wzrost kosztów społecznych. Niewystarczający w stosunku do procesów urbanizacyjnych pozostaje poziom inwestycji na rzecz ochrony środowiska. Do głównych problemów zalicza się zbyt niski poziom skanalizowania siecią sanitarną wsi na terenie gminy, zły stan dróg lokalnych i komunikacji publicznej, a także minimalny udział odnawialnych źródeł energii oraz sieci gazowych. Dane statystyczne za 2015 r. określają zmniejszający się udział ludności na terenie gminy korzystającej z sieci kanalizacyjnej¹¹.

Słabo pod względem gospodarczym wykorzystywane są zasoby wodne, które stanowią przede wszystkim zaplecze dla turystyki niekwalifikowanej. W znacznie mniejszym stopniu wody wykorzystywane są jako element gospodarki rybackiej. W praktyce sprzyja to zachowaniu walorów naturalnych krajobrazu w okolicach Międzyrzecza, ale obniża potencjał ekonomiczny

¹¹ *Gmina miejsko-wiejska Międzyrzecz*, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, zielonagora.stat.gov.pl.

gminy. Niski pozostaje udział przemysłu. Struktura branżowa podmiotów gospodarczych sytuuje gminę Międzyrzecz przede wszystkim w obrębie aktywności usługowej małych podmiotów zatrudniających do 10 osób.

Wzrost ilości zakładów przemysłowych spowodowany jest powstaniem na terenie miasta Międzyrzeckiego Parku Przemysłowego, w ramach Kostrzyńsko–Słubickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, a także poprawą walorów komunikacyjnych miasta ze względu na rozbudowę przebiegających przez teren gminy międzynarodowych szlaków drogowych. Mimo wzrostu aktywności gospodarczej w ramach Strefy, udział przedsiębiorstw dużych, zatrudniających powyżej 50 osób waha się na poziomie 1%. Brak przemysłu sprzyja zachowaniu naturalnych form krajobrazu uwzględniających dobry stan środowiska naturalnego, jednak w kontekście procesów modernizacyjnych gmina Międzyrzecz boryka się ze zjawiskami obniżania potencjału demograficznego ze względu na migrację do dużych miast oraz poza granice kraju. Czynnikiem ten zaniża możliwości reinwestowania ludzi młodych, które mogą przyczyniać się do wykorzystania lokalnych walorów przyrodniczych i kulturowych jako czynników rozwojowych¹².

Układy urbanistyczne – reprezentowane są przez układ miejski Międzyrzecza, którego kształt pozostaje charakterystyczny dla miast lokowanych w okresie średniowiecznym niemal na całym obszarze Europy Środkowej, przy czym każdorazowo należy dostrzegać uwarunkowania lokalne. Tym samym układ Międzyrzecza cechują elementy typowe, do których zaliczyć należy plac rynkowy, położony w centralnej części miasta, siatkę ulic wiążących miasto wewnątrz oraz zewnątrz z przebiegającymi szlakami drogowymi, gmachy użyteczności publicznej takie jak ratusz, kościoły (św. Jana i fara poewangelicka – obecnie św. Wojciecha), które zmieniały swoją formę na przestrzeni dziejów, zachowując jednak charakterystyczne dla miast uwarunkowania prawne, tzw. tradycja miejsca, wreszcie przedmieścia i ogrody użytkowe. Tym niemniej w porównaniu do innych ośrodków należy podkreślić cechy wyróżniające. Do tych najważniejszych należy zależność układu miejskiego od zamku i „wyspy zamkowej”. W okresie staropolskim cechy obronne miasta powiązane były z zamkiem, natomiast sam fakt wcześniejszej od miasta lokacji grodu (później zamku) wpłynął również na układ drożny. O ile zatem droga z miasta w kierunku północnym do Santoka oraz most miejski na Obrze, przebiega

¹² *Strategia rozwoju społeczno–gospodarczego gminy Międzyrzecz na lata 2011–2020*, Szczecin 2011, s. 103-105, www.bip.miedzyrzecz.pl, por. *Delimitacja miast średnich tracących funkcje społeczno–gospodarcze*, opr. P. Śleszyński, Warszawa 2016, s. 15.

współcześnie w znacznym zbliżeniu do cech historycznych, o tyle już w kierunku południowym współczesny układ drożny został ukształtowany dopiero w XIX w. (dawna ul. Świebodzińska – obecnie Mieszka I), skupiając się wcześniej w okolicach zamku oraz przy historycznej drodze z Magdeburga do Poznania. Istotnym czynnikiem określającym cechy przestrzenne miasta jest jego położenie na półwyspie pomiędzy Paklicą i Obrą. Ograniczona powierzchnia półwyspu oraz takie elementy jak specyfika gleb wynikająca z położenia nadrzecznego, nadała w przeszłości cechy przestrzenne miastu, które cechowało się dużą ilością ogrodów uprawnych, położonych tuż za zabudowaniami. W praktyce najstarsze historyczne miasto było zlokalizowane na najwyższym wyniesieniu, cechując się relatywnie niewielką powierzchnią zabudowaną. Podkreślić należy w obrębie procesów miastotwórczych rolę „targu garncarskiego”, który pozostaje jednym z najstarszych elementów układu, powstałym jeszcze w okresie przedlokacyjnym i pełniącym w wymiarze gospodarczym funkcje protomiejskie. Po stronie północno-wschodniej zlokalizowany był tzw. „żydowski kwartał” (między obecnymi ulicami Skargi i Ściegiennego), po którym zachował się gmach synagogi, otoczony niegdyś ścisłą zabudową.

Obszar miejski niecały otoczony był fortyfikacjami, a mimo czytelnych cech ogólnych, miasto zawsze miało charakterystyczny, wrzecionowaty kształt, zwieńczony po stronie północno-zachodniej układem zamku i folwarku wraz ze wsią Winnica, które były zawsze niezależnymi bytami prawnymi, aż do lat 20 XX w. Istotnym elementem przestrzennym miasta były słabo obecnie czytelne przedmieścia, przede wszystkim Przedmieście Poznańskie i Przedmieście Brójeckie, zlokalizowane w obszarze pomiędzy obecnymi ulicami 30 Stycznia, Stoczniovców Gdańskich 1970 oraz Konstytucji 3 Maja. W okresie średniowiecznym najstarsze Przedmieście Poznańskie określane było jako dobro wójtowskie, mające charakter wsi miejskiej. Forma prawna tej części uległa zmianie dopiero w okresie wczesnonowożytnym, jednak to co pozostaje ważne, to cechy przestrzenne tego terenu oparte o formy zabudowy wiejskiej oraz elementy budownictwa rolniczego wraz z terenami uprawnymi. Tu także aż do końca XVIII w. zlokalizowany był kościół szpitalny św. Mikołaja (inne nazwy to św. Ducha), który w krótkich okresach pełnił funkcje parafialne. W 1604 r. zlokalizowano na wschodnim skraju Poznańskiego Przedmieścia cmentarz ewangelicki – obecnie park miejski od 1967 r., a w 1829 r. cmentarz katolicki przy ówczesnej ul. Brójeckiej – obiekt zachowany. Radykalne zmiany

tego terenu nastąpiły w latach 60 XX w., gdy rozpoczęto budowę istniejącego do dziś osiedla Centrum. Budowa i przemiany tej części miasta doprowadziły praktycznie do zatracenia cech miejskich historycznego centrum. W nowej lokalizacji umieszczono funkcje usługowe i handlowe miasta, pozostawiając historyczny rynek wyłącznie na potrzeby lokalnej administracji. Wady tych przedsięwzięć planistycznych wraz ze stratami w substancji miejskiej powstałymi w 1945 r. czytelne są do chwili obecnej. Inne międzyszeckie przedmieścia (okolice dzisiejszej ul. Chrobrego, Zachodniej i Wojska Polskiego) nie miały takiego znaczenia, choć również pełniły w przeszłości funkcje gospodarcze (ogrody, młyny miejskie, zabudowa gospodarcza ale także cmentarz i kościół św. Jana po prawej stronie Obry). Ten ostatni obiekt łączony jest z teorią lokacyjną, która zakłada, że pierwotnie miasto mogło być lokowane właśnie po stronie prawej Obry na terenie Winnicy. Teoria ta nie znajduje niestety przesłanek o charakterze naukowym (zwłaszcza jeśli chodzi o dane archeologiczne i archeologię prawną).

Obok elementów najstarszych, wykształconych w okresie średniowiecznym i wczesno nowożytnym, Międzyrzecz cechuje także obecność form późniejszych z XIX i początku XX w. Należy wskazać, że już na początku XIX w. likwidowano mury miejskie, a w ich miejsce tworzono pierwsze publiczne parki, jak ten obok kościoła św. Jana Chrzyciela. Do najważniejszych w tym przypadku zalicza się przestrzeń wykształconą wraz z rozwojem kolei, która do miasta dotarła w 1885 r. Rozwój kolei przyczynił się do włączenia w obręb miast nowych terenów, gdzie powstawały dzielnice mieszkaniowe oraz usługowe. Jednym z przykładów jest dzisiejsza ul. 30 Stycznia, która rozwinęła się w tym czasie od dawnego ciek wódno przepływającego na wschodnim skraju byłego cmentarza, aż do dworca oraz obecna ul. Staszica. Powstające na tych terenach zabudowania mieszkalno-usługowe wyróżniał nie tylko styl architektury, ale również sposób planowania, polegający na wykorzystywaniu dostępnych otwartych przestrzeni, w przeciwieństwie do ciasnej zabudowy miast średniowiecznych. Wokół dworców powstawały całe zespoły usługowe związane z obsługą dworca, takie jak wieże ciśnień, mieszkania dla pracowników. Wybitnym przykładem planowania tego okresu pozostaje jednak obecna ul. Staszica, która za sprawą architektów Emila i Georga Zillmannów zyskała cechy miasta-ogrodu wraz z licznymi budynkami publicznymi w postaci szkół, willi urzędniczych. Tam także zlokalizowano obiekty przemysłowe takie jak wieża ciśnień dla wodociągów miejskich, elektrownia parowa, wreszcie obiekty sportowe w postaci

stadionu przebudowywanego w latach 30 XX w. Teren ten wcześniej miał charakter łąk. W tym też czasie powstawały dzielnice koszarowe i urzędnicze. Drugim kompleksem o szczególnych cechach przestrzennych i architektonicznych jest założenie szpitalne w Obrzycach, którego budowę rozpoczęto w 1904 r. Ten zwarty zespół budynków, łączący w sobie szereg rozwiązań funkcjonalnych został także oparty o formę miasta–ogrodu.

Współczesne przemiany przestrzenne miasta obok zarysowanych głównych tendencji cechuje rozwój osiedli mieszkaniowych, zmiana układu głównych szlaków komunikacyjnych wokół miasta. Pierwszy z czynników trwający od lat 60 XX w. z wyraźnym zahamowaniem w latach 90 XX w. ze względów ekonomicznych przyczynia się niestety do często niekontrolowanych zmian przestrzennych, które w praktyce przekładają się na wzrost kosztów społecznych tam, gdzie zabudowa mieszkalna jest znacznie oddalona od centrum. Pojawiają się również działania mające cechy konfliktowe w stosunku do najstarszych form przestrzennych i architektonicznych¹³.

Układy ruralistyczne – reprezentowane są przez grupę wsi, a powstały głównie w okresie średniowiecznym. Tylko nieliczne przykłady obecnych wsi mają charakter późniejszy. Należy tu wymienić Kęszycę Leśną, przy czym forma tej osady związana jest z budownictwem koszarowym i militarnym, a obecne funkcje wsi są wtórne wobec pierwotnego założenia. Ciekawym przykładem założenia wsi z XX w. jest osada tzw. „Nowe Kursko”, położona administracyjnie w obrębie wsi Kursko. Jest to grupa gospodarstw obejmujących domy mieszkalne oraz budownictwo gospodarcze, które zostały wzniesione w jednolitym stylu w latach 30 XX w. Gospodarstwa te były przeznaczone dla ludności wysiedlanej z Kęszycy w związku z budową fortyfikacji Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego. Całość cechuje się jednolitą szczytową zabudową w postaci domów szkieletowych. Układ jest określony przebiegającą drogą z cenną jednorzędową aleją lipową oraz wzniesionym na wzgórzu kościołem, tzw. „nowy zbór”.

Najstarsze osady w okolicach Międzyrzecza powstawały jako przysiółki rycerskie już w XII w. Ich reorganizacja następowała wraz z reformą na prawie niemieckim w kolejnym

¹³ Por. M. Tureczek, *Zabytki w krajobrazie kulturowym Międzyrzecza i okolic*, Międzyrzecz 2013, s. 134; Tenże, *Zabytkowe parki w okolicach Międzyrzecza. Zarys historii założeń oraz walory przyrodniczo–kulturowe*, Międzyrzecz 2014, s. 82; Tenże, *Układ urbanistyczny Międzyrzecza w perspektywie powojennego siedemdziesięciolecia. Przemiany i problemy w zakresie ochrony historycznego miasta* (w:) Ziemia Lubuska. Dziedzictwo kulturowe i tożsamość regionu w perspektywie powojennego siedemdziesięciolecia, (red. nauk.) M. Tureczek, T. Nodzyński, Zielona Góra - Gorzów Wlkp. 2015, s. 48.

stuleciu. Pierwotnie większość wsi miała charakter owalnie lokowanych wokół głównych placów, gdzie najczęściej powstawały kościoły, rzadziej zbiorniki wodne, np. Wyszanowo. Rzadsze są wsie wielodrożne, do których zaliczyć można Bukowiec, Kaławę, Pieski. Kilka wsi miało pierwotnie charakter przysiółków w postaci młynów i dopiero w XX w. zyskały one bardziej rozbudowany charakter, choć nadal są to najmniejsze osady: Kuźnik – młyn zamkowy, Skoki – młyn zamkowy, Szumiąca – młyn klasztorny. Aż do drugiej połowy XIX w. wsie w okolicach Międzyrzecza miały przede wszystkim charakter drewniany z nieliczną zabudową murowaną. Głównie były to kościoły w Kaławie, przy czym wśród obiektów sakralnych także dominowały budowle szkieletowe (Gorzyca, Kalsko, Kęszycza z neogotycką wieżą, Święty Wojciech – obiekty zachowane) i drewniane (Bukowiec – pożar w 1978 r., Kursko), które uległy przemianie począwszy od XVIII aż do XX w., np. Wysoka, Wyszanowo – oba wzniesione z fundacji opatów paradyskich w XVIII w. w miejsce starszych. Z XIX i początku XX w. pochodzą kościoły w Pieskach, Szumiącej, Kursku. Do dziś nie przetrwał kościół funkcjonalistyczny, który został wybudowany dla protestantów w Kęszycy.

Warto podkreślić, że duża część kościołów w okolicach Międzyrzecza miała charakter protestancki, a włączenie ich w obręb obrządku katolickiego doprowadziło do znacznych – niekiedy radykalnych przemian w zakresie wyposażenia ruchomego. Otoczenie kościołów w większości przypadków miało dawniej charakter cmentarzy. Jeszcze na przełomie XIX i XX w. tylko nieliczne wiejskie place grzebalne funkcjonowały poza placami kościelnymi.

Zabudowa mieszkalna i gospodarcza ulegała zmianie głównie w XIX w. Obecny kształt wsi jest wynikiem znaczących akcji budowlanych w tym okresie, które nadały miejscowościom charakterystyczny powtarzalny kształt architektury oparty głównie o kalenicowo sytuowane domy, pokryte ceramicznymi dachami oraz murowaną zabudowę gospodarczą na ich zapleczu. W tym też czasie wsie zyskiwały nieliczne cechy usługowe w postaci różnego rodzaju zajazdów, niewielkich hoteli, piekarni oraz przemysłowe zwłaszcza w postaci cegielni, jak np. w Bukowcu czy elektrowni i kopalni węgla brunatnego w Kęszycy. Uprzemysłowieniu podlegały także folwarki, gdzie powstawały różnego rodzaju spichrze i gorzelnie. Dużą rolę w rozwoju wsi odgrywała także kolej. Tam, gdzie powstawały linie, wraz z nimi powstawały także budynki zaplecza dworcowego – Bukowiec, Gorzyca, Kaława, Kursko, Nietoperek. Wreszcie w XIX i na początku XX w. pojawiły się znormalizowane budynki szkolne, których część zachowała się w okolicach Międzyrzecza: np. Nietoperek, Szumiąca, Wyszanowo.

Struktura własnościowa wsi w okresie staropolskim powodowała, że w przeciwieństwie do osad śląskich, tylko nieliczne w okolicach Międzyrzecza posiadają założenia dworskie, mające tradycję starszą niż dziewiętnastowieczną. Dotyczy to wsi prywatnych – szlacheckich i tu należy wymienić takie jak: Bobowicko, Bukowiec, Gorzyca, Kursko, Pieski. Liczne wsie w okolicach Międzyrzecza stanowiły własność klasztorną – cystersi z Gościkowa–Paradyża oraz z Zemska–Bledzewa, ponadto biskupią: Święty Wojciech, Kuligowo, Żółwin lub też były własnością międzyrzecznego zamku: Kęszyca, Nietoperek, Winnica i dopiero w XIX w., gdy w miejsce własności klasztornej powstały królewskie dominia wznoszono dwory, przy czym właściciele tych majątków nie zawsze byli przedstawicielami szlachty. Zespoły dworskie i parkowe (powstawały najczęściej w XIX w.) stanowiły wyodrębnione elementy przestrzenne, pozostające kontrdominantami wobec kościołów, które zaliczały się do najbardziej okazałych budowli. Współcześnie zachowane zespoły dworskie cechują się przymiotami głównie z XIX w. z dominacją form neoklasycystycznych i eklektycznych (Kursko, Wyszanowo). Rzadziej są to przykłady barokowego budownictwa rezydencjonalnego, jak np. pałac Kalckreuthów w Gorzycy. Część z obiektów nie przetrwała, np. Bukowiec, Pieski, ale warto tu odnotować założenia folwarczne i parkowe ze szczególnie cennym obiektem w Bukowcu, ale także takie obiekty jak Karolewo, które stanowiło folwark należący do majątku z Bobowicka, gdzie również funkcjonowało ozdobne założenie ogrodowe.

Istotnym składnikiem cech kulturowych wsi jest ich otoczenie w postaci ozdobnej zieleni obecnej zwłaszcza w sąsiedztwie budowli sakralnych i rezydencjonalnych, ogrodów użytkowych oraz zieleni śródpolnej. Elementy te często pozostają wynikiem działań planowanych i zrealizowanych jeszcze w XIX w. oraz na początku XX w. Cechą charakterystyczną w okolicach Międzyrzecza są aleje śliwy domowej, zwanej węgierką oraz innych nasadzeń owocowych. Współcześnie odgrywają one istotny czynnik ochronny wobec działań erozyjnych oraz ekologiczny jako remizy dzikiej fauny. Ochrona tych elementów jest naturalną składową działań na rzecz ochrony krajobrazu wsi. Tego typu zespoły zieleni występują niekiedy w obrębie osad zanikłych. Przywołać tu należy np. dawne sanatorium *Charlottenhof* koło Nietoperka czy osadę Wyszanówek przy drodze polnej do Starego Dworu. Inny przykład to obecna osada Kwiecie, która dawniej stanowiła folwark miejski zwany *Sorge*¹⁴.

¹⁴ *Zabytki w krajobrazie kulturowym*, s. 230; *Zabytkowe parki*, s. 126. *Każde miejsce opowiada swoją historię, czyli rzecz o dziedzictwie wiejskim*, Poznań 2001.

Pozostałe składniki krajobrazu kulturowego – gmina Międzyrzecz obok historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych cechuje się obecnością innych elementów w przestrzeni krajobrazu. Zaliczają się do nich np. szlaki drogowe z obecnością historycznych nasadzeń alei. Najstarsze tego typu aleje występują w Międzyrzeczu i są datowane na schyłek XVIII w. Nieliczne pozostają zabytki techniki i obiekty przemysłowe, należy jednak podkreślić znaczny udział zabytków kolejowych. Ważnym składnikiem w krajobrazie są zabytki militarne związane z niemieckimi inwestycjami wojskowymi w okresie II wojny światowej. Szczególną rolę odgrywają obiekty Frontu Umocnionego Łuku Odry i Warty, których promocją i popularyzacją zajmuje się Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy w Pniewie.

5.2.3. Zabytki nieruchomości

Architektura sakralna – na terenie gminy Międzyrzecz pozostaje jednym z najważniejszych wyznaczników lokalnego dziedzictwa kulturowego. Wśród najważniejszych cech tego rodzaju zabytków należy podkreślić fakt, że zachowane przykłady reprezentują niemal wszystkie epoki dziejowe i artystyczne, co plasuje teren gminy Międzyrzecz wśród ciekawszych obszarów na terenie województwa lubuskiego pod względem tego typu zasobów.

- **architektura średniowieczna** reprezentowana jest przez wybudowaną u schyłku XV w. **farę miejską w Międzyrzeczu**. W wyniku zniszczeń oraz prac budowlanych kościół ten przechodził liczne zmiany, zyskując swój obecny kształt architektoniczny dopiero w XIX w. Obok przemian architektonicznych zmianom podlegało także wyposażenie, które w ostatnich latach za sprawą prac konserwatorskich zostało, zwłaszcza w części prezbiterialnej przywrócone do starszych form, dzięki odkryciu polichromii z 1545 r. Otoczenie kościoła stanowi obszar dawnego cmentarza z zabytkową zielenią. Inne obiekty o pochodzeniu średniowiecznym nie zachowały się w takiej formie. Zaliczyć do nich można **kościół w Kaławie**, który został w XVIII w. za sprawą opata paradyskiego Michała Józefa Gorczyńskiego przebudowany do form barokowych i tak też częściej obiekt ten jest rozpatrywany w literaturze fachowej. Późnogotycki charakter miał drewniany zrębowy **kościół w Bukowcu**, który uległ zniszczeniu w wyniku pożaru w 1978 r.;
- **architektura nowożytna** powstała do końca XVIII w. reprezentowana jest przez liczniejszą grupę obiektów. Na terenie miasta należy wymienić **pozostałości po kościele i kolegium jezuitów**, które znajdują się przy obecnej ul. Podzamcze.

Pozostałe znajdują się na terenach wiejskich. Są to barokowe, murowane **kościóły w Wysokiej i Wyszanie**. Oba zostały wybudowane w XVIII w. za sprawą działalności cystersów z Gościkowa–Paradyża. Wymienione kościoły reprezentują typ budowli orientowanych, halowych z żaglastymi sklepieniami, do których przylegają wieże – dzwonnice.

Kościóły w Wysokiej i Wyszanie wraz z wyposażeniem ruchomym odzwierciedlają cechy liczniejszych przykładów barokowej architektury sakralnej w okolicach Międzyrzecza, definiując działalność budowlaną klasztorów cysterskich z Bledzewa i Gościkowa – Paradyża. Obok obiektów murowanych na terenie gminy zachowały się reprezentatywne przykłady budownictwa szkieletowego i zrębowego. Są to obiekty w **Gorzycy, Kalsku oraz kaplica w Świętym Wojciechu. Kościół w Gorzycy** został wybudowany jako świątynia protestancka z fundacji właścicieli wsi – rodziny von Kalckreuth w 1736 r. W kalenicę dachu wbudowano niewielką wieżę, która nie miała jednak charakteru dzwonnicy, gdyż takowa (także szkieletowa) zachowana, powstała obok w 1804 r. Pierwotnie wewnątrz kościoła posiadało empory i kazalnicę ołtarzową. Obok kościoła znajduje się grobowiec rodzinny Kalckreuthów. **Kościół w Kalsku** ma charakter zrębowy, następnie ściany ujęto w konstrukcję szkieletową. Budowla ta powstała w latach 1692-1693 z fundacji cystersów bledzewskich, do których należała wieś. Obok wyodrębnionego prezbiterium i niewielkiej wieży – dzwonnicy od strony wschodniej, wbudowanej w kalenicę dachu, wyjątkowy charakter na tle tego typu architektury w okolicach Międzyrzecza mają owalne okna. Kościół cechuje się bogatym barokowym wyposażeniem. **Kaplica w Świętym Wojciechu** jest jednym z najmniejszych obiektów sakralnych w okolicach Międzyrzecza. W obecnym kształcie budowla ta została wzniesiona w 1790 r. w miejscu starszych obiektów sakralnych, o czym świadczą zachowane relikty fundamentów. Jest to budowla halowa z niewielką wieżą – dzwonnica. Teren przykościelny stanowiący wyraźne wyniesienie ponad korytem Obry stanowił pierwotnie cmentarz, którego relikty zachowały się do chwili obecnej wraz z cennym drzewostanem. Miejsce, gdzie znajduje się kaplica w Świętym Wojciechu uznawane jest za jedną z domniemanych lokalizacji ok. 1000 r. eremu Pięciu Świętych Braci Męczenników;

- **architektura z XIX i XX w.** – reprezentowana jest przez grupę obiektów o zróżnicowanych cechach architektonicznych, wpisujących się zasadniczo w formy

historyzujące i eklektyczne. Do najbardziej okazałych zalicza się **poprotestancki kościół farny – obecnie parafialny pw. Św. Wojciecha w Międzyrzeczu**. Jest to obiekt wybudowany w latach 1828–1834 i zaprojektowany przez Gustawa Cardinala von Widdern oraz (przede wszystkim) Karla Friedricha Schinkla – jako projekt typowy. Jest to budowla neoklasycystyczna z wieżą od strony południowej przykrytą ostrosłupowym hełmem. Wnętrze kościoła cechuje się zachowanymi emporami oraz pozornymi kasetonami zdobiącymi stropy. Zachowane wyposażenie ruchome autorstwa m.in. Juliusa Hübnera oraz charakter projektu, sytuują ten obiekt wśród najważniejszych zabytków architektury sakralnej w Międzyrzeczu, ale także w regionie. W tym samym okresie powstała w Międzyrzeczu **synagoga**, którą wzniesiono w miejscu starszej, zniszczonej przez pożar z 1824 r. Jest to obiekt neoklasycystyczny, ozdobiony pilastrami i okrągłymi oraz półkolistymi oknami, cechujący się pierwotnie bogatym wyposażeniem. Obecnie synagoga w Międzyrzeczu ma charakter prywatny, pełniąc funkcję obiektu handlowego. Inne obiekty sakralne z omawianego okresu w Międzyrzeczu to **eklektyczny kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w obrębie zespołu szpitalnego w Międzyrzeczu – Obrzycach**. Budowla ta została wzniesiona przez firmę budowlaną Donath z Międzyrzecza. W 1865 r. wybudowano niewielką **kaplicę staroluterańską** przy obecnej ul. Ściegiennego (obecnie cerkiew greckokatolicka pw. św. Cyryla i Metodego). Poza Międzyrzeczem spośród obiektów sakralnych powstałych w omawianym okresie należy wymienić kościoły w **Kursku** (1938/1939), **Pieskach** (1847) – projekt wybitnego architekta Fryderyka Augusta Stülera w formie neoklasycystycznej z interesującym wyposażeniem w postaci empor, **Szumiącej** (1894) w formie neogotyckiej z pseudobarokową latarnią wieży – dzwonnicy. Współczesne budowle sakralne znajdują się w Bobowicku, Bukowcu, Nietoperku, Żółwinie. Kaplica funkcjonuje również w byłych budynkach koszarowych w Kęszycy Leśnej¹⁵.

Architektura rezydencjonalna – reprezentowana jest na terenie gminy Międzyrzecz przez grupę obiektów związanych z dawnymi zespołami pałacowo–parkowymi, położonymi głównie w obrębie wsi. W okolicach Międzyrzecza reprezentatywnym przykładem pozostaje dawny **dwór starostów międzyrzeckich**, położony w sąsiedztwie zamku wraz z oficyną dworską. Obiekty stanowiące obecnie siedzibę Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej im. Alfa

¹⁵ Tamże.

Kowalskiego, zostały wybudowane w stylu barokowym na początku XVIII w. przez rodzinę Jabłonowskich, której przedstawiciele sprawowali urząd starostów niegrodowych. Po 1793 r., gdy miasto i starostwo włączono do Prus, majątek zajmowały rodziny von Luseschini, von Dziembowski i von Tempelhoff. Całość otoczona jest założeniem parkowym. Charakter rezydencjonalny ma także zachowana w Międzyrzeczu przy ul. Konstytucji 3 Maja **willa przemysłowca Paula Dittmanna**, tzw. *Hubertusburg*, gdzie obecnie mieści się Specjalny Ośrodek Szkolno–Wychowawczy. Wśród pozostałych obiektów w tej grupie zabytków, należy wymienić pałac w Gorzycy, wzniesiony za sprawą rodziny von Kalckreuth na przełomie XVIII i XIX w. Jest to budowla późnobarokowa z mansardowym dachem, położona w obrębie szerszego kompleksu folwarcznego oraz zdegradowanego obecnie założenia ogrodowego po stronie wschodniej. Obiekt ma charakter prywatny i jest poddawany pracom remontowym. Także z fundacji rodziny von Kalckreuth powstał w XIX w. **pałac w Kursku**. Jest to budowla neoklasycystyczna i eklektyczna posadowiona na wzniesieniu ponad jeziorem, otoczona ozdobnym parkiem i obiektami o charakterze gospodarczym. Z przełomu XVIII i XIX w. pochodzi również **pałac w Bobowicku**, który cechuje się za sprawą prac budowlanych w późniejszych okresach elementami architektury barokowej i secesyjnej. Otoczenie pałacu stanowią obiekty folwarczne oraz relikty ozdobnego ogrodu. Budowla i jej otoczenie ma charakter prywatny i pozostaje w złym stanie technicznym. Na terenie gminy zachowała się także grupa mniejszych obiektów rezydencjonalnych, mających charakter dworów. Tego typu obiekt o stosunkowo rozbudowanych cechach architektonicznych zachował się w **Wyszanowie**. Pomimo, że jest zamieszkały, pozostaje w złym stanie głównie ze względu na złożony charakter prawno–własnościowy. Mniej okazałe dwory zachowały się w **Kalsku i Karolewie**. Do obiektów całkowicie zdegradowanych zaliczają się przykłady z **Bukowca i Piesek**¹⁶.

Architektura użyteczności publicznej – reprezentowana jest na terenie gminy Międzyrzecz zarówno w obrębie miejskim, jak też wiejskim. W przypadku miasta są to przede wszystkim wszelkie gmachy urzędowe o charakterze historycznym. Zalicza się do nich **ratusz miejski**, który w podstawach datowany jest na wiek XVI. Budowla ta poddawana była licznym remontom i pracom budowlanym w latach 1670, 1743–1752, 1831, 1924 oraz w latach 90 XX w. W obecnym kształcie ratusz ma charakter budowli klasycystycznej z elementami neogotyckimi w obrębie wystroju wieży. Wnętrze cechuje się zachowanymi elementami

¹⁶ Tamże.

wystroju i sklepień odzwierciedlających starsze formy budowli. Spośród innych obiektów należy wymienić: **gmach sądu** przy ul. Wojska Polskiego 1, reprezentujący eklektyczne cechy architektury, **willę starosty międzyrzeckiego** przy ul. Mieszka I 24 oraz **neogotycki gmach poczty** przy ul. Mieszka I 16.

Znaczący udział w obrębie architektury użyteczności publicznej mają gmachy szkolne i szpitalne. Wybitny charakter architektoniczny, cechujący formy budownictwa publicznego z początku XX w. przedstawiają **budynki szkolne** przy ul. Staszica w Międzyrzeczu, które zostały zaprojektowane przez biuro Emila i Georga Zillmannów z Charlottenburga. Inne budynki szkolne w mieście to: zabudowania w sąsiedztwie byłej fary ewangelickiej, obejmujące również siedzibę dawnej parafii ewangelickiej, oraz budynek dawnej szkoły handlowej przy ul. Poznańskiej 1.

Biuro Zillmannów zaprojektowało **gmach szpitala miejskiego** z 1909 r. przy ul. Konstytucji 3 Maja, był on wielokrotnie przebudowywany w latach 30 XX w. oraz w okresie po 1945 r., stąd w obecnym kształcie prezentuje w znikomym stopniu pierwotne formy.

Inny budynek **szpitala ewangelickiego**, zachował się przy ul. Kazimierza Wielkiego. Charakter kompleksu szpitalnego ma **założenie w Międzyrzeczu-Obrzycach**, powstałe w latach 30 XX w. i obejmujące gmachy administracji, pawilony szpitalne, zabudowania zaplecza technicznego, kościół, obiekty sportowe. Cały kompleks charakteryzuje się zwartym układem planistycznym. Cechy budownictwa z lat 20 XX w. reprezentuje dawny **gmach kasy chorych** przy ul. 30 Stycznia 67 (obecnie siedziba EWE). Liczne budynki użyteczności publicznej zostały zniszczone w trakcie działań wojennych i zniszczeń powojennych: budynek gimnazjum przy skrzyżowaniu ulic Mieszka I i Konstytucji 3 Maja, gmach Rosyjskiej Kompanii Sukienniczej – siedziba *Heimatmuseum* przy ul. Konstytucji 3 Maja, zabudowania starostwa i urzędu finansowego przy ul. Mieszka I, które odzwierciedlały przemiany architektoniczne i przestrzenne miasta na przełomie XIX i XX w.

W obrębie wiejskim zabudowania użyteczności publicznej reprezentowane są głównie przez zachowane budynki szkolne. Tego typu obiekty przetrwały w większości miejscowości na terenie gminy. Obecnie duża ich grupa stanowi własność prywatną, pełniąc funkcje mieszkalne. Po II wojnie światowej ze względu na różnego rodzaju prace remontowe ulegały one przekształceniu, stąd tylko nieliczne zachowały swoje pierwotne cechy. Do ciekawszych pod względem architektonicznym zaliczają się obiekty w Nietoperku, Szumiącej, Wysokiej i Wyszanie. Cechy budownictwa publicznego posiadają także niektóre zabudowania Parafii,

zwłaszcza tam, gdzie istnieje ciągłość instytucjonalna, a także dawne zajazdy i hotele związane ze szlakami drogowymi. Tego typu obiekty są obecnie najczęściej zagospodarowane jako świetlice wiejskie.

Architektura mieszkalna i usługowa – odzwierciedla przede wszystkim zabudowę miasta opartą o domy miejskie w formie kamienic, których cechy funkcjonalne odzwierciedlają funkcje mieszkalne w wyższych kondygnacjach i funkcje usługowe (handlowe) w kondygnacjach niższych. Pierwotne pierzeje miasta lokacyjnego pozostawały wypełnione ścisłą zabudową, stąd też w obrębie najstarszej części Międzyrzecza zachowały się układy w zwartych szeregach. Dotyczy to zwłaszcza pierzei rynkowych oraz zabudowy ulic: Chłodnej, Wesołej, Młyńskiej, Lipowej oraz fragmentów ulic Mieszka I, Kazimierza Wielkiego i 30 Stycznia w obrębie dawnych murów miejskich. W mniejszym stopniu tego typu architektura zachowała się w obrębie ulic: Skargi, Ściegiennego, Spokojnej. Należy także podkreślić, że istniejąca tam zabudowa jest młodsza w stosunku do zabudowy ścisłego centrum miasta, gdzie zachowały się budynki z I poł. XIX w. Większość zabudowy miejskiej w centrum powstała w drugiej połowie XIX w. i na początku kolejnego stulecia. Cechą tej zabudowy jest przede wszystkim zachowany podział historycznych parceli oraz proporcje w wymiarze wertykalnym i horyzontalnym, co nadaje tej części miasta (mimo znacznych strat po 1945 r. w architekturze) – czytelny ład przestrzenny. Zakłócenia w obrębie miejskiej architektury mieszkalnej spowodowane są przede wszystkim obecnością architektury typowej, która była wprowadzana w latach 60 i 70 XX w. bez zachowania pierwotnych podziałów przestrzennych i tradycji lokalnego budownictwa. W Międzyrzeczu brakuje obecnie bardziej wybitnych dzieł architektury miejskiej mieszkalno-usługowej w obrębie ścisłego centrum. Zachowane obiekty – dwukondygnacyjne oparte są o układ kalenicowy z ceramicznymi dachami i skromną dekoracją architektoniczną, w postaci elementów roślinnych, a także gzymsów podkreślających wertykalne cechy budynków oraz stosunkowo częstych pilastrów jako elementów dekoracyjnych, tworzących podziały horyzontalne. Kamienice cechują się zachowaną oryginalną stolarką drzwiową. Należy podkreślić, że południowa pierzeja Rynku była pierwotnie wypełniona kamienicami szkieletowymi w układzie szczytowym. Obok budynków murowanych zachowała się nieliczna grupa zabudowy szkieletowej oblicowanej tynkiem – ul. Chłodna, Spokojna. Zachowane przykłady odzwierciedlają starszą formę zabudowy miasta, która jeszcze po II wojnie światowej była liczna w obrębie ulic Lipowej i Spokojnej.

Odmienne charakter ma zabudowa mieszkalna poza ścisłym centrum, w obrębie tych części miasta, które wykształciły się na przełomie XIX i XX w. Zachowane obiekty, spośród których najbardziej reprezentatywne ocalały przy ulicach 30 Stycznia, Poznańskiej i Kazimierza Wielkiego, odzwierciedlając proces odejścia od zabudowy ścisłych parceli zamkniętych miast średniowiecznych. Tym samym budynki cechują się obecnością większej ilości kondygnacji oraz otwartej przestrzeni, pełniącej pierwotnie funkcje podwórz, wypełnionych niekiedy elementami zieleni (obecnie w znacznym stopniu elementy te pozostają zdegradowane).

Są to zarazem przykłady kamienic czynszowych, wielorodzinnych, które w obrębie architektury odzwierciedlają społeczne przemiany życia miejskiego w XIX w. W tym kontekście warto wskazać na przykłady czynszowych osiedli urzędniczych i kolejowych w obrębie ulicy Kilińskiego oraz kilka przykładów przy ul. Chrobrego. Zabudowa poza centrum miasta odznacza się także bogatszą formą dekoracji architektonicznej z elementami eklektycznymi oraz secesyjnymi. Problemem jest stan zachowania tych elementów, złożona sytuacja prawno-własnościowa, a także ilość reklam wielkopowierzchniowych, które degradują walory architektury. Szczególną formę posiada grupa willi przy ul. Staszica. Architektura ta wraz z uwarunkowaniami przestrzennymi, której obiektem wieńczącym była dawna willa prezesa sądu, zaprojektowana przez biuro Zillmannów z Charlottenburga oparta była w całości o kompozycję miasta-ogrodu, obecnie jeszcze czytelną w obrębie części zabudowy mieszkalnej i użyteczności publicznej przy tej ulicy. Na kilka tego typu obiektów należy wskazać przy ul. Mieszka I, przy czym szczególny charakter ma w tym przypadku neobarokowa willa należąca dawniej do właścicieli firmy budowlanej Donath.

Obok zabudowy wpisującej się w cechy miejskie wskazać należy w obrębie miasta na budownictwo charakterystyczne dla zabudowy mieszkalnej wsi. Są to przede wszystkim tereny dawnego Przedmieścia Brójeckiego i ul. Konstytucji 3 Maja. Ta część miasta wraz z całym nieistniejącym Przedmieściem Poznańskim (osiedle Centrum) miała w wymiarze gospodarczym charakter wiejski – rolniczy. Podobne cechy występują w obrębie ul. Winnica – dawna wieś Winnica. Jest to niska, swobodna zabudowa parterowa, najczęściej w układzie kalenicowym z dwuspadowymi dachami ceramicznymi, niekiedy wzbogacanymi wystawkami okiennymi, cechująca się rzadko elementami dekoracji architektonicznej, otoczona jeszcze zachowaną zabudową gospodarczą.

Tego typu forma budownictwa mieszkalnego obecna jest w obrębie wiejskim gminy Międzyrzecz, która cechuje się znaczną powtarzalnością w wymiarze architektonicznym

i przestrzennym. Wynika to m.in. z faktu, że większość architektury wiejskiej została przebudowana w formie murowanej na przełomie XIX i XX w. Zachowane budynki bardzo rzadko cechują się obecnością elementów dekoracji architektonicznej, a stan ten wynika z przemian i destrukcji powstałych podczas prac remontowych. Są to najczęściej domy jednokondygnacyjne, posadowione w układzie kalenicowym z ceramicznymi dachami, niekiedy w formie naczółkowej z oknami oraz wejściami w formie szerokich sieni dzielących mieszkalne części domów. Mimo to na terenie gminy zachowały się nieliczne i pierwotne przykłady architektury mieszkalnej wsi, w postaci dekoracji i formy.

Budownictwo gospodarcze i pomocnicze – obejmuje na terenie gminy Międzyrzecz głównie zabudowę wsi w obrębie dawnych **folwarków** oraz **zagród wiejskich**. Największe walory reprezentują zespoły w obrębie dawnych folwarków, które często cechują się zwartą zabudową o zróżnicowanym przeznaczeniu funkcjonalnym. Cechy tego budownictwa w postaci obór, stajni, spichrzów, owczarni odzwierciedlają dawne formy gospodarowania wielkoobszarowych majątków ziemskich. Do ciekawszych zachowanych tego typu obiektów zaliczają się przykłady z Bobowicka, Bukowca, Gorzycy i Piesek. Część z nich pozostaje obecnie w bardzo złym stanie technicznym oraz cechuje się złożoną sytuacją prawnowłasnościową, powstałą po likwidacji na początku lat 90 XX w. Państwowych Gospodarstw Rolnych. Budownictwo zagród wiejskich przedstawia w obecnym stanie zachowania na terenie gminy Międzyrzecz cechy charakterystyczne dla tego typu architektury w pierwszej poł. XX w. Są to najczęściej ceglane budynki inwentarskie, posadowionych w obrębie parceli zagród. Zagrody często składały się ze stodół i spichlerzy, które oddzielały teren zagrody od przyległych pól uprawnych. Większość zachowanych tego typu gospodarstw jest wykorzystywana obecnie w rolnictwie. Należy także podkreślić, że tego typu architektura o przeznaczeniu rolniczym była obecna także na terenie miasta (przedmieść) w pierwszej poł. XX w. Obecnie zachowały się nieliczne relikty, np. przy ul. Konstytucji 3 Maja, ul. Winnica wraz z dawnym **folwarkiem zamkowym**.

Budownictwo przemysłowe i techniczne oraz zabytki militarne – stanowi pozostałość po przemianach społecznych i gospodarczych w Międzyrzeczu oraz na terenie gminy w XIX i na początku XX w. Międzyrzecz oraz okolice nie należały do obszarów o szczególnym uprzemysłowieniu. Mimo tego teren gminy wykazuje pozostałości po tego rodzaju inwestycjach budowlanych, przemysłowych, szczególnie czytelne pozostaje także dziedzictwo militarne.

Do zabytków w obrębie omawianej grupy na terenie miasta zaliczają się przede wszystkim pozostałości infrastruktury technicznej, która była rozwijana w ramach różnego rodzaju inwestycji o charakterze komunalnym. Najbardziej okazałym tego typu obiektem jest **wieża ciśnień** przy ul. Staszica, oddana do użytku w latach 1914–1916. Obiekt ten powstał wraz z rozwojem sieci wodociągowej i pełnił swoje funkcje do początku lat 90 XX w., gdy wybudowano w mieście nową stację wodociągów. Obecnie obiekt ten nie pełni funkcji komunalnych. Jest to budowla cechująca się elementami historyzującymi, przypominającymi wieżę obronną. Na zapleczu wieży ciśnień w okresie międzywojennym funkcjonowała miejska rzeźnia, elektrownia parowa i gazownia oraz łaźnia miejska. Obecnie zachowały się wyłącznie relikty tych obiektów. Większy kompleks o charakterze technicznym stanowią **pozostałości dworca kolejowego** oraz jego zaplecza technicznego. Uwagę zwracają zachowane i użytkowane **budynki nastawni, budynek starej parowozowni** oraz **kolejowa wieża ciśnień**. W otoczeniu dworca zachowała się grupa **budynków**, dla pracowników obsługi dworca, które tworzą kompleks przestrzenny w tej części miasta. Charakter przemysłowy ma **komin przy ul. Konstytucji 3 Maja** w Międzyrzeczu, który jest pozostałością po dawnej młeczarni i wytwórni serów Paula Dittmanna. Obecnie nie zachowały się pozostałości po międzyrzeczskich cegielniach (jedyne występują w Bukowcu). Obiektem zabytkowym jest tzw. „**most niedźwiedzia**” pełniący funkcję przeprawy drogowej na rzeczce Paklicy w ciągu ul. Konstytucji 3 Maja. Na terenie gminy Międzyrzecz zachowało się kilka **obiektów dworcowych**, m.in. w miejscowościach: Bobowicko, Bukowiec, Gorzyca, Kaława, Kursko, Nietoperek. W Kursku uwagę zwracają dwa wiadukty kolejowe na linii Międzyrzecz – Rzepin. Na terenie wsi zachowało się kilka obiektów przemysłowych związanych z dawnymi folwarkami. Są to przede wszystkim różnego rodzaju gorzelnie i młyny, które były jednym z elementów uprzemysłowienia folwarków w XIX w. (Bukowiec, Kalsko). Istotny charakter mają natomiast dawne **młyny wodne**. Spośród kilku, które funkcjonowały w okolicach Międzyrzecza wskazać należy Kuźnik, Skoki i Szumiącą.

W przypadku Kuźnika i Skoków są to dawne młyny zamkowe, które w XIX w. były dzierżawione przez bogate rody mieszczańskie z Międzyrzecza. Młyn w Szumiącej miał charakter klasztorny. Relikty młyna wodnego zachowały się również w Gorzycy. Inne ciekawe obiekty techniczne to pozostałości elektrowni parowej w Kęszycy oraz relikty kopalni węgla brunatnego, czy pozostałości wiatraka typu koźlak w Wyszanie.

Największe znaczenie w obrębie budownictwa technicznego mają zabytki militarne – architektury obronnej, które zaliczają się do grupy najważniejszych obiektów zabytkowych na terenie gminy. Najstarszym przykładem takiego obiektu jest **średniowieczny zamek w Międzyrzeczu**, który obecnie funkcjonuje jako trwała ruina w obrębie międzyrzeckiego kompleksu muzealnego. Odmienny charakter mają budowle oraz ich otoczenie w ramach **Frontu Umocnionego Łuku Odry i Warty** (Międzyrzecki Rejon Umocniony). System niemieckich fortyfikacji powstały w latach 1933–1944 jest jednym z najważniejszych zabytków promujących gminę Międzyrzecz i zaliczany jest to najbardziej rozpoznawalnych tego typu zabytków w Polsce i w Europie. Na terenie gminy znajduje się większa część tzw. odcinka centralnego z ciężkimi schronami bojowymi i systemem podziemnych korytarzy. Zabytki Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego stanowią również teren ochrony przyrody związany z funkcjonującym tu rezerwatem nietoperzy.

Cmentarze – jako obiekty o szczególnych walorach w wymiarze materialnym i niematerialnym występują we wszystkich miejscowościach na terenie gminy. Cechą specyficzną jest obecność cmentarzy wyznaniowych, co wynika z cech religijnych i społecznych obszaru gminy w przeszłości. Cmentarze obok elementów architektury i szczególnej funkcji symbolicznej, pozostają także skupiskami cennej zieleni, która zwłaszcza w obrębie wsi odzwierciedla przestrzenne cechy dawnych nekropolii, szczególnie w postaci lipowych drzewostanów w sąsiedztwie kościołów. W obrębie miasta należy wskazać na następujące cmentarze: **najstarszy cmentarz miejski** (XIII–koniec XV w.) w obrębie Rynku, **cmentarz parafialny** przy kościele pw. św. Jana Chrzciciela, **cmentarz ewangelicki** przy ul. Stoczniovców Gdańskich 1970 (obecnie od 1967 r. teren parku miejskiego z czytelnym układem przestrzennym i zróżnicowanym zasobem zieleni); **cmentarz katolicki** zamknięty przy ul. Stoczniovców Gdańskich 1970 z zachowaną architekturą oraz licznymi nagrobkami z XIX i pierwszej poł. XX w. Ponadto z zachowaną zielenią o zróżnicowanym charakterze; **cmentarz żydowski** przy ul. Kazimierza Wielkiego, całkowicie zdegradowany w wymiarze przestrzennym; **cmentarz w Obrzycach** na terenie szpitala. Wśród historycznych wiejskich cmentarzy na terenie gminy Międzyrzecz należy wymienić obiekty w: **Bobowicku** – cmentarz rodowy (teren folwarku), **Bukowcu** – cmentarz rodowy (park) i teren dawnego cmentarza przykościelnego, **Gorzycy** – cmentarz rodowy w sąsiedztwie kościoła i cmentarz wiejski przy drodze do Chyciny (obecnie komunalny), **Kalsku**, w sąsiedztwie kościoła, **Kaławie**, w sąsiedztwie kościoła, **Kęszycy** – w sąsiedztwie kościoła, **Kursku**, **Nietoperku** – wiejski,

Pieskach – wiejski, **Skokach** – wiejski, **Szumiącej** – wiejski (teren leśny), **Świętym Wojciechu**, w sąsiedztwie kościoła, **Wysokiej**, w sąsiedztwie kościoła, **Wyszanowie**, w sąsiedztwie kościoła oraz teren obecnego cmentarza komunalnego (poewangelicki)¹⁷.

Zieleń – na terenie gminy Międzyrzecz jest reprezentowana przez zróżnicowaną grupę obiektów, do których możemy zaliczyć założenia parkowe i ogrodowe oraz aleje przydrożne o charakterze historycznym. Odrębny charakter mają licznie występujące owocowe aleje o charakterze śródpolnym, które są reliktem nasadzeń planowanych oraz licznie zachowane relikty sadów użytkowych w obrębie układów ruralistycznych. Definiują dawne formy gospodarowania, tzw. zadrzewienia śródpolne, mające duże walory krajobrazowe. Cenne zespoły zieleni obecne są w obrębie cmentarzy, które scharakteryzowano wyżej. Stan zachowania zabytkowej zieleni wzdłuż szlaków drogowych przedstawia się niekorzystnie. Obecnie można mówić głównie o reliktach alei historycznych oraz potrzebie ich ochrony dla zachowania cech krajobrazu kulturowego na terenie gminy.

Założenia parkowe i ogrodowe reprezentowane są przez grupę kilku obiektów związanych przede wszystkim z architekturą rezydencjonalną. *Ewidencja ogólna dendrologiczno-techniczna zabytkowej zieleni* na terenie gminy Międzyrzecz w zasobie Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków obejmuje następujące obiekty: **Bobowicko** – park dworski; **Bukowiec** – park pałacowy; **Gorzyca** – park pałacowy; **Karolewo** – park dworski; **Kęszyca** – założenie przestrzenne parkowo–pałacowe po dawnym sanatorium; **Kursko** – park pałacowy; **Kwiecie** – park dworski; **Międzyrzecz - Obrzyce** – park szpitalny, założenie miasto–ogród; **Międzyrzecz** – park zamkowy; **Pieski** – park pałacowy; **Wyszanowo** – ogród dworski; **Zamostowo** – park dworski.

Poza wskazaną ewidencją wymienić należy następujące założenia parkowe w obrębie miasta: **park miejski przy ul. Konstytucji 3 Maja** – najstarszy park publiczny w Międzyrzeczu, założony w połowie XIX w. po zasypaniu fosy miejskiej; **park miejski przy ul. Staszica** założony na terenie dawnej tzw. „mlecznej łąki” oraz fosy miejskiej i stanowiący część kompozycji przestrzennej zaprojektowanej na przełomie XIX i XX w. wraz z wybudowanymi w tej części miasta gmachami publicznymi w ramach koncepcji miasto-ogrodu. Charakter miejskiego parku publicznego miały także dwa inne założenia: **park przy dawnym domu bractwa strzeleckiego** powstały ok. 1793 r. – obecnie zachowany w formie nielicznych nasadzeń lipy szerokolistnej na zapleczu Międzyrzeckiego Ośrodka Kultury oraz **ogród**

¹⁷ T. Gardocka, *Cmentarze jako dobra kultury* (w:) Prawna ochrona dóbr kultury, s. 147.

restauracji *Keisergarten*, gdzie funkcjonował także najstarszy kort tenisowy w Międzyrzeczu. Pozostałe zespoły zieleni historycznej w obrębie miasta zachowały się w sąsiedztwie **willi starościńskiej** – ul. Mieszka I 24 oraz wokół willi „Hubertusburg” przy ul. Konstytucji 3 Maja. Charakter współczesny w obrębie stref konserwatorskich mają następujące założenia: **park przy Rynku**, tzw. „Planty” obejmujący obszar dawnych parceli przyrynkowych, położonych od strony wschodniej i południowej (powstały na przełomie lat 40 i 50 XX w.) oraz **park nad Obrą**, tzw. „Kaczy Dołek” po prawej stronie Obry przy ul. Kazimierza Wielkiego, na terenie przynależnym w okresie staropolskim do dóbr zamkowych Winnica, założony w latach 60 XX w. w miejscu rozebranego gmachu kina.

Aleje przydrożne (zadrzewienia liniowe) o charakterze historycznym reprezentowane są przede wszystkim przez najstarsze tego typu obiekty w Międzyrzeczu wzdłuż ul. Zachodniej i drogi wojewódzkiej nr 137 w kierunku zachodnim oraz wzdłuż ul. Kazimierza Wielkiego (dawna ul. Skwierzyńska). Obie aleje (lipowe) zostały naniesione na plan miasta i gruntów miejskich w 1780 r. Aleja przy ul. Kazimierza Wielkiego jest objęta prawną formą ochrony zabytków w postaci wpisu do rejestru zabytków. W obrębie miasta należy wymienić również aleję lipową przy ul. Poznańskiej. Pozostałe równie cenne pod względem kompozycyjnym i przestrzennym znajdują się na terenie gminy. Są to następujące obiekty: relikty asymetrycznej alei kasztanowej prowadzącej z pałacu do wzgórza kościelnego w obrębie wsi Bukowiec; relikty alei lipowej przy drodze powiatowej nr 1213F w Bukowcu; relikty alei lipowej przy drodze powiatowej nr 1353F w Bukowcu; aleja między miejscowościami Gorzyca i Wojciechówek przy drodze powiatowej nr 1345F; relikty alei w miejscowościach Kaława i Szumiąca przy drodze powiatowej nr 1268F; aleja w miejscowości Kęszycza przy drodze powiatowej nr 1268F. Pozostałe aleje położone są przy drogach gminnych: droga gruntowa z Bukowca do Panowic (gm. Trzciel) od drogi powiatowej nr 1213F – granica gminy Międzyrzecz (aleja klonowa i lipowa); droga gruntowa z Gorzycy do Chyciny (aleja dębowa), droga gruntowa od drogi wojewódzkiej nr 137 do miejscowości Kursko (aleja dębowa); relikty alei owocowej z XIX w. przy drodze gruntowej z Wyszana do Starego Dworu (gm. Trzciel) – historyczna droga z Międzyrzecza do Brójec; droga gruntowa z Bukowca do Karolewa od drogi powiatowej nr 1353F (aleja kasztanowa); droga gruntowa z Nietoperka w kierunku dawnego sanatorium *Charlottenhoff* od dawnej drogi krajowej nr 3 (aleja brzoza); aleja lipowa w obrębie miejscowości Kursko w sąsiedztwie kościoła. Współczesne aleje zdominowane są głównie przez

nasadzenia topoli kanadyjskiej (*Populus canadensis*), które w latach 60 XX w. wraz z przebudową dróg wyeliminowały historyczne aleje owocowe.

5.2.4. Zabytki ruchome

Zabytki ruchome to rzeczy ruchome, ich część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. W świetle *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, zabytkami są „*dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła, sztuki użytkowej, numizmaty, pieczęcie, militaria, wytwory techniki, środki transportu, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i obiekty etnograficzne, przedmioty upamiętniające wydarzenia i wybitne postaci*”. Ten rodzaj zabytków obok zbiorów muzealnych reprezentowany jest na terenie gminy Międzyrzecz przede wszystkim w obrębie wyposażenia obiektów sakralnych. W mniejszości wojewódzka ewidencja zabytków ruchomych obejmuje przedmioty poza obiektami sakralnymi i na terenie gminy Międzyrzecz są to przede wszystkim elementy stolarki drzwiowej w obrębie architektury miejskiej. W sumie Wojewódzka Ewidencja Zabytków ruchomych na terenie gminy obejmuje 271 pozycji.

Do zasobów zabytków ruchomych w ramach kościołów zalicza się barokowe wyposażenie malarskie i snycerskie w kościołach pocysterskich. Wyjątkowy charakter ma także pojezuickie wyposażenie kościołów w Kęszycy i Wyszanie, które związane jest z nieistniejącym kościołem jezuitów w Międzyrzeczu. W przypadku kościoła w Wysokiej, obok dzieł snycerskich uwagę zwraca wybitny przykład zabytku ludwisarstwa, który na podstawie nowszych badań szczegółowych: akustycznych i metalograficznych jest datowany na drugą połowę XIII w. (wg karty ewidencyjnej na wiek XV). Jest to jeden z najstarszych zachowanych dzwonów w Polsce. Znaczący pozostaje także zasób kościoła parafialnego pw. Św. Jana w Międzyrzeczu. Spośród kościołów młodszych na uwagę zasługuje poprotestancki kościół – obecnie pw. Św. Wojciecha w Międzyrzeczu oraz takowy w miejscowości Pieski.

Wyposażenie ruchome z przełomu XIX i XX w., reprezentujące ówczesne formy ekspresji artystycznej należy wskazać w kościołach w Kaławie, Obrzycach, Szumiącej. Obok ołtarzy uwagę zwracają okna witrażowe z cennym przykładem tego typu zabytku w

Obrzycach, które jest dziełem wybitnej pracowni *Glas-Malerei-Anstalt Ferdinand Müller* z Quedlinburga. W większości kościołów gminy Międzyrzecz zachowały się zabytki ludwisarskie w postaci dzwonów brązowych i stalowych. Reprezentowane są one najczęściej przez odlewnie przemysłowe działające na terenie Niemiec na przełomie XIX i XX w. Rzadziej zachowały się wytwory konwisarskie i złotnicze, które w niewielkiej ilości przechowywane są w zbiorach Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej. Do mniej znaczących dzieł ruchomych zaliczają się obiekty w postaci różnego rodzaju figur przydrożnych, które częściej reprezentują ludowe formy z początku XIX w. W kontekście zabytków ruchomych wspomnieć należy także o pozostałościach rzeźby nagrobnej w obrębie cmentarzy, zwłaszcza w Bobowicku, Bukowcu i Gorzycy.

W odniesieniu do współczesnych elementów wyposażenia świątyń, na terenie gminy do wyjątkowych należą dzieła twórców uznanych za znaczących. Należy tu wskazać przede wszystkim wystrój wnętrza kościoła pw. Św. Jana Chrzciciela w Międzyrzeczu, który pozostaje dziełem takich artystów jak Andrzej Woźniak, Saturnin Skubiszewski z Poznania oraz Klemens Felchnerowski i Mieczysław Orłowski (Zielona Góra/Monachium). Wskazać można także na działalność lokalną, gdzie autorem wyposażenia i wystroju kościoła w Bukowcu jest ludowy rzeźbiarz i malarz Zbigniew Gerech.

Przed 1945 r. znaczne zbiory zabytków ruchomych, także w postaci systematycznych kolekcji (Bukowiec) oraz w formie wyposażenia użytkowego, były elementem wystroju pałaców i dworów. Dotyczy to także dawnych kościołów protestanckich w takich miejscowościach, jak Bukowiec, Gorzyca, Kęszycza, Kursko, Pieski, których wnętrza uległy znacznym przemianom, spowodowanym przystosowaniem ich do obrządku katolickiego.

Rozproszenie i zniszczenia w wyniku II wojny światowej, sytuacja powojenna społeczeństwa, pożary oraz rozbiórka wskazanych obiektów (Bukowiec, Kursko), spowodowała znaczące straty cennej pod względem artystycznym i kulturowym substancji zabytkowej na analizowanym terenie. Tylko niewielka część z nich trafiła do zbiorów muzealnych – głównie w Międzyrzeczu. W wymiarze ochrony i opieki nad zabytkami istotne pozostają działania badawczo–dokumentacyjne związane ze stratami.

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Zgodnie z „Europejską konwencją o ochronie dziedzictwa archeologicznego” z 1992 r., pojęcie dziedzictwa archeologicznego oznacza „wszelkie pozostałości, obiekty i jakiegokolwiek inne ślady ludzkości z minionych epok, których zachowanie i analiza pomaga prześledzić historię ludzkości z minionych epok, dla których wykopaliska i odkrycia oraz inne metody badań nad dziejami ludzkości i jej środowiskiem są podstawowym źródłem informacji”. Wskazana konwencja nie określa górnej granicy chronologicznej takich znalezisk, która w praktyce pojmowana jest jako okres poza aktualnym procesem społecznym i historycznym. Gmina Międzyrzecz objęta jest Archeologicznym Zdjęciem Polski (AZP) o numerach: 49 - 14-15, 50 - 13-16, 51 - 13-16, 52 - 13-16, 53 - 13-16. Uwarunkowania historyczne obszaru gminy sytuują jej teren jako znaczący w wymiarze dziedzictwa archeologicznego. Realizowane systematyczne badania oraz przypadkowe znaleziska rejestrowane na tym terenie począwszy od XIX w. wykazują obecność artefaktów wpisujących się we wszystkie epoki pradziejowe i historyczne począwszy od paleolitu późnego (14 tysięcy – 8 tysięcy lat p. n. e.). Spośród kultur pradziejowych najwięcej znalezisk dotyczy epoki brązu do ok. 700 p. n. e. oraz epoki żelaza do ok. 600 r. Ze względu na uformowanie się w Międzyrzeczu stałego osadnictwa w okresie poprzedzającym powstanie polskiej państwowości, obszernie reprezentowane są znaleziska z okresu od VIII do X w., gdy obszar ten został włączony w obręb państwa Mieszka I. Dotyczy to zwłaszcza okolic grodu i wsi Święty Wojciech, gdzie lokuje się powstanie eremu benedyktynów. Znaleziska archeologiczne występują licznie także w strefie miasta lokacyjnego, co ma znaczenie dla poznania jego dziejów w obrębie archeologii historycznej. Sytuacja ta definiuje uwarunkowania planistyczne i inwestycyjne miasta w ramach stref ochrony konserwatorskiej. Znaleziska archeologiczne występują także licznie na obszarze wiejskim gminy Międzyrzecz. Są one związane przede wszystkim z obszarem poszczególnych układów ruralistycznych, definiując częściej okres średniowieczny współzależny z procesem lokacyjnym i osadniczym. Nie wyklucza to jednak obecności artefaktów związanych z kulturami pradziejowymi, które także są notowane zwłaszcza na podstawie badań powierzchniowych. W przypadku obszarów wiejskich obowiązują również zasady ochrony konserwatorskiej dziedzictwa archeologicznego w obrębie działań planistycznych i inwestycyjnych.

5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na terenie gminy Międzyrzecz funkcjonują dwie placówki muzealne, z których większe znaczenie ma Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej im. Alfa Kowalskiego, działające w mieście od grudnia 1945 r. (pod obecną nazwą od 2010 r.), które jest jednostką organizacyjną samorządu powiatowego. Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej pełni zadania powiatowe i gminne ze względu na swoją siedzibę.

W wymiarze regionalnym Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej zaliczane jest do najważniejszych placówek w województwie lubuskim. Zasoby prezentowane w ramach placówki obejmują zabytki nieruchome w postaci architektury średniowiecznego zamku, rezydencji starostów międzyrzeckich oraz założenia parkowego. Wymienione elementy tworzą wyodrębniony kompleks muzealny o rozbudowanych cechach przestrzennych i krajobrazowych. Położenie tego zespołu w granicach miasta określa jego walory przestrzenne w ramach całego układu urbanistycznego. Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej gromadzi, dokumentuje i prezentuje zbiory dawnego malarstwa, w szczególności kolekcję portretów trumiennych, posiadających rangę krajową, kolekcję zabytków etnograficznych reprezentującą specyfikę kultury ludowej mikroregionu międzyrzeckiego, kolekcję zabytków archeologicznych związanych z historią Międzyrzecza oraz najbliższych okolic miasta, kolekcję zabytków rzemiosła artystycznego, związaną głównie z historią Międzyrzecza oraz kolekcję numizmatyczną. Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej z racji rangi zbiorów i charakteru ekspozycji stanowi jeden z najważniejszych czynników promocyjnych dla miasta i gminy Międzyrzecz.

Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy w Pniewie, powołane w 2010 r. jest jednostką organizacyjną gminy Międzyrzecz, które pełni w szczególności funkcję dokumentacyjną i popularyzacyjną w ramach obsługi ruchu turystycznego zabytków militarnych, związanych Frontem Umocnionym Łuku Odry i Warty (Międzyrzecki Rejon Umocniony). W swoich zbiorach Muzeum posiada kolekcję pojazdów militarnych oraz niewielką kolekcję broni.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to wyobrażenia, przekazy, praktyki, wiedza i umiejętności, instrumenty, przedmioty, wytwory człowieka i związana z nimi przestrzeń kulturowa, które wspólnoty, grupy oraz jednostki, uznają za część swojego dziedzictwa. Dziedzictwo to przekazywane jest z pokolenia na pokolenie oraz odtwarzane przez wspólnoty w celu kreowania poczucia tożsamości tych wspólnot. Język jako nośnik tego

dziedzictwa, sztuki widowiskowe, obrzędy, tradycje, przekazy ustne (legendy), praktyki dotyczące przyrody i wszechświata. Gmina Międzyrzecz jako obszar, który w przeszłości charakteryzował się wielokulturowością utracił szereg wartości niematerialnych w wyniku gwałtownej wymiany ludności po 1945 r. Współczesna społeczność postmigracyjna cechuje się niskim poziomem lokalnej tożsamości, co obok zagadnień ukierunkowanych na ochronę dziedzictwa znajduje odzwierciedlenie w postawach społecznych, o niskim poziomie działań reinwestycyjnych.

Ochrona wartości niematerialnych powinna odbywać się poprzez dokumentowanie, wzmacnianie i popularyzację. Składniki kultury niematerialnej pozostają czynnikiem definiującym kierunki działań ochronnych w obrębie adaptacji i kształtowania krajobrazu – świadomość wartości treści krajobrazu. Zagadnienia te pozostają czytelne w obrębie wszystkich elementów definiujących krajobraz kulturowy w jego historycznym rozwoju. Tym samym w obręb dziedzictwa niematerialnego wchodzi dziedziny żywe, związane z kultem tradycji duchowych (religijność regionu – kult Pięciu Braci Męczenników), artystycznych (prądy kulturowe), obrzędów o rodowodzie ludowym, wydarzenia z przeszłości bliższej i dalszej, tzw. pamięć historyczna (składniki pozostające przedmiotem tzw. użytkowania historii – kultywowane rocznice, postaci, pomniki oraz ich kształt jako formy upamiętnienia, np. pomniki na terenie byłych cmentarzy ewangelickich, żydowskich, miejsca pamięci narodowej w ramach tradycji lokalnych, np. Pomnik 1000-lecia w Międzyrzeczu). Dotyczy to nazw miejscowych w ich historycznym i kulturowym rozwoju (nazwy miejscowości: Bukowiec, Międzyrzecz, Święty Wojciech, kreowanie nazw ulic), postaci związanych z regionem – Muzeum im. Alfa Kowalskiego. Wskazane wyznaczniki splatają się z historią miejscowości, ludzi i przestrzeni¹⁸. W odniesieniu do współczesnych modeli regionalizmu wartości niematerialne znajdują uzasadnienie w definicjach aktywności społeczno-ekonomicznej społeczności lokalnych: *(...) Na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego regionu rzutuje szereg zróżnicowanych czynników zarówno o charakterze wymiernym, jak i niewymiernym (...) we współczesnych kierunkach rozwoju nauk ekonomicznych problematyka ta zyskuje na znaczeniu, w dużym stopniu za sprawą noblistów z zakresu ekonomii. Kwestie wartości i tożsamości, aczkolwiek różnie postrzegane i definiowane, poruszane są przez A. Sena, J. Stiglitz, D. North'a. Do*

¹⁸ Zob. W. Łysiak. *Góra duchów. Zbiór dawnej prozy ludowej znad dolnej Warty i Obry*, Gorzów Wlkp. 1989.

*problematyki tożsamości społeczności lokalnej nawiązuje się też w polityce regionalnej Unii Europejskiej, tzw. trzeciej generacji. W jej myśl źródłem kreowania nowych wartości (np. innowacyjności gospodarki) jest terytorium, rozumiane kategoriami zamieszkałej na danym obszarze społeczności powiązanej gęstymi sieciami współzależności. Zmiany uznawanych systemów wartości jednostek, brak poczucia lojalności, pasywność, mała przedsiębiorczość jawią się jako ważne bariery rozwoju gospodarczego regionu, na które w myśl doświadczeń europejskich można oddziaływać poprzez odpowiednio prowadzoną politykę regionalną (...)*¹⁹.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* prawnymi formami ochrony są:

- *wpis do rejestru zabytków;*
- *wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;*
- *uznanie za pomnik historii;*
- *utworzenie parku kulturowego;*
- *ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.*

Na terenie gminy Międzyrzecz nie występują obiekty wpisane na Listę Skarbów Dziedzictwa (dotyczy to obiektów ruchomych), parki kulturowe oraz obiekty uznane za pomnik historii. Ochronę zabytków i krajobrazu kulturowego ustala się również w obrębie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z art. 9 ust. 5 *Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, *Studium* nie jest aktem prawa miejscowego. Na części terenu gminy Międzyrzecz obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Zgodnie z *Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, prawnymi formami ochrony są

¹⁹ T. Pakulska, M. Poniatowska–Jaksch, *Tożsamość społeczności lokalnej jako przesłanka rozwoju regionalnego – dylematy badawcze*, www.sgh.waw.pl.

również decyzje o lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzje dotyczące inwestycji drogowych, kolejowych i lotnisk użytku publicznego. Prawnymi formami ochrony jest rejestr zabytków, obejmujący zarówno obiekty pojedyncze – wolnostojące, jak też zespoły obiektów, a także ruchomości. Wykaz obiektów na terenie gminy Międzyrzecz wpisanych do rejestru zabytków prowadzony przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków prezentuje załącznik do niniejszego *Programu*.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z art 22 pkt 5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, gminna ewidencja zabytków obejmuje następujące zabytki:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków;
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

5.5. Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy

Układ urbanistyczny Międzyrzecza wraz z architekturą miejską – pozostaje jako całość jednym z najciekawszych zespołów miejskich w regionie województwa lubuskiego. Wyjątkowość tego układu, odzwierciedlającego nawarstwienia przestrzenne i architektoniczne poczynszone od średniowiecza, aż po wiek XX w znacznym stopniu polega na powiązaniu z kompleksem średniowiecznej wyspy grodowej, położeniu w widłach dwóch rzek oraz zachowaniu (mimo strat wojennych i powojennych) licznych przykładów cennej architektury miejskiej z różnych epok historycznych. Niezależnie od niewątpliwej wartości tego układu, pojawiają się liczne zagrożenia, które wraz z nieodpowiednią polityką przestrzenną mogą prowadzić do jego degradacji. Wśród najważniejszych zagrożeń trzeba wskazać postępującą destrukcję części zabudowy, nadmierne nasilenie ruchu kołowego w centrum miasta, a także brak wypracowanej strategii inwestycji. Potrzeba wypracowania stałej strategii działań wobec ochrony układu urbanistycznego Międzyrzecza w wymiarze wieloaspektowym, pozostaje wyzwaniem na najbliższe lata. Bezwzględnie powinny być przestrzegane zasady obowiązujące w strefach ochrony konserwatorskiej.

Zespół muzealny w Międzyrzeczu jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych zabytków miasta i gminy, stanowiąc element edukacyjny i promocyjny miasta. Całość

obejmuje średniowieczny zamek wybudowany w drugiej połowie XIV w. i wielokrotnie przebudowywany, zespół budynków dawnej siedziby starostów międzyrzeckich wybudowanych przez rodzinę Jabłonowskich na początku XVIII w. oraz zespół parkowy. Integralną częścią zespołu muzealnego i zamkowego jest położony po prawej stronie Obry na terenie historycznej Winnicy dawny folwark zamkowy, który obecnie pozostaje w bardzo złym stanie. Niedostateczny jest poziom dofinansowania, a także brak przeprawy mostowej między wyspą zamkową i folwarkiem, co w sztuczny sposób dzieli cały kompleks.

Zabytki architektury sakralnej wraz z wyposażeniem ruchomym należą do najważniejszych obiektów o charakterze architektonicznym na terenie gminy, wśród których należy wskazać: późnośredniowieczny kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela w Międzyrzeczu, grupa murowanych kościołów barokowych w Wysokiej i Wyszanowie, grupa szkieletowych kościołów w Gorzycy wraz z dzwonnica, Kalsku, Kęszycy i Świętym Wojciechu; poewangelicki kościół parafialny pw. św. Wojciecha w Międzyrzeczu, eklektyczny kościół w Obrzycach oraz klasycystyczny kościół w Pieskach. Pozostałe kościoły mają mniejsze znaczenie jako obiekty architektury. Dlatego architektura ta jako całość stanowi szczególną grupę zabytków wymagającą regularnych działań w zakresie opieki i konserwacji. Dotyczy to także obiektów współczesnych, takich jak chociażby kościół w Bukowcu z 1983 r., który został wzniesiony w obrębie dawnego cmentarza przykościelnego, mającego chronologię średniowieczną.

Układy ruralistyczne i zespoły pałacowo-parkowe – zespoły pałacowe mimo skomplikowanej sytuacji prawno-własnościowej i bardzo złego stanu zachowania części z nich (Bukowiec, Bobowicko) pozostają jednym z najważniejszych elementów składowych w obrębie układów ruralistycznych wsi na terenie gminy. Ich ochrona określa szersze zagadnienia ochrony krajobrazu jako całości kompozycyjnej w przestrzeni wsi. Działania ochronne układów ruralistycznych powinny być szerzej uwzględniane w planach zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy. Gmina Międzyrzecz w obrębie wiejskim poza zespołami pałacowo-parkowymi nie posiada szczególnie cennych przykładów zabudowy wsi, dlatego priorytetem powinna być ochrona obszarowa walorów przestrzennych i przyrodniczych, szczególnie form przestrzennych nowoczesnego budownictwa mieszkaniowego oraz jego cech kompozycyjnych (układ, elewacje, dachy, stolarka okienna, wykorzystywane materiały budowlane). W celu sprawnego

wprowadzania form ochrony, powinno się wykorzystywać w większym zakresie narzędzia ochrony osi widokowych – strefa E (ochrony ekspozycji) oraz narzędzia ochrony krajobrazu – strefa K.

Zabytki archeologiczne obejmujące wszystkie typy stanowisk, które określają pradziejowe i kulturowe zjawiska. Obok stanowisk pradziejowych znajdujących się na terenie całej gminy zarówno w obszarach otwartych, jak też w obrębie zabudowanym, szczególne znaczenie mają stanowiska i zabytki definiujące wczesne okresy historyczne w obrębie układów zabudowanych, wypełniając luki w obrębie źródeł pisanych, związanych z ich procesami lokacyjnymi. Największym zagrożeniem dla tego rodzaju stanowisk jest niedostateczne stosowanie wymogów konserwatorskich w trakcie realizowanych inwestycji. W tym kontekście niezbędne jest obok wymogów prawnych, wypracowanie modelowych zasad odpowiedzialności społecznej za dziedzictwo archeologiczne.

Cmentarze jako obiekty zabytkowe cechują się zawsze warstwą materialną w postaci zieleni, architektury i niematerialną w wymiarze takich aspektów jak religijność czy pamięć. Wszystkie cmentarze na terenie gminy, bez względu na ich obecny status prawny i dawny status wyznaniowy, jako obiekty o szczególnych walorach edukacyjnych i kulturowych wymagają objęcia regularnymi działaniami ochronnymi.

Fortyfikacje Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego są najważniejszym czynnikiem promocyjnym w obrębie substancji zabytkowej i przyrodniczej dla obszaru gminy Międzyrzecz, w wymiarze ukierunkowanym na obsługę ruchu turystycznego. Ze względu na szczególne walory zachowanej w okolicach Międzyrzecza architektury obronnej z okresu pierwszej połowy XX w. wraz z jej otoczeniem, a także obiekty tzw. „odcinka centralnego” zostały w 2011 r. wpisane do rejestru zabytków, Międzyrzecki Rejon Umocniony wymaga działań szczególnych gminy, które powinny być ukierunkowane na popularyzację obiektów pozostających poza obszarem komercyjnej obsługi ruchu turystycznego, który skoncentrowany jest w Pniewie. Dotyczy to obiektów w okolicach Kęszycy i Kurska. Otoczenie Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego stwarza szereg warunków pośrednich dla rozwoju turystyki kwalifikowanej, a priorytetem powinno być ich wykorzystanie przez władze i społeczność lokalną.

Zabytkowa zielen jest zróżnicowana i reprezentuje takie obiekty jak parki miejskie, parki pałacowe i dworskie, aleje przydrożne, zielen wiejską, obecną w obrębie architektury

sakralnej. Ochrona zabytkowej zieleni jest zagadnieniem trudnym ze względu na zjawiska konfliktowe, szczególnie w obrębie terenów zabudowanych, gdzie zielen funkcjonuje w sąsiedztwie budynków. Ochrona zabytkowej zieleni stanowiącej zespoły komponowane ma znaczenie dla zachowania cech układów przestrzennych miasta oraz wsi na terenie gminy, które w przeszłości kreowano z wykorzystaniem elementów przyrodniczych. Parki miejskie stanowią wyznacznik przemian społeczno-gospodarczych w XIX w., gdy zaczęto kreować w nowym stylu przestrzenie publiczne. Parki przypałacowe odzwierciedlają modę i wzorce projektowania przestrzeni rezydencjonalnych. Niemal wszystkie na terenie gminy pochodzą z XIX w., cechując się formami angielskimi – otwartymi, wykorzystującymi naturalne walory krajobrazowe. Ważne znaczenie mają aleje przydrożne, pełniąc funkcje: komunikacyjno-informacyjne przebiegu szlaków drogowych; przyrodnicze jako element kształtujący walory ekologiczne i poprawiający retencję wody; kompozycyjno-estetyczne jako świadectwo dawnego krajobrazu kulturowego; krajobrazowe dla zwiększenia walorów terenu; historyczne jako świadectwo dawnej myśli planistycznej i przestrzennej. Zieleń wiejska na terenie gminy poza zespołami rezydencjonalnymi to przede wszystkim nasadzenia w obrębie architektury sakralnej, które zakładają nie tylko cechy estetyczne, ale również symboliczne, jak w przypadku powszechnie występujących lip, które sadzono przy cmentarzach (placach przykościelnych) jako drzewa wiecznie odradzające się.

Dziedzictwo niematerialne nie jest elementem szczególnie eksponowanym w obrębie tożsamości analizowanego mikroregionu, choć łączy w sobie dwa zasadnicze elementy, komponując krajobraz kulturowy miasta i gminy w wymiarze mentalnym:

- kultura Pięciu Braci Męczenników, przywrócony oficjalnie w Międzyrzeczu w 1966 r. w związku z obchodami Millenium Chrztu Polski stanowi czynnik ponadlokalny. Dzieje Pięciu Braci Męczenników, wczesnośredniowieczne przekazy źródłowe na ich temat sytuują Międzyrzecz w kręgu zagadnień związanych z formowaniem się państwa polskiego w IX i X w. Tradycja męczeństwa benedyktynów wpisuje Międzyrzecz w nurt średniowiecznej kultury europejskiej;
- ślady wielokulturowości miasta i gminy związane z dawnymi mieszkańcami miasta to jeden z najważniejszych czynników definiujących wartości niematerialne tego obszaru, które wyrażają się obecnością różnych nacji i różnych wyznań. W konsekwencji elementy te definiują dzieje miasta jako typowe pogranicze kultur przejawiające się wieloma tradycjami, nazewnictwem i obyczajami.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

6.1. Metodologiczne założenia analizy SWOT

Analiza mocnych i słabych stron, oraz szans i zagrożeń dziedzictwa na obszarze gminy Międzyrzecz ma na celu wyznaczenie wskaźników, które określają mocne i słabe strony ochrony i opieki nad zabytkami, a także szanse i zagrożenia, które przy braku bieżących działań mogą prowadzić do zauważalnego pogorszenia się stanu dziedzictwa kulturowego gminy Międzyrzecz. W ujęciu metodologicznym mocne i słabe strony określono jako czynniki wewnętrzne, natomiast szanse i zagrożenia jako czynniki zewnętrzne. W ujęciu merytorycznym analiza uwzględnia: problemy systemowe będące obiektywnie wyznacznikiem w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, ochronę krajobrazu kulturowego, ochronę układów przestrzennych, pojedyncze zespoły lub obiekty zabytkowe o charakterze nieruchomym, ochronę zabytków ruchomych, dziedzictwo archeologiczne, uwarunkowania społeczne i gospodarcze.

W nawiązaniu do założeń *Programu opieki nad zabytkami powiatu międzyrzeckiego na lata 2018–2021* postuluje się dla analizy SWOT przyjęcie w wymiarze metodologicznym obszarów potencjalnych konfliktów w obrębie polityki samorządowej ukierunkowanej na ochronę i opiekę nad zabytkami oraz rozwój gospodarczy i społeczny wspólnoty lokalnej. Na tej podstawie wyznacza się następujące obszary potencjalnych konfliktów.

POTRZEBY	PROBLEMY
polityka gospodarcza, rozwój inwestycji i zaspokajanie zbiorowych potrzeb społeczności lokalnych	obecność zabytkowych układów przestrzennych, obszarów krajobrazowych, konieczność i koszty finansowe opieki nad zabytkami
realizacja inwestycji	uwarunkowania historyczne i kulturowe obszaru gminy jako przeszkoda
potrzeby i kompetencje w zakresie opieki nad zabytkami	obiektywne możliwości finansowe i organizacyjne samorządów
dostęp do dziedzictwa kulturowego	konstytucyjna zasada poszanowania własności prywatnej
ochrona dziedzictwa przyrodniczego	zagrożenia ochrony przyrody

6.2. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest jedną z podstawowych metod analizy strategicznej jednostki. Nazwa metody jest akronimem angielskich słów *strengths* (**mocne strony**), *weaknesses* (**słabe strony**), *opportunities* (**szanse** potencjalne lub zaistniałe w otoczeniu), *threats* (**zagrożenia** prawdopodobne lub istniejące w otoczeniu). Można ją stosować dla całej jednostki lub w poszczególnych sferach jej funkcjonowania. Może być także wykorzystywana w działalności doradczej (konsultingu) jako technika wstępnej analizy strategicznej organizacji.

	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
WEWNĘTRZNE	wielokulturowy i wieloetniczny charakter dziedzictwa kulturowego	niski poziom świadomości dziedzictwa kulturowego w wymiarze społecznym
	zróżnicowany zasób obiektów zabytkowych o charakterze nieruchomym i ruchomym oraz zabytków archeologicznych	niewystarczający poziom rozpoznania zasobów zabytków i krajobrazu
	urozmaicone formy przestrzenne	brak międzyinstytucjonalnych działań na poziomie lokalnym w zakresie ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego
	krajobraz kulturowy o niskim poziomie przekształcenia	niewystarczający poziom nadzorów archeologicznych w obrębie inwestycji oraz brak promocji znaczenia tego rodzaju dziedzictwa
	obecność zabytków o dużym potencjale wykorzystania gospodarczego	niski poziom zagospodarowania otoczenia zabytków
	duże zasoby środowiska przyrodniczego o wysokich walorach ekologicznych	niski poziom wykorzystania zabytków jako czynnika gospodarczego
	korzystne warunki komunikacyjne	sezonowość turystyki na terenie gminy
	bliskie położenie przy granicy państwa	niski standard zaplecza turystycznego
	położenie w sąsiedztwie gmin o charakterze turystycznym	zły stan komunikacji publicznej na poziomie gminy
	wzrost zaplecza poprawiającego ruch turystyczny	brak koordynacji działań na rzecz dziedzictwa kulturowego między samorządami
	poprawa wykształcenia społeczności lokalnej	odpływ wykształconej młodzieży z terenu gminy - niski poziom reinwestycji społecznej
	korzystne możliwości finansowania opieki nad zabytkami w ujęciu wewnętrznym i zewnętrznym	niekorzystna struktura podziału środków finansowych w budżecie gminy
	położenie w pobliżu ośrodków naukowych	złożona sytuacja prawno-własnościowa obiektów zabytkowych
	duży potencjał gminnych jednostek organizacyjnych związanych z działalnością kulturalną	brak stałego monitoringu stanu dziedzictwa kulturowego
obecność organizacji pozarządowych zainteresowanych działaniami na rzecz dziedzictwa	niski poziom współpracy z ośrodkami naukowymi i organizacjami pozarządowymi w zakresie budowy potencjału wokół dziedzictwa kulturowego	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

SZANSE		ZAGROŻENIA
ZEWNETRZNE	poprawa poziomu i jakości planowania gminnego	niedostateczny poziom koordynacji działań w zakresie programowania oraz brak planowania długofalowego
	konieczność poprawy jakości planowania przestrzennego z uwzględnieniem dziedzictwa kulturowego	niski poziom wykorzystywania istniejących rozwiązań prawnych
	obecność rozwiązań prawnych na rzecz ochrony zabytków	brak środków umożliwiających realizację finansowych wkładów własnych w ramach wykorzystania programów krajowych i wspólnotowych
	możliwość wykorzystania środków finansowych z Unii Europejskiej i programów związanych z budżetem państwa	brak działań na rzecz ustanowienia ochrony obszarowej
	powołanie parków kulturowych w obrębie obszarów o szczególnych walorach historyczno-krajobrazowych	presja inwestycyjna skutkująca nadmiernymi procesami urbanizacji układów historycznych
	zwiększenie aktywności na rzecz dziedzictwa jednostek samorządowych poprzez:	brak koncepcji wykorzystania obiektów zabytkowych
	– możliwość włączenia zabytków w procesy aktywności gospodarczej;	problem z dostępem do obiektów zabytkowych ze względu na prawo własności
	– skoordynowana realizacja działań edukacyjnych na rzecz dziedzictwa kulturowego w wymiarze społecznym i gospodarczym;	niedostateczna aktywność społeczna w zakresie rozwoju inicjatyw lokalnych
	– stworzenie panelu na rzecz współpracy samorządu, organów ochrony zabytków i organizacji pozarządowych z zarządcami i właścicielami obiektów zabytkowych;	zbyt wysoki poziom bezrobocia
	– możliwość kreowania produktów regionalnych;	niski poziom identyfikacji społecznej w wymiarze mikroregionu
– działania na rzecz pobudzania świadomości i tożsamości lokalnej	brak edukacji na poziomie ogólnym na rzecz postaw wobec dziedzictwa kulturowego	
	nieznajomość lokalnych tradycji	
	postępujące procesy globalizacji kultury	

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

7.1. Priorytety Programu

WIZJA

Gmina Międzyrzecz – obszar o zrównoważonym rozwoju społeczno-gospodarczym z zadbanym oraz świadomie postrzeganym dziedzictwem kulturowym jako czynnikiem prorozwojowym

CELE PRIORYTETOWE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ

Ochrona • Poprawa polityki przestrzennej • Edukacja i promocja

7.2. Kierunki działań programu opieki

MISJA

USPRAWNIENIE DZIAŁAŃ SAMORZĄDU GMINY NA RZECZ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

KIERUNKI DZIAŁAŃ PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W RAMACH CELÓW

I. DZIAŁANIA NA RZECZ OCHRONY USTAWOWEJ ZABYTKÓW, WSPIERANIE PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH

II. DZIAŁANIA NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEJ POLITYKI PRZESTRZENNEJ

III. EDUKACJA, DOKUMENTACJA, PROMOCJA

7.3. Zadania Programu w ramach przyjętych kierunków działań

1. Działania na rzecz ochrony ustawowej zabytków, wspieranie prac konserwatorskich i restauratorskich

- 1) prowadzenie bieżącej aktualizacji i monitoring zabytków wpisanych do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków;
- 2) współfinansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich zabytków wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków, które nie są własnością gminy oraz zabytków, które są własnością gminy:
 - zadanie szczegółowe: aktualizacja uchwały Rady Miejskiej w sprawie określania zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i prace budowlane zgodnie z nowelizacją *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*;
- 3) wspieranie działań na rzecz wpisania do rejestru zabytków najcenniejszych obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 4) podejmowanie zadań na rzecz rewitalizacji i rewaloryzacji zdegradowanych obiektów zespołów zabytkowych o znaczeniu historycznym na terenie gminy:
 - zadanie szczegółowe: podjęcie działań na rzecz stworzenia kierunkowych programów dotacyjnych w ramach funduszy budżetowych, aktualnie przeznaczanych na działania związane z dotowaniem prac przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków zgodnie z obowiązującymi wymogami ustawowymi;
- 5) podjęcie inicjatywy na rzecz budowy gmachu ekspozycyjnego przy Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy w Pniewie;
- 6) podejmowanie inicjatyw na rzecz rewaloryzacji zieleni na terenie gminy, w tym monitoring i działania ochronne;
- 7) realizacja prac porządkowych uwzględniających wymagania konserwatorskie na terenie nieczynnych cmentarzy o charakterze historycznym;
- 8) ścisłe przestrzeganie wymogów konserwatorskich na rzecz ochrony zabytków archeologicznych, w zakresie realizacji inwestycji prowadzonych przez gminę oraz na terenie gminy.

2. Działania na rzecz zrównoważonej polityki przestrzennej

- 1) analiza jakości i zakresu merytorycznego działań planistycznych gminy, na poziomie wewnętrznym i zewnętrznym, w zakresie potrzeb ochrony i opieki nad zabytkami;

- 2) działania na rzecz bieżącej aktualizacji założeń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- 3) bieżąca aktualizacja systemu informacji przestrzennej gminy Międzyrzecz;
- 4) egzekwowanie istniejących założeń planistycznych związanych z założeniami polityki przestrzennej gminy;
- 5) wspieranie działań planistycznych i budowlanych na rzecz zrównoważonej polityki krajobrazowej.

3. Edukacja, dokumentacja, promocja

- 1) organizacja zajęć i konkursów oraz plenerów malarskich dla dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie wiedzy o dziedzictwie kulturowym gminy Międzyrzecz;
- 2) wspieranie i współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych na rzecz ich promocji i udostępniania dla społeczności lokalnych i środowisk naukowych:
 - zadanie szczegółowe: stworzenie Katalogu Dobrych Praktyk na rzecz Dziedzictwa Kulturowego gminy Międzyrzecz,
 - zadanie szczegółowe: publikacja w formie elektronicznej *Programu* oraz *GEZ*;
- 3) wspieranie działań organizacji pozarządowych i społeczności lokalnych działających na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego;
- 4) współpraca ze środowiskiem naukowym w zakresie przygotowywania ekspertyz związanych z zarządzaniem i ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy:
 - zadanie szczegółowe: podjęcie działań na rzecz wpisania na Listę Skarbów Dziedzictwa wybranych obiektów ruchomych z terenu gminy Międzyrzecz,
 - zadanie szczegółowe: stworzenie katalogu zabytkowej stolarki drzwiowej i okiennej oraz zabytkowego detalu architektonicznego na terenie gminy Międzyrzecz;
- 5) pomoc dla właścicieli zabytków w zakresie tworzenia wniosków związanych z finansowaniem ochrony i opieki nad zabytkami;
- 6) udział gminy Międzyrzecz w wydarzeniach krajowych i międzynarodowych związanych z promocją turystyki i dziedzictwa kulturowego;
- 7) bieżąca poprawa jakości szlaków turystycznych na terenie gminy, w tym poprawa systemu informacji wizualnej zabytków.

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI *PROGRAMU*

W ramach instrumentarium do realizacji *Programu* przewiduje się następujące grupy narzędzi w ramach określonych kierunków działań i celów priorytetowych: prawno-administracyjne, finansowe, koordynacji i społeczne.

- 1) **Instrumenty prawno-administracyjne** będą odnosiły się do kompetencji samorządu gminnego w odniesieniu do podstawowych aktów prawnych w zakresie ustawowej ochrony i opieki nad zabytkami oraz w obrębie kompetencji przewidzianych przez ustawodawcę ze szczególnym uwzględnieniem włączania zagadnień ochrony i opieki nad zabytkami do aktów prawa miejscowego. Instrumenty prawne zostaną wykorzystane w obrębie prac uwzględniających założenia statutowe gminy i gminnych jednostek organizacyjnych oraz przy tworzeniu założeń współpracy z organizacjami samorządowymi.
- 2) **Instrumenty finansowe** będą określały możliwości gminy w odniesieniu do środków publicznych stanowiących roczne budżety oraz środków możliwych do pozyskania ze źródeł zewnętrznych. Najważniejszym narzędziem finansowania ochrony i opieki nad zabytkami pozostaje budżet gminy Międzyrzecz, który będzie stanowił podstawę dla realizacji zadań własnych gminy w zakresie wykonywania założeń *Programu*. Instrumentem wykonywania założeń budżetowych będą wszelkiego rodzaju dotacje przyznawane ze środków własnych na podstawie Uchwały w sprawie określania zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków, których celem będzie realizacja *Programu*. Gmina Międzyrzecz pozostaje również aktywnym beneficjentem dotacji ze środków rządowych, samorządowych na poziomie województwa lubuskiego oraz wspólnotowych w ramach perspektywy finansowej Unii Europejskiej. W związku z powyższym planowane jest bieżące wykorzystanie dostępnych programów finansowych, które będzie można przeznaczyć na realizację *Programu*.
- 3) **Instrumenty koordynacji** wynikają z potrzeby współpracy i konsultacji gminy oraz zaangażowanych w realizację *Programu* organów gminy z właściwymi instytucjami i organizacjami, których kompetencje obejmują problematykę ochrony i opieki nad zabytkami. Współpraca i koordynacja będzie dotyczyła w szczególności: Lubuskiego

Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, samorządu województwa, samorządu powiatowego, właścicieli zabytków, w tym kościołów i związków wyznaniowych, które są administratorami zabytków. Instrumenty koordynacji należą do narzędzi budowania współpracy na rzecz działań zintegrowanych, w tym realizacji strategii, poprawy jakości współpracy, doradztwa i wymiany doświadczeń.

- 4) **Instrumenty społeczne** określają założenia oraz zakres współpracy gminy Międzyrzecz z organami i organizacjami o charakterze naukowym i społecznym, w tym z organizacjami pozarządowymi, które w obrębie swoich celów statutowych mają zapisane zadania w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Współpraca ze wskazanymi grupami odbiorców *Programu* zakłada również bieżące konsultacje eksperckie na rzecz ochrony dziedzictwa w zakresie planowania gminnego w różnych obszarach problemowych, a także działania marketingowe (*Public relations*), które będą stanowiły narzędzia kreowania pozytywnego wizerunku gminy, w obrębie realizacji merytorycznych celów *Programu*.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI I EWALUACJI PROGRAMU

Zgodnie z art. 87 pkt 5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, wójt, burmistrz, prezydent miasta sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się radzie gminy. Sprawozdanie służy kontroli jakości realizacji działań, ewaluacji oraz aktualizacji. W ramach zasad kontroli i ewaluacji *Programu* przyjmuje się założenia ewaluacji splotowej²⁰, polegającej na ocenie w oparciu o przyjęte kryteria instrumentarium realizacji, przy uwzględnieniu czynników pozytywnych (sprzyjających) oraz negatywnych (hamulcowych). Ewaluacja splotowa w sposób efektywny, oparty o wieloaspektowe dane szczegółowe pozwoli na ocenę i badanie wartości jakościowej działań w kontekście zadań *Programu*. Realizacja zakłada bieżącą ocenę następujących danych w ramach bieżącego procesu monitorowania:

- ilość i jakość działań na rzecz realizacji poszczególnych celów;
- wysokość (%) dotacji w stosunku do budżetu gminy, jakość ich wydatkowania oraz poziom w stosunku do okresów wcześniejszych;
- ocena merytoryczna zrealizowanych projektów – zadań;
- ilość i jakość oferty skierowanej do odbiorców *Programu*;

²⁰ Por. S. Ubermanowicz, *Ewaluacja splotowa InfoKultury. Skala dwuważonych ocen*, Poznań 2005.

- *poziom i zakres merytoryczny współpracy wewnętrznej i zewnętrznej;*
- *monitoring zmian rzeczywistych o charakterze ogólnym na tle zadań i wykorzystania instrumentów i narzędzi wdrażania, wobec konkretnych obiektów dziedzictwa kulturowego gminy Międzyrzecz.*

W wymiarze metodologicznym przewiduje się następujące kryteria ewaluacji *Programu*:

- *trafność działania, czyli zgodność z potrzebami;*
- *skuteczność działania, czyli poziom osiągniętego celu;*
- *efektywność działania, czyli ocena skali przekształcenia przy uwzględnieniu dostępnych i wykorzystanych środków;*
- *użyteczność, czyli zakres konsekwencji krótko i długoterminowych wdrożenia;*
- *trwałość, czyli stopień oddziaływania.*

Zestawienie oraz ocena jakości pozyskanych danych będą podstawą do sprawozdań z realizacji *Programu*. Po upływie czterech lat, zakłada się pełną aktualizację i przygotowanie *Programu* na kolejny cykl planowania zgodnie z przepisami *Ustawy*.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA I REALIZACJA INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH

Zasadniczym źródłem finansowania zabytków w Polsce są środki publiczne o charakterze państwowym i samorządowym. Finansowanie odbywa się na zasadzie współfinansowania prac przy obiektach zabytkowych w oparciu o przepisy *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Dofinansowanie zgodnie z art. 78 *Ustawy* standardowo udzielane w wysokości 50% nakładów koniecznych. Może zostać przyznane osobie fizycznej, jednostce samorządu lub innej jednostce, która jest dysponentem prawnym zabytku wpisanego do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Zwiększenie dotacji do 100% może mieć miejsce w przypadkach, gdy:

- *zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową;*
- *wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych;*
- *stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.*

Łączna kwota dotacji nie może przekraczać wartości 100% nakładów koniecznych.

Art. 77 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* określa szczegółowy wykaz działań, na które mogą być udzielane dotacje. Są to następujące rodzaje działań:

- *sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;*
- *przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;*
- *wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;*
- *opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;*
- *wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;*
- *sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;*
- *zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;*
- *stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;*
- *odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;*
- *odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;*
- *odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;*
- *modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;*
- *wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;*
- *uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;*
- *działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;*
- *zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru;*
- *zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.*

Dodatkowo należy wskazać, że zgodnie z art. 81 pkt 1 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, w trybie określonym odrębnymi przepisami „dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ

stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale”.

Gmina Międzyrzecz przyznaje dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i prace budowlane przy zabytku na podstawie Uchwały Nr XXIII/208/04 Rady Miejskiej w Międzyrzeczu przyjętej w oparciu o przepisy art. 81 pkt 1 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Uchwała określa szczegółowo zasady, tryb, wymagane dokumenty i wysokość przyznawanych środków. Zgodnie z zapisami Uchwały, przyznaje się środki na zabytki wpisane do rejestru zabytków z pominięciem zabytków znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Z związku z tym, iż w obecnym brzmieniu obowiązująca Uchwała nie spełnia zapisów art 81 pkt 1 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* w brzmieniu zgodnym z Ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, gdzie wprowadzono następujące brzmienie art. 81 pkt 1 „*W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale”*. Ww. Uchwała zostanie zmieniona i doprecyzowana.

W latach 2011–2019 dotacje udzielone przez gminę Międzyrzecz na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane wyniosły łącznie **300.000,00 zł**. Tryb i zasady udzielania dotacji przez inne podmioty wskazane w rozdziale 10 *Programu*, określone są odrębnymi przepisami na zasadach ustalonych przepisami wykonawczymi i uchwałami organów finansujących.

Poniżej przedstawiono zabytki, których gmina jest właścicielem:

- 1) *Ratusz, ul. Rynek, nr w rejestrze zabytków KOK-I-225 oraz KOK-I-37/76;*
- 2) *Budynek, ul. Skargi 8, nr w rejestrze zabytków KOK-I-136/76, Nr 862;*
- 3) *Budynek, ul. Spokojna 1, nr w rejestrze zabytków Nr 959;*
- 4) *Budynek, ul. Mieszka I 21, nr w rejestrze zabytków Nr 919;*
- 5) *Budynek, ul. K. Wielkiego 34, nr w rejestrze zabytków Nr 930, KOK-I-161/76;*
- 6) *Budynek, ul. K. Wielkiego 38, nr w rejestrze zabytków Nr 930, KOK-I-160/76;*
- 7) *Budynek, ul. Winnica (folwark), nr w rejestrze zabytków Nr 2136;*
- 8) *Budynek, ul. Chłodna 3, nr w rejestrze zabytków Nr 894, 889;*

9) *Budynek, ul. Chłodna 7 i 9, nr w rejestrze zabytków Nr 893, KOKO-I-153/76.*

Program obejmuje cele, które mieszczą się w obrębie ustawowych zadań gminy. Wytyczne *Programu* nie są kierowane wyłącznie do władz gminy, ale także do podmiotów działających na terenie gminy, dla których dziedzictwo kulturowe pozostaje istotnym czynnikiem funkcjonowania w wymiarze społecznym. Dotyczy to przede wszystkim właścicieli i zarządców zabytków oraz podmiotów społecznych zwłaszcza organizacji pozarządowych. Założenie to określa zasady finansowania *Programu*, które obejmuje zarówno środki budżetowe gminy w ramach preliminarza rocznego, a także środki budżetowe zarządców i właścicieli zabytków oraz organizacji pozarządowych. Tym samym finansowanie zadań *Programu* w okresie jego obowiązywania będzie miało charakter zróżnicowany, obejmujący źródła wewnętrzne i zewnętrzne.

W obrębie źródeł wewnętrznych przewiduje się następujące środki:

- 1) środki z budżetu gminy, które będą przeznaczane na finansowanie zadań własnych, obejmujących udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Ponadto udzielanie dotacji celowych dla jednostek samorządu gminy, realizujących zadania z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, udzielanie dotacji organizacjom pozarządowym w ramach cyklicznych programów współpracy, wspieranie zadań promocyjnych i edukacyjnych, wynikających z ustawowych obowiązków gminy;
- 2) środki budżetowe niepubliczne w dyspozycji właścicieli i zarządców zabytków oraz innych podmiotów realizujących zadania z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego.

W obrębie źródeł zewnętrznych przewiduje się następujące środki:

- 1) środki finansowe w ramach cyklicznych programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz w ramach dotacji Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach pokrycia wkładów własnych dla zadań finansowanych z programów europejskich;
- 2) środki wojewody lubuskiego (w dyspozycji Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków);

- 3) środki z Funduszu Kościelnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji;
- 4) środki Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko Ministerstwa Rozwoju;
- 5) środki Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka Ministerstwa Rozwoju;
- 6) środki Programu Operacyjnego Wiedza–Edukacja–Rozwój Ministerstwa Rozwoju;
- 7) środki wspólnotowe z budżetu Unii Europejskiej zawarte w Regionalnym Programie Operacyjnym Lubuskie 2020, uwzględniające zasady korzystania ze środków Europejskich Funduszy Rozwojowych, a także inne środki europejskie w ramach programów krajowych i regionalnych – Europejska Współpraca Terytorialna i Europejski Instrument Sąsiedztwa;
- 8) środki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w ramach dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na obszarze województwa lubuskiego;
- 9) środki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- 10) inne dotacje i fundusze celowe w ramach programów pomocowych.

Odrębne możliwości finansowania stwarza partnerstwo publiczno–prywatne, które definiuje sposób wykonywania zadań publicznych przez podmiot prywatny z uwzględnieniem wykorzystania środków finansowych lub organizacyjnych podmiotu publicznego. Istotą partnerstwa jest to, iż zlecającym zadanie jest podmiot publiczny, natomiast wykonawcą partner prywatny, którym według *Ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o Partnerstwie publiczno–prywatnym* (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 711 ze zm.) jest podmiot prowadzący działalność gospodarczą polski lub zagraniczny. Wybór formuły partnerstwa publiczno–prywatnego stwarza warunki dla lepszej efektywności wydatkowania środków finansowych i możliwość wykorzystania zasobów partnera prywatnego w przypadku ograniczonych możliwości finansowych podmiotu publicznego. Ta forma współpracy stwarza jednak złożone procedury formalne, poprzedzające zawarcie umowy.

11. Załączniki

11.1. Wykaz przyznanych dotacji na cele konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane dla zabytków wpisanych do rejestru zabytków położonych w gminie Międzyrzecz w latach 2011-2019

Lp.	Dane wnioskodawcy	Nazwa obiektu objętego wnioskiem	Zakres robót objętych wnioskiem	Całkowity koszt prac objętych wnioskiem	Wysokość otrzymanej dotacji	Rok otrzymanej dotacji	Nr uchwały Rady Miejskiej
1.	Parafia grecko-katolicka p.w. św. Cyryla i Metodego w Międzyrzeczu	Cerkiew parafialna p.w. św. Cyryla i Metodego	Wykonanie i montaż 2 witraży, wymiana pokrycia dachowego	227.357,00	15.000,00	2011	VI/36/11 Rady Miejskiej z dnia 31 marca 2011 r.
2.	Parafia rzymskokatolicka p.w. św. Wojciecha w Międzyrzeczu	Kościół parafialny	Rekonstrukcja 2 okien w kościele	50.000,00	21.648,00	2011	VI/36/11 Rady Miejskiej z dnia 31 marca 2011 r.
3.	Parafia rzymskokatolicka p.w. św. Jana Chrzciciela w Międzyrzeczu	Kościół parafialny	Renowacja malarstwa renesansowego na ścianach bocznych i sklepieniach prezbiterium kościoła	514.771,28	25.000,00	2011	VI/36/11 Rady Miejskiej z dnia 31 marca 2011 r.
4.	Muzeum w Międzyrzeczu ul. Podzamcze 2 66-300 Międzyrzecz	Zamek Piastowski XIV w. poł XVI w.	Naprawa murów obwodowych zewnętrznych – strona południowa i zachodnia aż do przypory zachodniej	315.368,21	100.000,00	2012	XVIII/131/12 Rady Miejskiej z dnia 27 marca 2012 r.
5.	Parafia rzymskokatolicka p.w. św. Jana Chrzciciela w Międzyrzeczu	Kościół parafialny	Renowacja malarstwa renesansowego na ścianach bocznych i sklepieniach prezbiterium kościoła	100.054,10	50.000,00	2013	XXX/256/13 Rady Miejskiej z dnia 29 kwietnia 2013 r.
6.	Parafia rzymskokatolicka p.w. św. Jana Chrzciciela w Międzyrzeczu	Kościół parafialny	Renowacja i konserwacja polichromii południowej ściany i wschodniego przęsła północnej ściany prezbiterium	271.566,17	50.000,00	2014	XXXIX/332/14 Rady Miejskiej z dnia 25 lutego 2014 r.
7.	Parafia rzymskokatolicka p.w. św. Wojciecha w Międzyrzeczu	Kościół parafialny	Remont schodów wejściowych, remont drzwi zewnętrznych wejściowych, wymiana okien zakrystii	147.440,00	73.720,00	2014	XXXIX/332/14 Rady Miejskiej z dnia 25 lutego 2014 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

8.	Parafia rzymskokatolicka p.w. św. Jana Chrzciciela w Międzyrzeczu	Kościół parafialny	Renowacja i konserwacja z naprawami konstrukcji wieży oraz zabezpieczenie żaluzji od strony wewnętrznej przed opadami atmosferycznymi	125.731,99	42.000,00	2015	V/33/15 Rady Miejskiej z dnia 20 lutego 2015 r.
9.	Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej im. Alfa Kowalskiego w Międzyrzeczu	Muzeum	Prace remontowo-konserwatorskie w budynku muzeum/dawne starostwo – wykonanie remontu 6 głowic kominów wentylacyjnych budynku głównego muzeum	56.117,41	28.000,00	2015	V/33/15 Rady Miejskiej z dnia 20 lutego 2015 r.
10.	Joanna i Albin Pihan	Właściciele prywatni	Remont elewacji i dachu budynku, uzupełnienie tynków, wzmocnienie gzymsów, malowanie kamienicy	118.049,77	30.000,00	2015	V/33/15 Rady Miejskiej z dnia 20 lutego 2015 r.
11.	Parafia rzymskokatolicka p.w. św. Jana Chrzciciela w Międzyrzeczu	Kościół parafialny	Renowacja i konserwacja z naprawami konstrukcji wieży oraz zabezpieczenie żaluzji od strony wewnętrznej przed opadami atmosferycznymi	204.141,81	50.000,00	2016	XX/157/16 Rady Miejskiej z dnia 15 marca 2016 r.
12.	Parafia rzymskokatolicka p.w. św. Wojciecha w Międzyrzeczu	Kościół parafialny	Prace remontowo-konserwatorskie polegające na remoncie zabytkowych organów piszczałkowych	193.900,00	50.000,00	2016	XX/157/16 Rady Miejskiej z dnia 15 marca 2016 r.
13.	Parafia rzymskokatolicka p.w. św. Wojciecha w Międzyrzeczu	Kościół parafialny	Prace remontowo-konserwatorskie polegające na remoncie zabytkowych organów piszczałkowych	146.985,00	50.000,00	2017	XXXI/308/17 Rady Miejskiej z dnia 28 lutego 2017 r.
14.	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Rynek 8 66-300 Międzyrzecz	Budynek mieszkalny	Remont dachu, w tym naprawa więźby dachowej, ułożenie nowej dachówki, montaż rynien i rur spustowych, przemulowanie kominów	156.389,17	50.000,00	2017	XXXI/308/17 Rady Miejskiej z dnia 28 lutego 2017 r.
15.	Parafia rzymskokatolicka p.w. św. Wojciecha w Międzyrzeczu	Kościół parafialny	Prace remontowo-konserwatorskie polegające na remoncie zabytkowych organów piszczałkowych	125.091,00	50.000,00	2018	XLV/427/18 Rady Miejskiej z dnia 6 lutego 2018 r.
16.	Parafia rzymskokatolicka p.w. św. Wojciecha w Międzyrzeczu	Kościół parafialny	Prace remontowo-konserwatorskie polegające na remoncie zabytkowych organów piszczałkowych	170.938,00	85.000,00	2019	V/51/19 Rady Miejskiej z dnia 31 stycznia 2019 r.

11.2. Projekt Uchwały Rady Miejskiej w Międzyrzeczu

UCHWAŁA NR RADY MIEJSKIEJ W MIĘDZYRZECZU z dnia 2021

w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na terenie gminy Międzyrzecz

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9, art. 18 ust. 2 pkt 15, art. 40 ust. 1 i art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 713 ze zm.²¹), w związku z art. 77 i 81 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 282 ze zm.²²) Rada Miejska w Międzyrzeczu uchwala, co następuje:

§ 1. Uchwała określa zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na terenie gminy Międzyrzecz.

§ 2. 1. Z budżetu gminy Międzyrzecz mogą być udzielane dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, położonym na terenie gminy Międzyrzecz, posiadającym wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

2. Dotacja na prace przy zabytku, o którym mowa w ust. 1 może obejmować nakłady konieczne do wykonania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, w zakresie określonym w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami tj.:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;

²¹ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2020 r., poz. 1378.

²² Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2020 r., poz. 782 i poz. 1378.

- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

3. Dotacja w zakresie określonym w ust. 2, może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.

§ 3. 1. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna będąca właścicielem, posiadaczem zabytku albo posiadająca zabytek w trwałym zarządzie, wpisany do rejestru zabytków lub znajdujący się w gminnej ewidencji zabytków, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu gminy na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku.

2. Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.

3. W szczególnych przypadkach, jeżeli zabytek, o którym mowa w ust. 1, posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona do wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

4. W przypadku, gdy stan zachowania zabytku, o którym mowa w ust. 1, wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być również udzielona do wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

§ 4. 1. Podstawą ubiegania się o dotację jest złożony wniosek wraz z kompletem załączników.

2. We wniosku o udzielenie dotacji należy wskazać m.in.:

- 1) imię, nazwisko, miejsce zamieszkania wnioskodawcy lub nazwę, siedzibę i adres podmiotu będącego wnioskodawcą;
- 2) informację o tytule prawnym do zabytku;
- 3) aktualny numer rachunku bankowego;
- 4) dane o zabytku zgodne z informacjami zawartymi w rejestrze zabytków lub gminnej ewidencji zabytków;
- 5) zakres i rodzaj prac lub robót, na które ma być udzielona dotacja wraz z terminem ich wykonania;

- 6) pozwolenie wojewódzkiego konserwatora ochrony zabytków na przeprowadzenie prac lub robót objętych wnioskiem przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków (*jeżeli dotyczy*);
 - 7) pozwolenie na budowę lub zgłoszenie robót (*jeżeli prace wymagają takiego pozwolenia lub zgłoszenia*);
 - 8) określenie wysokości wnioskowanej dotacji;
 - 9) całkowity koszt prac lub robót objętych wnioskiem ze wskazaniem źródeł finansowania;
 - 10) wykaz prac lub robót wykonanych przy zabytku w okresie 5 lat poprzedzających dzień złożenia wniosku z podaniem łącznej wysokości nakładów poniesionych na ich przeprowadzenie, w tym wysokości i źródeł dofinansowania otrzymanego ze środków publicznych;
 - 11) informację o wystąpieniu o takie środki publiczne do innych organów mogących udzielić dotacji.
3. Do wniosku, o którym mowa w ust. 1 należy załączyć:
- 1) dokument potwierdzający posiadanie przez wnioskodawcę tytułu prawnego do władania zabytkiem;
 - 2) zgodę właściciela (*współwłaścicieli*) zabytku na przeprowadzenie prac lub robót, na które ma być udzielona dotacja (*w przypadku gdy to nie oni są wnioskodawcami*);
 - 3) decyzję o wpisie zabytku do rejestru zabytków lub ujęcia w gminnej ewidencji zabytków obiektu, którego dotyczą prace lub roboty;
 - 4) dokument poświadczający prawo osoby/osób, wskazanej/wskazanych we wniosku do reprezentowania wnioskodawcy;
 - 5) pełnomocnictwo (*jeżeli wnioskodawca jest reprezentowany przez przedstawiciela*);
 - 6) pozwolenie właściwego organu ochrony zabytków na przeprowadzenie prac lub robót objętych wnioskiem przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków (*jeżeli dotyczy*);
 - 7) pozwolenie na budowę lub zgłoszenie robót, (*jeżeli dotyczy*);
 - 8) zalecenia konserwatorskie określające zakres i sposób przeprowadzenia planowanych przy zabytku prac lub robót;
 - 9) kosztorys inwestorski lub ofertowy prac lub robót określonych we wniosku;
 - 10) dokumentację fotograficzną zabytku przedstawiającą jego aktualny stan.
4. Jeżeli przeprowadzenie prac wymaga wyłonienia ich wykonawcy na podstawie ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych, do wniosku dołącza się kopię najkorzystniejszej oferty w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych, wybranej w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego, zawierającej wyodrębnione ceny zakupów materiałów niezbędnych do wykonania prac lub robót.
5. Wzór wniosku o udzielenie dotacji stanowi *Załącznik* do niniejszej Uchwały.
6. Wnioski niespełniające wymogów formalnych oraz złożone po terminie nie będą rozpatrywane.
7. Złożenie poprawnego pod względem formalnym wniosku o udzielenie dotacji nie jest równoznaczne z jej przyznaniem. Nie gwarantuje także przyznania dotacji we wnioskowanej wysokości.

§ 5. 1. Wniosek, o którym mowa w § 4 składa się za pośrednictwem Burmistrza Międzyrzecza, w terminie do dnia 15 września roku poprzedzającego rok kalendarzowy, w którym dotacja ma być udzielona.

2. Termin, o którym mowa w ust. 1 nie ma zastosowania w przypadku ubiegania się o dotację na prace interwencyjne, wynikające z zagrożenia zabytku lub zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wywołaną sytuacjami kryzysowymi takimi, jak uszkodzenie zabytku w następstwie pożaru, wybuchu, wstrząsu sejsmicznego, silnego wiatru, intensywnych opadów atmosferycznych, osuwiska ziemi, powodzi, katastrofy budowlanej lub innego nagłego zdarzenia o podobnym przebiegu.

§ 6. 1. Burmistrz Międzyrzecza w terminie do dnia 30 czerwca każdego roku przedkłada Radzie Miejskiej w Międzyrzeczu propozycję przyznania dotacji albo informację o nieskładaniu propozycji.

2. O przyznaniu dotacji oraz jej wysokości decyduje Rada Miejska w Międzyrzeczu w drodze odrębnej uchwały, która określa w szczególności:

- 1) nazwę podmiotu otrzymującego dotację;
- 2) nazwę zabytku, na który przyznano dotację;
- 3) prace lub roboty przy zabytku na wykonanie, których przyznano dotację;
- 4) kwotę przyznanej dotacji.

3. Przy ustalaniu wysokości przyznawanych dotacji Rada Miejska w Międzyrzeczu uwzględnia środki finansowe zaplanowane na ten cel w budżecie gminy Międzyrzecz na dany rok.

4. Uchwała, o której mowa w ust. 2 stanowi podstawę do zawarcia umowy z wnioskodawcą.

5. O przyznaniu lub odmowie przyznania dotacji wszyscy wnioskodawcy zostaną powiadomieni pisemnie.

§ 7. 1. Warunkiem udzielenia dotacji przez gminę Międzyrzecz jest zawarcie umowy w formie pisemnej, która powinna zawierać w szczególności:

- 1) zakres planowanych prac;
- 2) wysokość udzielonej dotacji oraz termin jej realizacji;
- 3) tryb kontroli wykonywania umowy;
- 4) sposób rozliczania dotacji;
- 5) warunki i sposób zwrotu niewykorzystanej dotacji lub wykorzystanej niezgodnie z przeznaczeniem.

2. Przekazanie dotacji następuje w terminie do 30 dni od dnia zakończenia wszystkich prac, na których wykonanie dotacja została przyznana oraz przyjęciu jej rozliczenia.

3. Dopuszcza się możliwość przekazania dotacji w II transzach.

4. Warunkiem przekazania dotacji przez gminę jest przedłożenie następujących dokumentów:

- 1) oryginałów rachunków i faktur;
- 2) wykazu rachunków i faktur, o których mowa w pkt 1, ze wskazaniem wystawcy, daty ich wystawienia, numeru rachunku lub faktury wraz z wyszczególnieniem przedmiotów i wysokości poniesionych wydatków;
- 3) protokołu odbioru robót.

5. Gmina zwraca niezwłocznie dokumenty, o których mowa w ust. 4 pkt 1, po opatrzeniu ich klauzulą o treści „*sfinansowano ze środków budżetu gminy Międzyrzecz*”.

§ 8. Rozliczenie dotacji, zwrot dotacji niewykorzystanej lub wykorzystanej niezgodnie z przeznaczeniem następuje w trybie i na zasadach określonych w ustawie z dnia 29 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.

§ 9. Pierwsze wnioski o udzielenie dotacji w 2021 r. mogą być złożone po wejściu w życie niniejszej Uchwały, jednak nie później niż do dnia 30 kwietnia 2021 r.

§ 10. Traci moc Uchwała Nr XXIII/208/04 Rady Miejskiej w Międzyrzeczu z dnia 28 grudnia 2004 roku w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, oraz Uchwała Nr XXXVI/210/09 Rady Miejskiej w Międzyrzeczu z dnia 23 czerwca 2009 r. zmieniająca uchwałę w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

§ 11. Wykonanie Uchwały powierza się Burmistrzowi Międzyrzecza.

§ 12. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego.

Przewodnicząca Rady
Miejskiej w Międzyrzeczu

Katarzyna Budyh

Załącznik do Uchwały Nr
Rady Miejskiej w Międzyrzeczu
z dnia

**WNIOSEK do Rady Miejskiej w Międzyrzeczu
za pośrednictwem Burmistrza Międzyrzecza**

o udzielenie w roku dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane, zwane dalej „pracami”, przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonym na terenie gminy Międzyrzecz.

I. DANE WNIOSKODAWCY

1. Imię, nazwisko Wnioskodawcy lub nazwa podmiotu będącego właścicielem zabytku:
.....
2. Adres Wnioskodawcy/siedziba:.....
3. Nr tel.:, adres e-mail:
4. Forma organizacyjno-prawna Wnioskodawcy: *(osoba fizyczna, fundacja, stowarzyszenie, podmiot prowadzący działalność gospodarczą wpisany do KRS, kościół lub związek wyznaniowy)*
.....
5. Nazwa i nr rejestru/ewidencji działalności gospodarczej: *(jeżeli dotyczy)*
.....
6. Nr REGON
7. Nr NIP
8. Nazwa banku i numer rachunku bankowego:
-

II. DANE O ZABYTKU

1. Nazwa zabytku: *(tożsama z zapisem w rejestrze zabytków lub gminnej ewidencji zabytków)*

.....
2. Określenie formy ochrony zabytku:

a) wpisany do rejestru zabytków – TAK/NIE

Nr w rejestrze zabytków oraz data wpisu do rejestru zabytków (*jeżeli dotyczy*);

b) znajdujący się w gminnej ewidencji zabytków – TAK/NIE (*jeżeli dotyczy*).

3. Tytuł prawny do zabytku: (*własność, użytkowanie wieczyste, dzierżawa, inne*)

.....
.....

4. Nr księgi wieczystej

III. SZCZEGÓŁOWE INFORMACJE O PLANOWANYCH PRACACH PRZY ZABYTKU

1. Zakres rzeczowy prac, na które ma być udzielona dotacja:

.....
.....
.....
.....

2. Wskazanie wysokości dotacji, o którą ubiega się Wnioskodawca

.....

słownie:

3. Wysokość dotacji, o którą ubiega się Wnioskodawca, wyrażona w %, w stosunku do ogólnej wartości prac:

4. Ogólny koszt prac objętych wnioskiem:

słownie:

5. Planowany termin rozpoczęcia i zakończenia prac

6. Pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków na prowadzenie prac z dnia Nr

7. Pozwolenie na budowę z dnia Nr

8. Wykaz prac przeprowadzonych przy zabytku w okresie ostatnich 5 lat, z podaniem poniesionych nakładów, w tym ze środków publicznych:

Rok	Zakres przeprowadzonych prac	Poniesione nakłady	Dotacja ze środków publicznych (wysokość, podmiot udzielający dotacji)

9. Wnioskodawca ubiega się o dotację na prace objęte wnioskiem u innych podmiotów:

Nazwa podmiotu	Tak/Nie ¹⁾	Wysokość wnioskowanej dotacji
Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego		
Urząd Marszałkowski		
Wojewódzki konserwator zabytków		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Rada powiatu		
Rada gminy		

10. Wykaz załączników do wniosku:

Lp.	Nazwa załącznika	TAK ^{2 i 3)}
1.	Dokument potwierdzający posiadanie przez Wnioskodawcę tytułu prawnego do władania zabytku	
2.	Zgodę właściciela (<i>współwłaścicieli</i>) zabytku na przeprowadzenie prac, na które ma być udzielona dotacja (<i>w przypadku gdy to nie oni są wnioskodawcami</i>)	
3.	Decyzję o wpisie zabytku do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków obiektu, którego dotyczą prace	
4.	Dokument poświadczający prawo osoby/osób, wskazanej/wskazanych we wniosku do reprezentowania wnioskodawcy	
5.	Pełnomocnictwo (<i>jeżeli wnioskodawca jest reprezentowany przez przedstawiciela</i>)	
6.	Pozwolenie właściwego organu ochrony zabytków na przeprowadzenie prac objętych wnioskiem przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków (<i>jeżeli dotyczy</i>)	
7.	Pozwolenie na budowę lub zgłoszenie robót (<i>jeżeli dotyczy</i>)	
8.	Zalecenia konserwatorskie określające zakres i sposób przeprowadzenia planowanych przy zabytku prac	
9.	Kosztorys inwestorski lub ofertowy prac określonych we wniosku	
10.	Dokumentacja fotograficzna zabytku przedstawiająca jego aktualny stan	
11.	Jeżeli przeprowadzenie prac wymaga wyłonienia ich wykonawcy na podstawie ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych, do wniosku dołącza się kopię najkorzystniejszej oferty w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych, wybranej w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego, zawierającej wyodrębnione ceny zakupów materiałów niezbędnych do wykonania prac	

UWAGA:

- 1) JEŻELI WNIOSKODAWCA UBIEGA SIĘ O DOTACJĘ, W RUBRYCE PRZY NAZWIE WŁAŚCIWEGO PODMIOTU WPISAĆ WYRAZ „TAK”, A W PRZECIWNYM WYPADKU WPISAĆ WYRAZ „NIE”.
- 2) DOŁĄCZENIE ZAŁĄCZNIKA NALEŻY POTWIERDZIĆ POSTAWIENIEM ZNAKU „X” W RYBRYCE „TAK”.
W PRZYPADKU, GDY WNIOSKODAWCA NIE JEST ZOBOWIĄZANY DO ZAŁĄCZENIA OKREŚLONEGO DOKUMENTU W RUBRYCE NALEŻY WPISAĆ „NIE DOTYCZY”.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

- 3) KOPIE WSZYSTKICH ZAŁĄCZONYH DOKUMENTÓW POWINNY BYĆ POTWIERDZONE ZA ZGODNOŚĆ Z ORYGINAŁEM PRZEZ OSOBĘ UPOWAŻNIONĄ DO REPREZENTOWANIA WNIOSKODAWCY LUB ORGAN WYDAJĄCY ORAZ OPATRZONE DATĄ.

Zgodnie z art. 13 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE, informujemy, że:

1. Administratorem danych przetwarzanych w Urzędzie Miejskim w Międzyrzeczu jest Burmistrz Międzyrzecza z siedzibą ul. Rynek 1, 66-300 Międzyrzecz, tel.: (95) 742-69-30, adres e-mail: um@miedzyrzecz.pl. Administrator wyznaczył inspektora ochrony danych, z którym można się skontaktować poprzez email: ido@miedzyrzecz.pl lub pisemnie na adres siedziby administratora.
2. Celem zbierania danych jest realizacja obowiązków gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
3. Przysługuje Pani/Panu prawo dostępu do treści danych oraz ich sprostowania, usunięcia lub ograniczenia przetwarzania, a także prawo sprzeciwu, zażądania zaprzestania przetwarzania i przenoszenia danych, jak również prawo do cofnięcia zgody w dowolnym momencie oraz prawo do wniesienia skargi do organu nadzorczego Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych.
4. Podanie danych jest dobrowolne, lecz niezbędne do wykonania czynności administracyjnych. W przypadku niepodania danych nie będzie możliwe wykonanie tych czynności.
5. Dane udostępnione przez Panią/Pana nie będą podlegały udostępnieniu podmiotom trzecim. Odbiorcami danych będą tylko instytucje upoważnione z mocy prawa.
6. Dane udostępnione przez Panią/Pana nie będą podlegały profilowaniu.
7. Administrator danych nie ma zamiaru przekazywać danych osobowych do państwa trzeciego lub organizacji międzynarodowej.
8. Dane osobowe będą przechowywane (przez okres 30 lat, 5 lat, itp.) do czasu ustania potrzeby ich przechowywania i przetwarzania.

.....
miejsowość, data

.....
podpis Wnioskodawcy

11.3. Rysunki

Mapa gminy Międzyrzecz w opracowaniu Piotra Buszewskiego, zbiory Urzędu Miejskiego w Międzyrzeczu

Historyczne układy przestrzenne na terenie gminy Międzyrzecz odzwierciedlone w dawnej kartografii

Układ przestrzenny Międzyrzecza z 1780 roku, wg mapy katastralnej Harnisza

Układ przestrzenny Międzyrzecza wg mapy Messtischblatt 1:25 000, stan na 1936 rok

Układ przestrzenny Bukowca wraz z założeniem folwarcznym na mapie typu Messtichblatt 1 : 25 000

Widok miasta z lotu ptaka od strony południowo-wschodniej, widokówka, zbiory autora

Układ przestrzenny Gorzycy wraz z założeniami folwarcznymi na mapie typu Messtichschblatt 1 : 25 000

Układ przestrzenny Kalska na mapie typu Messtichschblatt 1 : 25 000

Układ przestrzenny Kaławy na mapie typu Messtichschblatt 1 : 25 000

Układ przestrzenny Kurska na mapie typu Messtichschblatt 1 : 25 000

12. WYKAZ OBIEKTÓW NA TERENIE GMINY MIĘDZYRZECZ WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW, PROWADZONEGO PRZEZ LUBUSKIEGO WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW

1. OBIEKTY NA TERENIE MIASTA MIĘDZYRZECZ WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW

Lp.	Miejscowość	Adres/nr działki	Typ	Czas powstania	Nr rej. zabytków	Data wpisu do rej. zabytków	Inne formy ochrony konserwatorskiej
1.	Międzyrzecz	-	układ urbanistyczny	geneza średniowieczna, ok. 1248 - XVIII w.	72 2171/75 KOK-I-6/76	07.11.1957 31.01.1975 21.10.1976	-
2.	Międzyrzecz	ul. Mieszka I (daw. 22 Lipca) nr dz. 293/2	kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela	1474-1479 1520, 1835 1863, 1958	588 KOK-I-72/76 L-311/A2	20.06.1963 02.11.1976 07.03.2009	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
3.	Międzyrzecz	ul. Rynek 13 (daw. ul. Ogrodowa 7) nr dz. 365	kościół parafialny p.w. św. Wojciecha	1828 -1833	63 KOK-I-4/76	15.10.1955 21.10.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
4.	Międzyrzecz	ul. Ściegiennego 4 nr dz. 257	cerkiew greckokatolicka p.w. św. Cyryla i Metodego	4 ćw. XIX w.	WKZ-I-431/94	27.12.1994	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
5.	Międzyrzecz	ul. Skargi 2 nr dz. 248/1	synagoga	1824	595 KOK-I-78/76	20.06.1963 02.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
6.	Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Długa (samodzielny publiczny szpital dla nerwowo i psychicznie chorych) nr dz. 667/64	cmentarz przyszpitalny – ewangelicki	1904	KOK-I-379/92	13.02.1992	-
7.	Międzyrzecz	ul. Mieszka I nr dz. 49/1-3	aleja lipowa	XVII/XVIII w.	2159	01.06.1974	-
8.	Międzyrzecz	ul. Chłodna 3 (daw. 25) nr dz. 404/3	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.	894 889 (?)	15.02.1964 15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

9.	Międzyrzecz	ul. Chłodna 7 i 9 (daw. 22 i 23) nr dz. 404/8, 404/9	budynek mieszkalny	ok. 1875	893 KOK-I- 153/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
10.	Międzyrzecz	ul. Chłodna 16 (daw. 4) nr dz. 391/3	budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.	890	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
11.	Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 60 (daw. ul. Armii Czerwonej 25) nr dz. 550	szkoła – Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy – daw. willa fabrykancka Dittmannów	pocz. XX w.	L-185	23.11.2005	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
12.	Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 38 (daw. ul. Armii Czerwonej 38 nr dz. 468	budynek mieszkalny (ob. usługowy)	kon. XIX w.	885	15.02.1964	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
13.	Międzyrzecz	ul. Lipowa 2 (daw. 1) nr dz. 367/21	budynek mieszkalny	ok. 1830	902 KOK-I- 154/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
14.	Międzyrzecz	ul. Lipowa 3 (daw. 18) nr dz. 370/15	budynek mieszkalny	ok. 1875	912 KOK-I- 158/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
15.	Międzyrzecz	ul. Lipowa 5 (daw. 17) nr dz. 370/14	budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.	905 911 KOK-I- 157/76	15.02.1964 (?) 15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
16.	Międzyrzecz	ul. Młyńska 1 (daw. ul. Orłąt 13) nr dz. 391/2	budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.	KOK-I- 381/92	11.03.1992	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
17.	Międzyrzecz	ul. Młyńska 3 (daw. ul. Orłąt 12) nr dz. 392/4	budynek mieszkalno - usługowy (ob. restauracja „Piaśtowska”)	poł. XIX w. 1 ćw. XX w.	948 KOK-I- 396/92	15.02.1964 15.05.1992	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
18.	Międzyrzecz	ul. Młyńska 5 (daw. ul. Orłąt 11) nr dz. 392/1	budynek mieszkalny - kamienica	ok. 1830-1900	949/64	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
19.	Międzyrzecz	ul. Młyńska 6 (daw. ul. Orłąt 2) nr dz. 370/2	budynek mieszkalny - kamienica	kon. XIX w.	940 KOK-I- 165/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

20.	Międzyrzecz	ul. Młyńska 8 (daw. ul. Orłąt 3) nr dz. 370/10	budynek mieszkalny	ok. 1895	941 166	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
21.	Międzyrzecz	ul. Młyńska 10 (daw. ul. Orłąt 5) róg ul. Ogrodowej nr dz. 370/12	budynek mieszkalny - narożny	kon. XIX w.	942	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
22.	Międzyrzecz	ul. Młyńska 14 (daw. 4) róg ul. Podzamcze nr dz. 396/3	budynek mieszkalny - narożny	pocz. XX w.	KOK-I- 393/92	14.05.1992	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
23.	Międzyrzecz	ul. Młyńska 16 (daw. 5) nr dz. 396/5	dom mieszkalny - wielorodzinny	poł. XIX w.	949	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
24.	Międzyrzecz	ul. Młyńska 21 (Wojska Polskiego 7) nr dz. 422/1	sąd rejonowy	l. 80-90 XIX w.	L-55	05.02.2002	W strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
25.	Międzyrzecz	ul. Młyńska 21 (Wojska Polskiego 7) nr dz. 422/3	sąd rejonowy - budynek penitencjarny	pocz. XX w.	L-55	05.02.2002	W strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
26.	Międzyrzecz	ul. Ogrodowa 12 (daw. ul. Młyńska 1) nr dz. 355/4	budynek mieszkalny - dom	pocz. XX w.	947 KOK-I- 167/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
27.	Międzyrzecz	ul. Podzamcze 1 (daw. ul. Zamkowa) nr dz. 396/2	budynek mieszkalny (daw. kolegium Jezuistów)	XVIII w., przebudowany XIX/XX w. (1904)	589 KOK-I- 73/76	20.06.1963 02.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
28.	Międzyrzecz	ul. Podzamcze 2 nr dz. 375	muzeum (daw. rezydencja starostów międzyrzeckich)	1719, XVIII/XIX w.	KOK-I- 108/60	10.03.1960	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
29.	Międzyrzecz	ul. Podzamcze 2 nr dz. 375	muzeum (daw. oficyna rezydencji starostów międzyrzeckich)	XVIII/XIX w.	K. Kons. 18/53 KOK-I- 256/79	30.10.1953 04.06.1979	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
30.	Międzyrzecz	ul. Podzamcze 2 nr dz. 375	zamek	XIV w., XVI w., XX w.	256	04.06.1979	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
31.	Międzyrzecz	ul. Podzamcze 2 nr dz. 375	zespół zamkowy: zamek, muzeum (daw. starostwo z oficyną), park	XIV w., XVI w. XX w.	256	04.06.1979	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

32.	Międzyrzecz	ul. Podzamcze 2 nr dz. 375	park i fortyfikacje ziemne w zespole zamkowym	XIV w., XVI w. XX w.	256	04.06.1979	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
33.	Międzyrzecz	ul. Plac Powstańców Wielkopolskich (przy dworcu głównym) nr dz. 53/15	wieża ciśnień - zespół zabudowy PKP	1913	L-270/A	05.12.2007	-
34.	Międzyrzecz	ul. Plac Powstańców Wielkopolskich 4 nr dz. 53/15	budynek dworca głównego wraz z budynkiem gospodarczym - zespół zabudowy PKP	1885	L-270/A	05.12.2007	-
35.	Międzyrzecz	w pobliżu stalowego mostu kolejowego nad rz. Obrą nr dz. 53/15	wieża ciśnień - zespół zabudowy PKP	ok. 1905	L-270/A	05.12.2007	W strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
36.	Międzyrzecz	ul. Różana 4 (daw. 2) nr dz. 283/27	budynek mieszkalny	ok. poł. XIX w.	943	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
37.	Międzyrzecz	ul. Rynek 1 nr dz. 383	ratusz	1670, 1731 1813, 1822, 1924	266 KOK-I- 37/76	06.04.1961 25.10.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
38.	Międzyrzecz	ul. Rynek 3 nr dz. 703	budynek (daw. cukiernia kawiarnia - (ob. Urząd Skarbowy)	1866 1924-1925	443/98	30.03.1998	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
39.	Międzyrzecz	ul. Rynek 6 (daw. 15) nr dz. 370/1	budynek mieszkalny wielorodzinny	1 poł. XIX w.	774 KOK-I- 99/76	30.01.1964 05.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
40.	Międzyrzecz	ul. Rynek 7 (daw. 14) nr dz. 370/4	budynek mieszkalny wielorodzinny	ok. 1875	878 KOK-I- 151/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
41.	Międzyrzecz	ul. Rynek 8 (daw. 13) nr dz. 370/6	budynek mieszkalny wielorodzinny	ok. 1890	877 KOK-I- 150/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
42.	Międzyrzecz	ul. Rynek 10 (daw. 11) nr dz. 367/8	budynek mieszkalny wielorodzinny	1 poł. XIX w.	876 KOK-I- 149/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
43.	Międzyrzecz	ul. Rynek 11 (daw. 10) nr dz. 367/10	budynek mieszkalny wielorodzinny	1 poł. XIX w.	875 KOK-I- 148/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957;

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

							2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
44.	Międzyrzecz	ul. Rynek 12 (daw. 9) nr dz. 367/4	budynek usługowo mieszkalny	1 poł. XIX w.	819 KOK-I- 117/76	15.02.1964 08.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
45.	Międzyrzecz	ul. Skargi 8 (daw. 10) nr dz. 246/2	budynek mieszkalny - kamienica	po 1827	862 KOK-I- 136/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
46.	Międzyrzecz	ul. Spokojna 1 (?) nr dz. 283/23	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.	959	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
47.	Międzyrzecz	ul. Spokojna 6 nr dz. 295	plebania - budynek mieszkalny	poł. XIX w.	960	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
48.	Międzyrzecz	ul. Spokojna 8 (?) nr dz. 306/1	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.	962	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
49.	Międzyrzecz	ul. Spokojna 10 (?) nr dz. 306/2	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.	963	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
50.	Międzyrzecz	ul. Staszica 1 nr dz. 42	remiza strażacka	1926-1927	L-230/A	20.10.2006	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
51.	Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 2 (daw. 10), róg ul. Mieszka I nr dz. 290/17	budynek mieszkalny - kamienica narożna	ok. 1840	972 KOK-I- 179/76	15.02.1964 30.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
52.	Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 3 (daw. nr 37) nr dz. 286/8	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w. XX w.	976 KOK-I- 183/76	15.02.1964 30.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
53.	Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 4 (daw. 12) nr dz. 290/11	budynek mieszkalny - kamienica	poł. XIX w.	909 KOK-I- 156/76	15.02.1964 26.11.1976 (nr 4 i 6)	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
54.	Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 6 (daw. 12) nr dz. 290/10	budynek mieszkalny - kamienica	poł. XIX w.	patrz nr 4	patrz nr 4	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975;

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

							KOK-I-6/76 - 21.10.1976
55.	Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 10 (daw. 15) nr dz. 290/9	budynek mieszkalny - kamienica	poł. XIX w.	973 KOK-I- 180/76	15.02.1964 30.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
56.	Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 12 (daw. 16) nr dz. 290/13	budynek mieszkalny - kamienica	1 poł. XIX w. XX w.	974 KOK-I- 181/76	15.02.1964 30.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
57.	Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 15 (daw. ul. Sikorskiego 58) nr dz. 252/3	budynek mieszkalny	1895	908 KOK-I- 155/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
58.	Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 58 (daw. ul. Sikorskiego 14) nr dz. 230/1	budynek mieszkalny	3 - 4 ćw. XIX w.	956	15.02.1964	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
59.	Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 62 (daw. ul. Sikorskiego 16) nr dz. 233/1	budynek mieszkalny - dom	poł. XIX w. XX w.	957 KOK-I- 171/76	15.02.1964 26.11.1976	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
60.	Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 75 (daw. ul. Sikorskiego 25) nr dz. 202	budynek mieszkalny - kamienica	po 1896	L-31	12.05.2000	-
61.	Międzyrzecz	ul. Mieszka I 5 (daw. 22 Lipca 21) nr dz. 290/3	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w. pocz. XX w.	KOK-I- 421/93	25.06.1993	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
62.	Międzyrzecz	ul. Mieszka I 7 (daw. 22 Lipca 20) nr dz. 290/23	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.	594 KOK-I- 77/76	15.02.1964 02.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
63.	Międzyrzecz	ul. Mieszka I 8 (daw. 22 Lipca 2) nr dz. 407/1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	914	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
64.	Międzyrzecz	ul. Mieszka I 9 (daw. 22 Lipca 19) nr dz. 290/15	budynek mieszkalny	1913	921	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
65.	Międzyrzecz	ul. Mieszka I 10 (daw. 22 Lipca 3) nr dz. 407/3	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.	915	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

66.	Międzyrzecz	ul. Mieszka I 12 (daw. 22 Lipca 4) nr dz. 406/1	budynek mieszkalny	poł. XIX, XX w.	916	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
67.	Międzyrzecz	ul. Mieszka I 14 (daw. 22 Lipca 5) nr dz. 410/1	budynek mieszkalny (ob. usługowy)	pocz. XX w.	917	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
68.	Międzyrzecz	ul. Mieszka I 21 (daw. 22 Lipca 13) nr dz. 298/8	budynek mieszkalny - dom	1 ćw. XX w.	919	15.02.1964	-
69.	Międzyrzecz	ul. Mieszka I 25 (daw. 22 Lipca 12) nr dz. 299/3	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	918	15.02.1964	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
70.	Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 2 (daw. ul. Spółdzielcza 1) nr dz. 288	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	968	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
71.	Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 4 (daw. ul. Spółdzielcza 2) nr dz. 286/11	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	863 KOK-I- 137/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
72.	Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 6 (daw. ul. Spółdzielcza 3) nr dz. 286/17	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	864 KOK-I- 136/76	15.02.1962 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
73.	Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 8 (daw. ul. Spółdzielcza 4) nr dz. 286/1	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	931 KOK-I- 162/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
74.	Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 10 (daw. ul. Spółdzielcza 5) nr dz. 287	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	969 KOK-I- 176/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
75.	Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 12 (daw. ul. Spółdzielcza 6) nr dz. 286/10	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	970 KOK-I- 177/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
76.	Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 14 (daw. ul. Spółdzielcza 7) nr dz. 286/4	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	866 KOK-I- 140/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
77.	Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 16 (daw. ul. Spółdzielcza 8) nr dz. 286/25	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	867 KOK-I- 141/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

78.	Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 18 (daw. ul. Spółdzielcza 9) nr dz. 286/3	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	868 KOK-I-142/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
79.	Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 20 (daw. ul. Spółdzielcza 10) nr dz. 286/24	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	869	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
80.	Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 22 (daw. ul. Spółdzielcza 11) nr dz. 286/13	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	870 KOK-I-144/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
81.	Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 24 (daw. ul. Spółdzielcza 12) nr dz. 286/22	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	971 KOK-I-178/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
82.	Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 34 (daw. ul. Kazimierza Wielkiego 3) nr dz. 282/6	budynek mieszkalny - dom	kon. XIX w.	929 KOK-I-161/76	15.02.1964 26.11.1976	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
83.	Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 38 (daw. ul. Kazimierza Wielkiego 7) nr dz. 292/19	budynek mieszkalny	2 poł. XIX w. XX w.	930 KOK-I-160/76	15.02.1964 26.11.1976	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
84.	Międzyrzecz	ul. Wesoła 1 (daw. 12) róg ul. Kazimierza Wielkiego nr dz. 384/6	budynek mieszkalny - narożny	1 poł. XIX w.	923 KOK-I-159/76	15.02.1964 26.11.1876	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
85.	Międzyrzecz	ul. Wesoła 2 (daw. 1) róg ul. Kazimierza Wielkiego nr dz. 363/5	budynek mieszkalny - narożny	1830	591 KOK-I-74/76	20.06.1963 02.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
86.	Międzyrzecz	ul. Wesoła 4 (daw. 2) nr dz. 363/7	budynek mieszkalny wielorodzinny	ok. 1870	871 KOK-I-143/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
87.	Międzyrzecz	ul. Wesoła 6 (daw. 3) nr dz. 363/2	budynek mieszkalny wielorodzinny	ok. 1870	872 KOK-I-145/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
88.	Międzyrzecz	ul. Wesoła 8 (daw. 4) nr dz. 363/14	budynek mieszkalny wielorodzinny	1 poł. XIX w.	KOK-I-425/94	29.03.1994	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

89.	Międzyrzecz	ul. Wesola 10 (daw. 5) nr dz. 363/3	budynek mieszkalny wielorodzinny	1830	873 KOK-I- 146/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
90.	Międzyrzecz	ul. Wesola 12 (daw. 6) nr dz. 363/13	budynek mieszkalny wielorodzinny	1830	874 KOK-I- 147/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
91.	Międzyrzecz	ul. Wesola 14 (daw. 7) nr dz. 363/14	budynek mieszkalny wielorodzinny	1830	592 KOK-I- 75/76	20.06.1963 02.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
92.	Międzyrzecz	ul. Wesola 16 (daw. 8) nr dz. 363/10	budynek mieszkalny wielorodzinny	1 poł. XIX w.	KOK-I- 563/63 KOK-I- 76/76	20.06.1963 02.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
93.	Międzyrzecz	ul. Wesola 18 (daw. 9) nr dz. 363/10	budynek mieszkalny wielorodzinny	l. 30 XIX w.	KOK-I- 426/94	08.04.1994	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
94.	Międzyrzecz	ul. Winnica 20 (daw. 17) nr dz. 263	budynek mieszkalny - dom	2 poł. XIX w.	926	15.02.1964	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
95.	Międzyrzecz	ul. Winnica (folwark) nr działki 214/9; 214/10; 214/31; 214/32	założenie folwarczne	kon. XIX w. - 1925	2136	08.05.1971	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
96.	Międzyrzecz	ul. Zachodnia 2 nr dz. 375	budynek usługowy (daw. karczma)	poł. XVIII w. XIX/XX w.	925 KOK-I- 257/79	15.02.1964 04.06.1979	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
97.	Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109 nr dz. 34/70, 34/86 34/61; 34/89 34/30-84	zespół zabudowy szpitala dla psychicznie i nerwowo chorych	pocz. XX w.	KOK-I- 389/92	13.04.1992	-
98.	Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109 nr dz. 34/86	budynek nr 40 - budynek dyrekcji szpitala	1901-1904	KOK-I- 390/92	13.04.1992	budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków; dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
99.	Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109 nr dz. 34/86	kościół filialny p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP - szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	KOK-I- 391/92	13.04.1992	budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków; dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992

2. OBIEKTY W OBRĘBIE MIEJSKIM, KTÓRE OBECNIE NIE ISTNIEJĄ - WEDŁUG WYKAZU PRZESŁANEGO PRZEZ LUBUSKIEGO WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW

Lp.	Miejscowość	Adres	Obiekt/ typ	Numer rejestr zabytków	Data wpisu do rejestr zabytków
1.	Międzyrzecz	1 Maja 10 (wł. 9 Maja - ob. Konstytucji 3 Maja)	dom	928	15.02.1964
2.	Międzyrzecz	1 Maja 9 (wł. 9 Maja - ob. Konstytucji 3 Maja)	dom	927	15.02.1964
3.	Międzyrzecz	22 Lipca 17 (ob. Mieszka I)	dom	920	15.02.1964
4.	Międzyrzecz	3 Maja 10 (wł. 9 Maja - ob. Konstytucji 3 Maja)	dom	934	15.02.1964
5.	Międzyrzecz	3 Maja 12 (wł. 9 Maja - ob. Konstytucji 3 Maja)	dom	935	15.02.1964
6.	Międzyrzecz	3 Maja 14 (wł. 9 Maja - ob. Konstytucji 3 Maja)	dom	936	15.02.1964
7.	Międzyrzecz	3 Maja 6 (wł. 9 Maja - ob. Konstytucji 3 Maja)	dom	932	15.02.1964
8.	Międzyrzecz	3 Maja 7 (wł. 9 Maja - ob. Konstytucji 3 Maja)	dom	933	15.02.1964
9.	Międzyrzecz	Armii Czerwonej 16 (ob. Konstytucji 3 Maja)	dom	883	15.02.1964
10.	Międzyrzecz	Armii Czerwonej 49 (ob. Konstytucji 3 Maja)	dom	887	15.02.1964
11.	Międzyrzecz	Armii Czerwonej 5 (ob. Konstytucji 3 Maja)	dom	882	15.02.1964
12.	Międzyrzecz	Armii Czerwonej 50 (ob. Konstytucji 3 Maja)	dom	888	15.02.1964
13.	Międzyrzecz	Armii Czerwonej 7 (ob. Konstytucji 3 Maja)	dom	KOK-I-152/76	26.11.1976
14.	Międzyrzecz	Chłodna 21	dom	892	15.02.1964
15.	Międzyrzecz	Krótką 4	dom	924	15.02.1964
16.	Międzyrzecz	Lipowa 10	dom	KOK-I-100/76	05.11.1976
17.	Międzyrzecz	Lipowa 11	dom	913	15.02.1964
18.	Międzyrzecz	Lipowa 16	dom	910	15.02.1964
19.	Międzyrzecz	Lipowa 5 (?)	dom	905	15.02.1964
20.	Międzyrzecz	Lipowa 8	dom	907	15.02.1964
21.	Międzyrzecz	Młyńska 9a	dom	KOK-I-168/76	26.11.1976
22.	Międzyrzecz	P. Skargi 6	dom	922	15.02.1964
23.	Międzyrzecz	P. Skargi 9 (ob. nr 3)	dom	861	15.02.1964
24.	Międzyrzecz	Różana 4	dom	944	15.02.1964
25.	Międzyrzecz	Różana 5 - Spokojna 9	dom	945	15.02.1964
26.	Międzyrzecz	Rynek 16	dom	879	15.02.1964
27.	Międzyrzecz	Rynek 21	dom	881	15.02.1964
28.	Międzyrzecz	Sikorskiego 26 (ob. 30 Stycznia)	dom	958	15.02.1964
29.	Międzyrzecz	Sikorskiego 7 (ob. 30 Stycznia)	dom	953	15.02.1964
30.	Międzyrzecz	Sikorskiego 8 (ob. 30 Stycznia)	dom	KOK-I-169/76	26.11.1976
31.	Międzyrzecz	Sikorskiego 9 (ob. 30 Stycznia)	dom	KOK-I-170/76	26.11.1976
32.	Międzyrzecz	30 Stycznia 28	dom	975	15.02.1964
33.	Międzyrzecz	30 Stycznia 38	dom	906	15.02.1964
34.	Międzyrzecz	Spokojna 11	dom	KOK-I-173/76	26.11.1976
35.	Międzyrzecz	Spokojna 12	dom	KOK-I-174/76	26.11.1976
36.	Międzyrzecz	Spokojna 13	dom	KOK-I-175/76	26.11.1976
37.	Międzyrzecz	Spokojna 14	dom	967	15.02.1964
38.	Międzyrzecz	Spokojna 7	dom	961	15.02.1964
39.	Międzyrzecz	Strzelecka 12 (ulica nie istnieje, teren os. Centrum)	dom	937	15.02.1964
40.	Międzyrzecz	Strzelecka 13 (ulica nie istnieje, teren os. Centrum)	dom	KOK-I-163/76	26.11.1976
41.	Międzyrzecz	Strzelecka 14 (ulica nie istnieje, teren os. Centrum)	dom	KOK-I-164/76	16.11.1976

3. OBIEKTY NA TERENIE GMINY MIĘDZYRZECZ WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW - OBRĘB WIEJSKI

Obiekt	Miejscowość	Gmina	Powiat	Adres/nr działki	Numer rejestru zabytków	Data wydania decyzji
Oficyna pałacowa tzw. Stary Dworek	Bobowicko	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 241/7	KOK-I-779/64 KOK-I-5/76 KOK-I-101/76	15.02.1964 21.10.1976 05.11.1976
Pałac	Bobowicko	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 241/7	66 KOK-I-289/79	28.03.1954 26.10.1979
Park pałacowy	Bobowicko	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 241/6 241/7	KOK-I-331	03.09.1985
Kościół p.w. św. Marcina - pożar 1978, obecnie obiekt z 1983	Bukowiec	Międzyrzecz	międzyrzecki	-	260	06.04.1961
Park dworski	Bukowiec	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 536/5	A10	20.07.1948
Zespół dworski: budynek mieszkalny, spichlerz, 2 stajnie i gołębnik, obora	Gorzycza	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 156/20	580 KOK-I-64/76	15.02.1964 02.11.1976
Dwór	Gorzycza	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 156/16	KOK-I-554/63	20.06.1963
Kościół filialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa	Gorzycza	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 30	736 KOK-I-102/76	15.02.1964 05.11.1976
Dzwonnica kościelna	Gorzycza	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 30	L-552/A	18.01.2013
Kościół filialny św. Bartłomieja z cmentarzem	Kalsko	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 197	KOK-I-388/92	07.04.1992
Dwór	Kalsko	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 65/9	813	15.02.1964
Kościół parafialny p.w. św. Mikołaja	Kaława	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 108	787 KOK-I-103/76	15.02.1964 05.11.1976
Obiekt bojowy 717 z zespołu militarnego Frontu Umocnionego Łuku Odry i Warty (MRU)	Pniewo (dawniej Kaława PGR)	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 376	L-223/A	08.08.2006
Kościół filialny p.w. św. Marcina	Kęszycza	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 70/2	789 KOK-I-104/76	15.02.1964 05.11.1976
Kościół - rozebrany w l. 60 XX w.	Kursko	Międzyrzecz	międzyrzecki	-	65	25.11.1955
Pałac	Kursko	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 151	KOK-I-241/79	22.03.1979
Spichlerz	Pieski	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 65	2139	08.05.1971
Leśniczówka	Porąbka	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 222/5	2140	08.05.1971
Kościół filialny p.w. św. Wojciecha	Święty Wojciech	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 190	583 KOK-I-67/76	20.06.1963 02.11.1976
Kościół filialny p.w. św. Barbary	Wysoka	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 143	265	06.04.1961
Kościół rzymsko-katolicki filialny p.w. św. Józefa wraz z otoczeniem	Wyszanowo	Międzyrzecz	międzyrzecki	nr dz. 43	L-466/A	24.11.2011
Centralny Odcinek Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego	Międzyrzecz Lubrza, Świebodzin	Gminy: Międzyrzecz Świebodzin Lubrza	międzyrzecki, świebodziński	patrz karta	L-460/A	26.10.2011

4. WYKAZ ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH ZLOKALIZOWANYCH NA TERENIE MIASTA I GMINY MIĘDZYRZECZ OBJĘTYCH GMINNĄ EWIDENCJĄ ZABYTKÓW - OBSZAR MIEJSKI

Miejscowość	Adres/nr działki	Typ	Czas powstania	Rejestr zabytków		Inne formy ochrony
				nr rejestru	data wpisu	
Międzyrzecz	-	układ urbanistyczny	geneza średniowieczna, 1248-nadanie praw miejskich na prawie niemieckim	72 2171/75 KOK-I-6/76	07.11.1957 31.01.1975 21.10.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Mieszka I (daw. 22 Lipca) nr dz. 293/2	kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela	1474-1479, 1520, 1835, 1863, 1958	588 KOK-I-72/76 L-311/A2	20.06.1963 02.11.1976 07.03.2009	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Rynek 13 (daw. ul. Ogrodowa 7) nr dz. 365	kościół parafialny p.w. św. Wojciecha	1828-1833	63 KOK-I-4/76	15.10.1955 21.10.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Ściegiennego 4 nr dz. 257	cerkiew greckokatolicka p.w. św. Cyryla i Metodego	4 ćw. XIX w.	WKZ-I-431/94	27.12.1994	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. P. Skargi 2 248/1	synagoga	1824	595 KOK-I-78/76	20.06.1963 02.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja (daw. Armii Czerwonej 33), róg ul. Stoczniowców Gdańskich nr dz. 321	cmentarz rzymsko-katolicki	XVIII w., XIX/XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja, róg ul. Stoczniowców Gdańskich nr dz. 321	brama cmentarza	XIX/XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja, róg ul. Stoczniowców Gdańskich nr dz. 321	kapliczka - na terenie cmentarza	XIX/XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja, róg ul. Stoczniowców Gdańskich nr dz. 321	grobowiec - na terenie cmentarza	XIX/XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja, róg ul. Stoczniowców Gdańskich nr dz. 321	grobowiec - na terenie cmentarza	XIX/XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja, róg ul. Stoczniowców Gdańskich nr dz. 321	grobowiec - na terenie cmentarza	XIX/XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	na Oczku nr dz. 315, 316/1	cmentarz komunalny	1960	-	-	-
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia (daw. ul. Sikorskiego) i ul. Stoczniowców Gdańskich 1970 nr dz. 320/1 320/2	cmentarz ewangelicki (ob. park miejski)	pocz. XVII w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Spokojna nr dz. 293/2	cmentarz przykościelny	XVI w.	6/A	21.10.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego nr dz. 11	cmentarz wojenny żołnierzy radzieckich	1945-1946	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego nr dz. 9	cmentarz żydowski - kirkut	poł. XVII w.	-	-	-
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Długa (samodzielny	cmentarz przyszpitalny - ewangelicki	1904	KOK-I-379/92	13.02.1992	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

	publiczny szpital dla nerwowo i psychicznie chorych) nr dz. 667/64					
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego nr dz. 49/1-3	aleja lipowa	XVII/XVIII w.	2159	01.06.1974	-
Międzyrzecz	ul. Antka 1 nr dz. 166	budynek mieszkalny	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Antka 2 nr dz. 167	budynek mieszkalny	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Antka 4 i 6 nr dz. 168, 169	budynek mieszkalny	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Antka 10 nr dz. 172	budynek mieszkalny	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Chłodna 1 nr dz. 407/2	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Chłodna 3 (daw. 25) nr dz. 404/3	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.	894 889 (?)	15.02.1964 15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Chłodna 5 (daw. 21) nr dz. 404/7	budynek mieszkalny wielorodzinny	1890	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Chłodna 7 i 9 (daw. 22 i 23) nr dz. 404/8 404/9	budynek mieszkalny	ok. 1875	893 KOK-I-153/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Chłodna 12 nr dz. 389/4	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

						72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Chłodna 14 nr dz. 390	budynek mieszkalny	kon. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Chłodna 16 (daw. 4) nr dz. 391/3	budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.	890	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Chłodna 18 (daw. 7) nr dz. 382/6	budynek mieszkalny	poł. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Chłodna 21 (daw. 12) nr dz. 398/2	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Chłodna (przy budynku nr 12) nr dz. 389/4	ogrodzenie	kon. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Chopina 3 nr dz. 601	budynek mieszkalny - willa	1 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Chopina 4 nr dz. 599/2	budynek mieszkalny - willa	1 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Chopina 6 (róg ul. Moniuszki) nr dz. 431	budynek mieszkalny - willa	1 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Chopina 8 nr dz. 428/3	budynek mieszkalny - willa	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Chopina 13 nr dz. 611/9	budynek mieszkalny - willa	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Chopina 14 nr dz. 430	budynek mieszkalny - willa	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Chopina 16	budynek mieszkalny - willa	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

	nr dz. 464/3					
Międzyrzecz	ul. Chopina 20 i 18 nr dz. 462, 463	budynek mieszkalny - dom	kon. XIX w./XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Chopina 22 nr dz. 461/2	budynek mieszkalny - dom	kon. XIX w./XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Chrobrego 1 (daw. 25) róg ul. Kazimierza Wielkiego nr dz. 292/12	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w., 2 poł. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Chrobrego 5 (daw. 21) nr dz. 294/3	budynek mieszkalny	1890	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Chrobrego 6 nr dz. 325	budynek mieszkalny wielorodzinny	kon. XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Chrobrego 10 nr dz. 327	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Chrobrego 17 nr dz. 298	budynek mieszkalny	kon. XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Chrobrego 22 nr dz. 300	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Chrobrego 24 nr dz. 301	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Chrobrego 26 nr dz. 302	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Chrobrego pomiędzy nr 1 a nr 5 nr dz. 292/5	ogrodzenie z bramą	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Chrobrego pomiędzy nr 1 a nr 5 nr dz. 292/4	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Dąbrowskiego 4 nr dz. 291/14	budynek mieszkalny wielorodzinny	kon. XIX w., pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Dąbrowskiego 6 nr dz. 288/30	budynek mieszkalny wielorodzinny	I. 20-30 XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Długa 1 nr dz. 74/8	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Długa 3a	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

	nr dz. 75/1					
Międzyrzecz	ul. Garncarska 2 (daw. 6) nr dz. 406/2	budynek mieszkalny wielorodzinny	kon. XIX w./pocz. XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Garncarska 4 (daw. 1) nr dz. 404/13	budynek mieszkalny	poł. XIX w., XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Garncarska 6 (daw. 2) nr dz. 404/1	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w., XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Garncarska 10 (daw. 5) nr dz. 404/5	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w., XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Głowackiego 1 nr dz. 283/1	budynek mieszkalny wielorodzinny	I. 20-30 XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Głowackiego 2 nr dz. 288/5	budynek mieszkalny wielorodzinny	I. 20-30 XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Głowackiego 3 nr dz. 283/4	budynek mieszkalny wielorodzinny	I. 20-30 XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Głowackiego 4 nr dz. 288/28	budynek mieszkalny wielorodzinny	I. 20-30 XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Głowackiego 7 nr dz. 282/6	budynek mieszkalny wielorodzinny	I. 20-30 XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Hanki 3 nr dz. 175	budynek mieszkalny - dom	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Hanki 4 nr dz. 174	budynek mieszkalny - dom	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego 1 (róg ul. Kazimierza Wielkiego 52) nr dz. 189	budynek mieszkalny - kamienica	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego 2 nr dz. 273/10	budynek mieszkalny - kamienica	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego 4	budynek mieszkalny - kamienica	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

	nr dz. 273/11					
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego 5 a i b nr dz. 178/2	budynek mieszkalny - kamienica	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego 9 a i b nr dz. 178/3	budynek mieszkalny - kamienica	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego 11 nr dz. 50/8	budynek mieszkalny - kamienica	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego 12 nr dz. 282/1	budynek mieszkalny	ok. 1900	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego między nr 12 a 14 nr dz. 282/1, 282/2	budynek gospodarczy	ok. 1900	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego 13 nr dz. 50/7	budynek mieszkalny - kamienica	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego 14 nr dz. 282/2	budynek mieszkalny	ok. 1900	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego 15 nr dz. 800	budynek mieszkalny	ok. 1900	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego 16 nr dz. 282/3	budynek mieszkalny wielorodzinny	ok. 1900	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego między nr 15 a 17 nr dz. 800	budynek gospodarczy	ok. 1900	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego między nr 16 a 18 nr dz. 282/3 282/4	budynek gospodarczy	ok. 1900	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego 17 nr dz. 800	budynek mieszkalny	ok. 1900	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego 18 nr dz. 282/4	budynek mieszkalny wielorodzinny	ok. 1900	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego 19 nr dz. 50/4	budynek mieszkalny wielorodzinny	ok. 1900	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego między nr 19 a 21 nr dz. 50/3, 50/4	budynek gospodarczy	ok. 1900	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego 20 nr dz. 282/5	budynek mieszkalny wielorodzinny	ok. 1900	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego 21	budynek mieszkalny	ok. 1900	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

	nr dz. 50/3	wielorodzinny				
Międzyrzecz	ul. Kilińskiego 23 nr dz. 50/2	budynek mieszkalny wielorodzinny	ok. 1900	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 2 nr dz. 302/9	budynek gospodarczy	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 3 (daw. ul. 9 Maja 15) nr dz. 308	budynek mieszkalny - kamienica	kon. XIX w.	L-185	23.11.2005	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 5 nr dz. 310/1	budynek mieszkalny - kamienica	kon. XIX/XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 8 nr dz. 303/13	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 14 (daw. ul. 9 Maja 6) nr dz. 333/6	budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.	932	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 16 (daw. ul. 9 Maja 7) nr dz. 332/25	budynek mieszkalny	2 poł. XIX w./XX w.	933	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 24 nr dz. 327/1	budynek mieszkalny	kon. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 26 nr dz. 326/2	budynek mieszkalny - dom	kon. XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja za nr 26 nr dz. 326/1	budynek mieszkalny (daw. gospodarczy)	1889	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 28 nr dz. 325	budynek mieszkalny - dom	kon. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 35 (daw. Armii Czerwonej 31) nr dz. 474/2	szpital	1908-1909	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 35 474/2	kaplica - w zespole zabudowy szpitala	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 36 nr dz. 466	budynek mieszkalny (daw. gospodarczy)	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 38 nr dz. 468	budynek mieszkalny	kon. XIX w.	885	15.02.1964	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 40 nr dz. 470/1	budynek mieszkalny - kamienica	kon. XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 52 nr działki 665/2 665/4	budynek mieszkalny - dom	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 57 A i B nr dz. 539	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 59 nr dz. 562/3	budynek gospodarczy - (daw. mleczarnia)	kon. XIX w., pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 60 (daw. ul. Armii Czerwonej 25)	szkoła - Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy (daw. willa fabrykancka)	pocz. XX w.	L-185	15.02.1964	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja 60 nr dz. 549	trafostacja - przy szkole	poł. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Konstytucji 3 Maja - most nr dz. 479	most - nad rz. Paklicą	poł. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz	ul. Krasińskiego 2 a, b, c nr dz. 509/3	budynek mieszkalny wielorodzinny	2 poł. XIX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Krasińskiego 4 a, b, c nr dz. 509/5	budynek mieszkalny - dom	2 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Krasińskiego 6 a, b, c nr dz. 509/4	budynek mieszkalny - dom	2 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Krótka 1 nr dz. 133/1	budynek mieszkalny wielorodzinny	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Krótka 2a nr dz. 74/9	budynek gospodarczy - spichlerz	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Krótka 5 i 7 nr dz. 70/71	budynek mieszkalny - willa	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Libelta 1 nr dz. 236/14	budynek mieszkalno usługowy (ob. piekarnia)	1 ćw. XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Libelta 2 nr dz. 190/6	budynek mieszkalny - kamienica	kon. XIX w./XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Libelta 3 nr dz. 236/15	budynek mieszkalny - kamienica	kon. XIX w./XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Libelta 4 nr dz. 191/1	szkoła - Zespół Szkół Ekonomicznych	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Libelta 6 nr dz. 192	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Libelta 7 nr dz. 238/3	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Libelta 8 nr dz. 231	budynek mieszkalny - dom	1 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Libelta 9 nr dz. 239	budynek mieszkalny	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Libelta 13 nr dz. 241	budynek mieszkalny	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Lipce 12 i 10 nr dz. 89, 90	budynek mieszkalny	2 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Lipce 22 nr dz. 98	budynek mieszkalny	2 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Lipowa 1 nr dz. 370/17	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Lipowa 2 (daw. 1) nr dz. 367/21	budynek mieszkalny	ok. 1830	902 KOK-I-154/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957;

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

						2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Lipowa 3 (daw. 18) nr dz. 370/15	budynek mieszkalny	ok. 1875	912 KOK-I-158/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Lipowa 5 (daw. 17) nr dz. 370/14	budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.	905 911 KOK-I-157/76	15.02.1964 (?) 15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Marcinkowskiego 28 nr dz. 337/1	budynek mieszkalny wielorodzinny	2 poł. XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Marcinkowskiego 30 nr dz. 337/3	budynek mieszkalny wielorodzinny	2 poł. XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Mickiewicza 45 nr dz. 642	budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Młyńska 1 (daw. ul. Orłąt 13) nr dz. 391/2	budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.	KOK-I-381/92	11.03.1992	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Młyńska 2 nr dz. 370/8	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Młyńska 3 (daw. ul. Orłąt 12) nr dz. 392/4	budynek mieszkalno - usługowy (ob. restauracja „Piastowska”)	poł. XIX w., 1 ćw. XX w.	948 KOK-I-396/92	15.02.1964 15.05.1992	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Młyńska 5 (daw. ul. Orłąt 11) nr dz. 392/1	budynek mieszkalny - kamienica	ok. 1830, 1900	949/64	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz	ul. Młyńska 4 nr dz. 370/9	budynek mieszkalny	poł. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Młyńska 6 (daw. ul. Orłąt 2) nr dz. 370/2	budynek mieszkalny - kamienica	kon. XIX w.	940 KOK-I-165/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Młyńska 8 (daw. ul. Orłąt 3) nr dz. 370/10	budynek mieszkalny	ok. 1895	941 166	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Młyńska 10 (daw. ul. Orłąt 5) róg ul. Ogrodowej nr dz. 370/12	budynek mieszkalny - narożny	kon. XIX w.	942	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Młyńska 14 (daw. 4) róg ul. Podzamcze nr dz. 396/3	budynek mieszkalny - narożny	pocz. XX w.	KOK-I-393/92	14.05.1992	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Młyńska 16 (daw. 5) nr dz. 396/5	budynek mieszkalny wielorodzinny	poł. XIX w.	949	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Młyńska 20 nr dz. 415/1	budynek gospodarczy (ob. usługowy)	1909	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Młyńska 21 (Wojska Polskiego 7) nr dz. 422/1	sąd rejonowy	I. 80-90 XIX w.	L-55	05.02.2002	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Młyńska 21 (Wojska Polskiego 7)	sąd rejonowy - budynek penitencjarny	pocz. XX w.	L-55	05.02.2002	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

	nr dz. 422/3					
Międzyrzecz	ul. Młyńska 21 (Wojska Polskiego 7) nr dz. 422/1-3	Zespół Aresztu Śledczego (daw. budynek Sądu i Więzienia Powiatowego)	I. 80-90 XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Ogrodowa 2 nr dz. 359/1	budynek mieszkalny - kamienica	XIX/XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Ogrodowa 3 nr dz. 363/17	budynek mieszkalny - dom	pocz. XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Ogrodowa 6 nr dz. 357/4	budynek mieszkalny - willa	pocz. XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Ogrodowa 12 (daw. ul. Młyńska 1) nr dz. 355/4	budynek mieszkalny - dom	pocz. XX w.	947 KOK-I-167/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	os. Centrum 10 nr dz. 312	szkoła - Państwowa Szkoła Muzyczna	2. poł. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Pamiątkowa 4 nr dz. 242/1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Pamiątkowa 8 nr dz. 240	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Podzamcze 1 (daw. ul. Zamkowa) nr dz. 396/2	budynek mieszkalny - (daw. kolegium Jezuitów)	XVIII w. przeb. XIX/XX w.	589 KOK-I-73/76	20.06.1963 02.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Podzamcze 2 nr dz. 375	budynek bramny w zespole zamkowym	wzniesiony w 1974 wg planu z XVIII w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

						72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Podzamcze 2 nr dz. 375	muzeum (daw. rezydencja starostów międzyrzeckich)	1719, XVIII/XIX w.	KOK-I-108/60	10.03.1960	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Podzamcze 2 nr dz. 375	muzeum (daw. oficyna rezydencji starostów międzyrzeckich)	XVIII/XIX w.	K. Kons. I-8/53 KOK-I-256/79	30.10.1953 04.06.1979	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Podzamcze 2 nr dz. 375	zamek	XIV w., XVI w., XX w.	256	04.06.1979	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Podzamcze 2 nr dz. 375	park i fortyfikacje ziemne w zespole zamkowym	XIV w., XVI w., XX w.	256	04.06.1979	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Podzamcze 2 nr dz. 375	zespół zamkowy zamek muzeum (daw. starostwo z oficyną), park	XIV w., XVI w., XX w.	256	04.06.1979	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Plac Powstańców Wielkopolskich (przy dworcu głównym) nr dz. 53/15	wieża ciśnień - zespół zabudowy PKP	1913	L-270/A	05.12.2007	-
Międzyrzecz	ul. Plac Powstańców Wielkopolskich 8 nr dz. 154	budynek mieszkalny - zespół zabudowy PKP	XIX/XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Plac Powstańców Wielkopolskich (przy wieży	budynek gospodarczy - toalety - zespół zabudowy PKP	XIX/XX w.	-	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

	ciężni nr dz. 53/15					
Międzyrzecz	ul. Plac Powstańców Wielkopolskich 7 nr dz. 53/7	budynek mieszkalny - zespół zabudowy PKP	XIX/XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Plac Powstańców Wielkopolskich 7 nr dz. 53/6	budynek gospodarczy - zespół zabudowy PKP	XIX/XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Plac Powstańców Wielkopolskich 6	budynek mieszkalny - zespół zabudowy PKP	XIX/XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Plac Powstańców Wielkopolskich 4 nr dz. 53/15	budynek dworca głównego - zespół zabudowy PKP	ok. 1880	L-270/A	05.12.2007	-
Międzyrzecz	ul. Plac Powstańców Wielkopolskich przy nr 5 nr dz. 53/5	budynek gospodarczy - zespół zabudowy PKP	XIX/XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Plac Powstańców Wielkopolskich 5 nr dz. 53/4	budynek gospodarczy - zespół zabudowy PKP	XIX/XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	peron nr 1 (przy budynku dworca głównego) nr dz. 53/15	budynek gospodarczy - zespół zabudowy PKP	XIX/XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	w pobliżu stalowego mostu kolejowego nad rz. Obrą nr dz. 53/15	wieża ciężni - zespół zabudowy PKP	ok. 1905	L-270/A	05.12.2007	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	w pobliżu stalowego mostu kolejowego nad rz. Obrą	budynek gospodarczy - zespół zabudowy PKP	XIX/XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	naprzeciw ryglowej wieży ciężni	nastawnia I - zespół zabudowy PKP	ok. 1905	-	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

	nr dz. 53/15					
Międzyrzecz	most kolejowy nad rz. Obrą nr dz. 354/2	most kolejowy nad rz. Obrą zespół zabudowy PKP	XIX/XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	przy przejeździe kolejowym ul. Poznańskiej nr dz. 53/15	nastawnia II - zespół zabudowy PKP	ok. 1909	-	-	-
Międzyrzecz	za dworcem głównym w kierunku mostu na rz. Obrze nr dz. 53/12	budynek gospodarczy - zespół zabudowy PKP	XIX/XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	za dworcem głównym w kierunku mostu na rz. Obrze nr dz. 53/15	budynek gospodarczy - zespół zabudowy PKP	XIX/XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	za dworcem głównym w kierunku mostu na rz. Obrze nr dz. 53/15	budynek gospodarczy - zespół zabudowy PKP	XIX/XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Plac Powstańców Wielkopolskich 3 nr dz. 53/1	budynek mieszkalny - zespół zabudowy PKP	XIX/XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Plac Powstańców Wielkopolskich 3 nr dz. 53/13	budynek gospodarczy - zespół zabudowy PKP	XIX/XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Plac Powstańców Wielkopolskich 1 nr dz. 149	budynek mieszkalny - (daw. Hotel - zespół zabudowy PKP)	XIX/XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	Plac Powstańców Wielkopolskich nr dz. 53/1-16 149, 150, 154 354/2	zespół dworca kolejowego zabudowa dworca	I. 80-90 XIX w.	L-270/A	05.12.2007	-
Międzyrzecz	ul. Poznańska 1 nr dz. 152	szkoła zawodowa (ob. gmach Pomorskiego Banku)	1921, 1929, 1951	-	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

		Kredytowego)				
Międzyrzecz	ul. Poznańska 2 nr dz. 169/4	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Poznańska 4 nr dz. 169/1	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Poznańska 8 nr dz. 167/1	budynek mieszkalny - kamienica	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Poznańska 9 nr dz. 157/1	budynek mieszkalny - kamienica	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Poznańska 16 nr dz. 2164/3	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Poznańska 18 nr dz. 163	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Poznańska 20 (przy przejeździe kolejowym) nr dz. 673/1	budynek mieszkalny - kamienica	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Poznańska 32 nr dz. 141	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Poznańska 56 i 58 nr dz. 108, 109	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.	KOK-I-379/92	13.02.1992	-
Międzyrzecz	ul. Poznańska 72 nr dz. 94	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Poznańska 74 i 76 nr dz. 95, 96	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Poznańska 84 nr dz. 126/1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Reymonta 2 (róg ul. Kazimierza Wielkiego) nr dz. 50/1	budynki użytkowe - dróżnik kolejowy	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Rocha 2 i 4 nr dz. 104, 105	budynek mieszkalny	2 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Rocha 21 nr dz. 278	budynek mieszkalny	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Rolna 4 nr dz. 551/2	budynek mieszkalny	kon. XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Rolna 5 nr dz. 461	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz	ul. Rolna 7 nr dz. 460	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Rolna 9 nr dz. 459/2	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Różana 2 nr dz. 283/26	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Różana 3 nr dz. 280/14	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Różana 4 (daw. 2) nr dz. 183/27	budynek mieszkalny	poł. XIX w.	943	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Rynek 1 nr dz. 383	ratusz	1670, 1731, 1813, 1822	266 KOK-I-37/76	06.04.1961 25.10.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Rynek 2 nr dz. 388	budynek mieszkalny - kamienica narożna (ob. apteka)	XVIII w., 2 poł. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Rynek 3 nr dz. 703	budynek (daw. cukiernia, kawiarnia) (ob. Urząd Skarbowy)	1866, 1924-1925	443/98	30.03.1998	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Rynek 6 (daw. 15) nr dz. 370/1	budynek mieszkalny wielorodzinny	1 poł. XIX w.	774 KOK-I-99/76	30.01.1964 05.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Rynek 7 (daw. 14) nr dz. 370/4	budynek mieszkalny wielorodzinny	ok. 1875	878 KOK-I-151/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957;

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

						2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Rynek 8 (daw. 13) nr dz. 370/6	budynek mieszkalny wielorodzinny	ok. 1890	877 KOK-I-150/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Rynek 9 (daw. 12?) nr dz. 367/24	budynek mieszkalny wielorodzinny	1 poł. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Rynek 10 (daw. 11) nr dz. 367/8	budynek mieszkalny wielorodzinny	1 poł. XIX w.	876 KOK-I-149/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Rynek 11 (daw. 10) nr dz. 367/10	budynek mieszkalny wielorodzinny	1 poł. XIX w.	875 KOK-I-148/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Rynek 12 (daw. 9) nr dz. 367/4	budynek usługowo mieszkalny	1 poł. XIX w.	819 KOK-I-117/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. P. Skargi 3 nr dz. 286/26	budynek mieszkalny - w podwórzu kaplica	pocz. XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. P. Skargi 3 nr dz. 244	kaplica parafii kościoła ewangelicko-metodystycznego	kon. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. P. Skargi 8 (daw. 10) nr dz. 246/2	budynek mieszkalny - kamienica	po 1827	862 KOK-I-136/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz	ul. Spokojna 1 nr dz. 283/23	budynek mieszkalny - kamienica	1 poł. XIX w.	959 72 2171/75 KOK-I-6/76	15.02.1964 07.11.1957 31.01.1975 21.10.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Spokojna 6 nr dz. 295	plebania - budynek mieszkalny	poł. XIX w.	960	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Spokojna 8 (daw. ul. Różana 6) nr dz. 306/1	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.	962	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Spokojna 10 (daw. ul. Różana 7) nr dz. 306/2	budynek mieszkalny	kon. XIX w.	963	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Spokojna 9 (daw. ul. Różana 6) nr dz. 284	budynek gospodarczy (ob. drukarnia)	pocz. XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Sportowa 1 nr dz. 55	szkoła - Szkoła Podstawowa nr 2	1908	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Sportowa 3 nr dz. 54	szkoła - Szkoła Podstawowa nr 2 (bud. B)	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Sportowa 6 A i B nr dz. 58/2	budynek mieszkalny	ok. 2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Sportowa 4 nr dz. 57	budynek mieszkalny - willa	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Staszica 1 nr dz. 42	remiza strażacka	1926-1927	L-230/A	20.10.2006	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Staszica 2 nr dz. 185	budynek mieszkalny - kamienica	1920	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Staszica 8	budynek mieszkalny - willa	1920	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

	(daw. 5) nr dz. 180	(dom dra Podbielskiego)				
Międzyrzecz	ul. Staszica 12 (daw. 6) nr dz. 177	budynek mieszkalny - willa	1925	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Staszica 14 (daw. 7) nr dz. 175	budynek mieszkalny - willa	1927	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Staszica 16 nr dz. 173	kamienica - dom wielorodzinny	I. 20 XX w./po 1945	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Staszica 18 nr dz. 51/9	wodociągowa wieża ciśnień	1920	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Staszica (za nr 20) nr dz. 50	budynek przemysłowy	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Staszica 20 (daw. 10) nr dz. 50	budynek mieszkalny	ok. 1900	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Staszica 22 nr dz. 49/2	szkoła (I Liceum)	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 1 róg ul. Kazimierza Wielkiego nr dz. 288	budynek mieszkalny - kamienica narożna	ok. 1840	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 2 (daw. ul. 30 Stycznia 10) róg ul. Mieszka I nr dz. 290/17	budynek mieszkalny - kamienica narożna	ok. 1840	972 KOK-I-179/76	15.02.1964 30.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 3 (daw. nr 37) nr dz. 186/8	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w., XX w.	976 KOK-I-183/76	15.02.1964 30.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 4 (daw. ul. 30 Stycznia 12) nr dz. 290/11	budynek mieszkalny - kamienica	poł. XIX w.	909 KOK-I-156/76	15.02.1964 26.11.1976 (nr 4 i 6)	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 5	budynek mieszkalny	poł. XIX w., XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

	(daw. 36) nr dz. 285/6					rejestr zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 6 (daw. ul. 30 Stycznia 12) nr dz. 290/10	budynek mieszkalny - kamienica	poł. XIX w.	patrz nr 4	patrz nr 4	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 7 (daw. nr 34) nr dz. 186/6	budynek mieszkalny	poł. XIX w./XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 8 nr dz. 290/6	budynek mieszkalny - kamienica	pocz. XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 9 (daw. nr 33) róg ul. P. Skargi nr dz. 286/15	budynek mieszkalny	poł. XIX w., XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 10 (daw. ul. 30 Stycznia 15) nr dz. 290/9	budynek mieszkalny - kamienica	poł. XIX w.	973 KOK-I-180/76	15.02.1964 30.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 12 (daw. ul. 30 Stycznia 16) nr dz. 290/13	budynek mieszkalny - kamienica	1 poł. XIX w./XX w.	974 KOK-I-181/76	15.02.1964 30.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 14 (daw. ul. 30 Stycznia 17) nr dz. 183/10	budynek mieszkalny - kamienica	poł. XIX w. (1830)	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 15 (daw. ul. Sikorskiego 58)	budynek mieszkalny	1895	908 KOK-I-155/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957;

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

	nr dz. 253/3					2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 18 (daw. ul. 30 Stycznia 22) nr dz. 283/9	budynek mieszkalny	poł. XIX w./XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 20 (daw. ul. 30 Stycznia 23) nr dz. 282	budynek mieszkalny - kamienica	poł. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 22 (daw. 24) nr dz. 283/8	budynek mieszkalny - kamienica	poł. XIX w./XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 24 (daw. 25), róg ul. Różana nr dz. 283/12	budynek mieszkalny - kamienica narożna	1 poł. XIX w., XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 25 (daw. ul. Sikorskiego 52) nr dz. 260/1	budynek mieszkalny - kamienica	XIX/XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 26 (daw. ul. Sikorskiego 2) nr dz. 280/9	budynek mieszkalny - kamienica narożna	kon. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 27 (daw. ul. Sikorskiego 51) nr dz. 261/38	budynek mieszkalny	poł. XIX/XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 29 (daw. ul. Sikorskiego 50) nr dz. 261/11	budynek mieszkalny	2 poł. XIX/XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 35 (daw. 48) nr dz. 261/40	budynek mieszkalny - dom	poł. XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 37 (daw. Sikorskiego 47) nr dz. 261/44	budynek mieszkalny - dom	kon. XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 41 róg ul. Szkolnej nr dz. 261/36	budynek mieszkalny	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 43 (daw. ul. Sikorskiego 45) nr dz. 261/69	budynek mieszkalny - kamienica	kon. XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 47 (daw. ul. Sikorskiego 40) nr dz. 229/17	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 49 (daw. ul. Sikorskiego 39) nr dz. 228/1	budynek mieszkalny - dom	2 poł. XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 55 (daw. ul. Sikorskiego 36) nr dz. 222/3	budynek mieszkalny - kamienica	ok. 1900	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 58 (daw. ul. Sikorskiego 14) nr dz. 230/1	budynek mieszkalny	3 - 4 ćw. XIX w.	956	15.02.1964	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 62 (daw. ul. Sikorskiego 16) nr dz. 233/1	budynek mieszkalny - dom	poł. XIX w./XX w.	957 KOK-I-171/76	15.02.1964 26.11.1976	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 63 (daw. ul. Sikorskiego 31) nr dz. 214/4	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 65 róg ul. Staszica (daw. ul. Sikorskiego 30) nr dz. 214/1	budynek mieszkalny - kamienica narożna	1890	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 67 nr dz. 186/1	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 74 (daw. ul. Sikorskiego 21) nr dz. 204/3	budynek mieszkalny - kamienica	1890, 1896	-	-	-
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 75 (daw. ul. Sikorskiego 25) nr dz. 202	budynek mieszkalny - kamienica	po 1896	L-31	12.05.2000	-
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 78 (daw. ul. Sikorskiego 22) nr dz. 171/3	budynek mieszkalny - kamienica	1896	-	-	-
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 79 nr dz. 53/13	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. 30 Stycznia 80 (daw. ul. Sikorskiego 23) nr dz. 171/1	budynek mieszkalny - willa	ok. 1900	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Ściegiennego 3 (daw. 10) nr dz. 253/22	budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Ściegiennego 6 (daw. 1) nr dz. 258/12	budynek mieszkalny (daw. pastarówka)	1 ćw. XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Ściegiennego 7 (daw. 8) nr dz. 253/2	budynek mieszkalny	1900	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Ściegiennego 10 (daw. 3) nr dz. 256	budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Ściegiennego 9 nr dz. 253/10	budynek mieszkalny	kon. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975;

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

						KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Ściegiennego 11 nr dz. 253/20	budynek mieszkalny	kon. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Ściegiennego 13 nr dz. 253/19	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 3 (daw. 22 Lipca 22) 290/7	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 5 (daw. 22 Lipca 21) nr dz. 290/3	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w., pocz. XX w.	KOK-I-421/93	25.06.1993	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 7 (daw. 22 Lipca 20) nr dz. 290/23	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.	594 KOK-I-77/76	15.02.1964 02.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 8 (daw. 22 Lipca 2) nr dz. 407/1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	914	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 9 (daw. 22 Lipca 19) nr dz. 290/15	budynek mieszkalny	1913	921	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 10 (daw. 22 Lipca 3) nr dz. 407/3	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.	915	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 12	budynek mieszkalny	poł. XIX, XX w.	916	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

	(daw. 22 Lipca 4) nr dz. 406/1					rejestr zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 14 nr dz. 410/1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	917	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 16 (daw. 22 Lipca 6) nr dz. 411	poczta	ok. 1900	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 18 (daw. 22 Lipca 7) nr dz. 411	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 21 (daw. 22 Lipca 13) nr dz. 298/8	budynek mieszkalny - dom	1 ćw. XX w.	919	15.02.1964	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 23 (daw. 22 Lipca 12a) nr dz. 300/1	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 24 nr dz. 425	budynek mieszkalny - willa starościńska	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 25 (daw. 22 Lipca 12) nr dz. 299/3	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	918	15.02.1964	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 27 (daw. 22 Lipca 11) nr dz. 299/2	budynek mieszkalny	ok. 1890, pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 32 nr dz. 434	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 34 nr dz. 593	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 36 nr dz. 594	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 38 nr dz. 597	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz	ul. Mieszka I 40 nr dz. 603/6	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 41 nr dz. 505/1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 42 nr dz. 604	budynek użytkowy (ob. gmach Policji)	1 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 43 nr dz. 506	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 44 nr dz. 608/1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 45 nr dz. 507	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 47 nr dz. 508/1	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 51 nr dz. 513	budynek mieszkalny - dom	1 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 56 nr dz. 615	budynek mieszkalny - dom	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 63 nr dz. 519/1	budynek mieszkalny - dom	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 68 a i b nr dz. 616/6	budynek mieszkalny wielorodzinny	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 69 nr dz. 522	budynek mieszkalny wielorodzinny	I. 20-30 XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 74 nr dz. 616/2	budynek mieszkalny wielorodzinny	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 78 nr dz. 616/3	budynek mieszkalny wielorodzinny	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 82 nr dz. 616/19	budynek mieszkalny wielorodzinny	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 84 nr dz. 668/1	budynek mieszkalny wielorodzinny	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 88 nr dz. 668/5	budynek mieszkalny wielorodzinny	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 91 a i b nr dz. 668/8	budynek mieszkalny wielorodzinny	I. 20-30 XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Mieszka I 113 nr dz. 630	budynek mieszkalny - dom	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Kazimierza	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	968	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

	Wielkiego 2 (daw. ul. Spółdzielcza 1) nr dz. 288					rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 4 (daw. ul. Spółdzielcza 2) 286/11	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	863 KOK-I-137/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 6 (daw. ul. Spółdzielcza 3) nr dz. 286/17	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	864 KOK-I-136/76	15.02.1962 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 8 (daw. ul. Spółdzielcza 4) nr dz. 286/1	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	931 KOK-I-162/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 10 (daw. ul. Spółdzielcza 5) nr dz. 287	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	969 KOK-I-176/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 12 (daw. ul. Spółdzielcza 6) nr dz. 286/10	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	970 KOK-I-177/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 14 (daw. ul. Spółdzielcza 7) nr dz. 286/4	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	866 KOK-I-140/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 16 (daw. ul. Spółdzielcza 8) nr dz. 286/25	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	867 KOK-I-141/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 18 (daw. ul. Spółdzielcza 9) nr dz. 286/18	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	868 KOK-I-142/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957;

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

	ul. Spółdzielcza 9) nr dz. 286/3					2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 20 (daw. ul. Spółdzielcza 10) nr dz. 286/24	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	869	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 22 (daw. ul. Spółdzielcza 11) nr dz. 286/13	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	870 KOK-I-144/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 24 (daw. ul. Spółdzielcza 12) nr dz. 286/22	budynek mieszkalny - dom	1 poł. XIX w.	971 KOK-I-178/76	15.02.1964 26.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 23, róg ul. Ogrodowej nr dz. 363/24	budynek mieszkalny - narożny	1860	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 28 (daw. 1) nr dz. 292/3	budynek mieszkalny - dom	kon. XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 31, róg ul. Winnica nr dz. 236/8	budynek mieszkalny - kamienica	1 poł. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 34 (daw. ul. Kazimierza Wielkiego 3) nr dz. 292/6	budynek mieszkalny - dom	kon. XIX w.	929 KOK-I-161/76	15.02.1964 26.11.1976	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego (za budynkiem nr 34) nr dz. 292/10	budynek mieszkalny - dom	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego (za	budynek gospodarczy	pocz. XX w.	-	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

	budynkiem nr 34) nr dz. 292/10					
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 36 (daw. 5) nr dz. 292/7	budynek mieszkalny - kamienica	kon. XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 38 (daw. 7) nr dz. 292/18	budynek mieszkalny	2 poł. XIX w., XX w.	930 KOK-I-160/76	15.02.1964 26.11.1976	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 42 (daw. 11) nr dz. 291/2	budynek mieszkalny	1905	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 41 (daw. 11) nr działki 236/32 236/31	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 43 nr działki 236/32 236/31	budynek mieszkalny	XIX/XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 44 (daw. 13) nr dz. 291/3	budynek mieszkalny	kon. XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 46 róg ul. Dąbrowskiego nr dz. 291/12	budynek mieszkalny - kamienica narożna	XIX/XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 49 róg ul. Libelta nr dz. 190/7	budynek mieszkalny - willa	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 50 nr dz. 273/2	budynek mieszkalny - kamienica	I. 20-30 XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 51A nr dz. 190/2	budynek mieszkalny - kamienica	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kazimierza	budynek mieszkalny - kamienica	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

	Wielkiego 51B nr dz. 190/2					
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 51C nr dz. 190/2	budynek mieszkalny - kamienica	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 52 nr dz. 189	budynek mieszkalny - kamienica	2 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Kazimierza Wielkiego 53 nr dz. 188	budynek mieszkalny - willa	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Wesoła 1 (daw. 12) róg ul. Kazimierza Wielkiego nr dz. 384/6	budynek mieszkalny - narożny	1 poł. XIX w.	923 KOK-I-159/76	15.02.1964 26.11.1876	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Wesoła 2 (daw. 1) róg ul. Kazimierza Wielkiego nr dz. 363/5	budynek mieszkalny - narożny	1830	591 KOK-I-74/76	20.06.1963 02.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Wesoła 3 nr dz. 384/5	budynek mieszkalny	1 poł. XIX w./XX w.	-	-	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Wesoła 4 (daw. 2) nr dz. 363/7	budynek mieszkalny wielorodzinny	ok. 1870	871 KOK-I-143/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Wesoła 6 (daw. 3) nr dz. 363/2	budynek mieszkalny wielorodzinny	ok. 1870	872 KOK-I-145/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Wesoła 8 (daw. 4) nr dz. 363/14	budynek mieszkalny wielorodzinny	1 poł. XIX w.	KOK-I-425/94	29.03.1994	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Wesoła 10	budynek mieszkalny	1830	873	15.02.1964	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

	(daw. 5) nr dz. 363/3	wielorodzinny		KOK-I-146/76	26.11.1976	rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Wesoła 12 (daw. 6) nr dz. 363/13	budynek mieszkalny wielorodzinny	1830	874 KOK-I-147/76	15.02.1964 22.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Wesoła 14 (daw. 7) nr dz. 363/12	budynek mieszkalny wielorodzinny	1830	592 KOK-I-75/76	20.06.1963 02.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Wesoła 16 (daw. 8) nr dz. 363/10	budynek mieszkalny wielorodzinny	1 poł. XIX w.	KOK-I-563/63 KOK-I-76/76	20.06.1963 02.11.1976	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Wesoła 18 (daw. 9) nr dz. 363/10	budynek mieszkalny wielorodzinny	I. 30 XIX w.	KOK-I-426/94	08.04.1994	W obrębie układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków 72 - 07.11.1957; 2171/75 - 31.01.1975; KOK-I-6/76 - 21.10.1976
Międzyrzecz	ul. Winnica 1 nr dz. 351/2	budynek mieszkalny	kon. XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica 3 nr dz. 351/6	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica 4 nr dz. 272	budynek mieszkalny - dom	kon. XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica 6 nr dz. 271	budynek mieszkalny - dom	kon. XIX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica 7 nr dz. 349	budynek mieszkalny - dom	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica 20 (daw. 17) nr dz. 263	budynek mieszkalny - dom	2 poł. XIX w.	926	15.02.1964	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica 31 nr dz. 214/23	budynek mieszkalny wielorodzinny	pocz. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica (folwark) nr dz. 214/9	założenie folwarczne	kon. XIX w. - 1925	2136	08.05.1971	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

	214/10, 214/31 214/32, 214/35					
Międzyrzecz	ul. Winnica (folwark)	budynek gospodarczy - chlewnia (1) w zespole zabudowy folwarcznej	XIX/XX w.	2136	08.05.1971	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica (folwark)	budynek gospodarczy - chlewnia (2) w zespole zabudowy folwarcznej	XIX/XX w.	2136	08.05.1971	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica (folwark)	budynek gospodarczy - rządcówka (3) w zespole zabudowy folwarcznej	1 poł. XIX w.	2136	08.05.1971	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica (folwark)	budynek gospodarczy - gorzelnia (4) w zespole zabudowy folwarcznej	XIX/XX w.	2136	08.05.1971	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica (folwark)	budynek gospodarczy (5) w zespole zabudowy folwarcznej	1 ćw. XX w.	2136	08.05.1971	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica (folwark)	budynek gospodarczy - kuźnia (6) w zespole zabudowy folwarcznej	3 ćw. XIX w.	2136	08.05.1971	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica (folwark)	budynek gospodarczy - spichlerz (7) w zespole zabudowy folwarcznej	1920	2136	08.05.1971	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica (folwark)	budynek gospodarczy - magazyn (8) w zespole zabudowy folwarcznej	2 ćw. XX w.	2136	08.05.1971	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica (folwark)	budynek gospodarczy (9) w zespole zabudowy folwarcznej	1 ćw. XX w.	2136	08.05.1971	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica (folwark)	budynek gospodarczy - stodoła (10) w zespole zabudowy folwarcznej	1920	2136	08.05.1971	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica (folwark)	brama wjazdowa (11) w zespole zabudowy folwarcznej	kon. XIX w.	2136	08.05.1971	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica (folwark)	budynek gospodarczy - stodoła (12) w zespole zabudowy folwarcznej	1900	2136	08.05.1971	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica (folwark)	budynek gospodarczy (14) w zespole zabudowy folwarcznej	XIX/XX w.	2136	08.05.1971	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica (folwark)	budynek gospodarczy - chlewnia (15) w zespole zabudowy folwarcznej	kon. XIX w.	2136	08.05.1971	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Winnica 46	susznarnia Międzyrzecz - zespół zabudowy	ok. 1930	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz	ul. Wojska Polskiego 2 nr dz. 481/2	budynek mieszkalny wielorodzinny	1920	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Wojska Polskiego 5 nr dz. 458/1	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Wojska Polskiego 13 nr dz. 611/3	koszary wojskowe - żandarmeria	1 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Wojska Polskiego nr dz. 611/73-74	koszary wojskowe - 17 Wielkopolska Brygada Zmechanizowana im. Gen. Broni Józefa Dowbor - Muśnickiego ul. Wojska Polskiego	1 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Wojska Polskiego 18 nr dz. 584	budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Zachodnia 2 nr dz. 375	budynek usługowy (daw. karczma)	poł. XVIII w. przeb. XIX/XX w. rem. 1988-1997	925 KOK-I-257/79	15.02.1964 04.06.1979	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Zachodnia 5 nr dz. 437/6-7	budynek mieszkalny wielorodzinny	1. ćw. XX w.	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	ul. Zamoyskiego 6 nr dz. 377/5	budynek mieszkalny	1909	-	-	Obiekt w strefie B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
Międzyrzecz	folwark Obra nr dz. 267/6	założenie folwarczne	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	folwark Obra	budynek gospodarczy - stodoła (2) w zespole zabudowy folwarcznej - folwark Obra	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	folwark Obra	budynek gospodarczy - chlewnia (3) w zespole zabudowy folwarcznej - folwark Obra	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	folwark Obra	budynek gospodarczy (4) w zespole zabudowy folwarcznej - folwark Obra	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz	folwark Obra	budynek mieszkalny (5) w zespole zabudowy folwarcznej - folwark Obra	2 poł. XIX w.	-	-	-
Międzyrzecz	folwark Obra	budynek mieszkalny (6) w zespole zabudowy folwarcznej	1 ćw. XX w.	-	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz	folwark Obra	- folwark Obra trafostacja (7) w zespole zabudowy folwarcznej - folwark Obra	1 ćw. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109 nr działki 34/70 34/86, 34/61 34/89, 34/30-84	zespół szpitala psychiatrycznego Międzyrzecz - Obrzyce	pocz. XX w.	KOK-I-389/92	13.04.1992	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	zespół zabudowy szpitala dla psychicznie i nerwowo chorych	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	brama szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 34 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 40 - budynek dyrekcji szpitala szpital psychiatryczny	1901-1904	KOK-I-390/92	13.04.1992	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 33 szpital psychiatryczny	1901-1904	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 1 - oddział I szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek gospodarczy - garaże szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	wieża ciśnień szpital psychiatryczny	1903	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 2 - oddział II szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 4 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 3 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 6 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 5 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek za nr 6 - stomatologia szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 7 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 8 - oddział VIII i X szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 22 - szkoła szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek gospodarczy przy szkole szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 10 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 23 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	(daw. lodownia) szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 19 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 32 - kaplica szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	brama (przy ul. Długiej) szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 31 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 17 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 30 - maszynownia szpital psychiatryczny	1901-1904	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 15 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek gospodarczy (przed nr 15) szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek gospodarczy (skład odpadów) szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	komin przy maszynowni (nr 30) szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 29 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek gospodarczy obok nr 13 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 28 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz -	ul. Poznańska 109	budynek nr 13	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Obrzyce		szpital psychiatryczny				zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 27 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 11 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 36 - dom ogrodnika	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 37 - willa dyrektora szpital psychiatryczny	1901-1904	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	kościół filialny p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP - szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	KOK-I-391/92	13.04.1992	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 42 - willa szpital psychiatryczny	1908-1910	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 38 szpital psychiatryczny	1908-1909	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 38 szpital psychiatryczny	1904-1910	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 43 - willa szpital psychiatryczny	1908-1910	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 44 szpital psychiatryczny	1908-1910	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 12 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 45 - willa szpital psychiatryczny	1908-1910	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 14 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 46 - willa szpital psychiatryczny	1908-1910	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 16 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 47 - willa szpital psychiatryczny	1908-1910	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 18 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 20 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 48 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 49 - willa szpital psychiatryczny	1908-1910	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 50 - willa szpital psychiatryczny	1908-1910	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	brama (od ul. Leśnej) szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 9 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Poznańska 109	budynek nr 21 szpital psychiatryczny	pocz. XX w.	-	-	Budynek w zespole zabudowy szpitala, wpisany do rejestru zabytków, dec. KOK-I-389/92 - 13.04.1992
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Długa 25 nr dz. 667/50	budynek mieszkalny	ok. 1910	-	-	-
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Długa 27 nr dz. 2/24-27	budynek mieszkalny - czworak	ok. 1910	-	-	-
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Długa 29 nr dz. 2/28-31	budynek mieszkalny - czworak	ok. 1910	-	-	-
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Długa 31 nr dz. 8/1	budynek mieszkalny - dom	ok. 1910	-	-	-
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Leśna 1 nr dz. 667/33	budynek mieszkalny - (daw. ośrodek wypoczynkowy przy szpitalu)	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Leśna 2 nr dz. 667/45	budynek mieszkalny - (daw. ośrodek wypoczynkowy przy szpitalu)	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Leśna 3 nr dz. 667/18 667/19	budynek mieszkalny - (daw. ośrodek wypoczynkowy przy szpitalu)	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Leśna 4 nr dz. 667/42	budynek mieszkalny - (daw. ośrodek wypoczynkowy przy szpitalu)	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Leśna 5 nr dz. 667/32	budynek mieszkalny - (daw. ośrodek wypoczynkowy przy szpitalu)	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Leśna 6 nr dz. 667/40	budynek mieszkalny - (daw. ośrodek wypoczynkowy przy szpitalu)	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Leśna 7 nr dz. 667/28 667/29, 667/30	budynek mieszkalny - (daw. ośrodek wypoczynkowy przy szpitalu)	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Leśna 8 nr dz. 667/35-37	budynek mieszkalny - (daw. ośrodek wypoczynkowy przy szpitalu)	pocz. XX w.	-	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Leśna 9 nr działki 667/25-27	budynek mieszkalny - (daw. ośrodek wypoczynkowy przy szpitalu)	pocz. XX w.	-	-	-
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Leśna nr dz. 667/64	cmentarz w zespole szpitala	pocz. XX w.	KOK-I-379/92	13.02.1992	-
Międzyrzecz - Obrzyce	ul. Leśna nr dz. 677/64	cmentarz żydowski w zespole szpitala	pocz. XX w.	KOK-I-379/92	13.02.1992	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

5. WYKAZ ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH ZLOKALIZOWANYCH NA TERENIE GMINY MIĘDZYRZECZ OBJĘTYCH GMINNĄ EWIDENCJĄ ZABYTKÓW - OBSZAR WIEJSKI

Miejscowość	Numer działki	Adres/typ	Czas powstania	Rejestr zabytków	
				nr rejestru	data wpisu
Bobowicko	-	układ ruralistyczny	poł. XIII w.	-	-
Bobowicko	78	budynek mieszkalny ul. Międzyrzeczka 9	pocz. XX w.	-	-
Bobowicko	105/1	budynek mieszkalny ul. Międzyrzeczka 14	pocz. XX w.	-	-
Bobowicko	95/1	budynek mieszkalny ul. Międzyrzeczka 18	l. 30 XX w.	-	-
Bobowicko	94	budynek mieszkalny ul. Międzyrzeczka 20	l. 30 XX w.	-	-
Bobowicko	93/1	budynek mieszkalny ul. Międzyrzeczka 22	l. 30 XX w.	-	-
Bobowicko	92	budynek mieszkalny ul. Międzyrzeczka 24	l. 30 XX w.	-	-
Bobowicko	96	budynek mieszkalny ul. Pałacowa 1	l. 30 XX w.	-	-
Bobowicko	97/1	budynek mieszkalny ul. Pałacowa 3	pocz. XX w.	-	-
Bobowicko	113/1	budynek mieszkalny (daw. szkoła) ul. Trzcielska 4	pocz. XX w.	-	-
Bobowicko	113/1	budynek gospodarczy ul. Trzcielska 4	pocz. XX w.	-	-
Bobowicko	95	budynek mieszkalny ul. Pałacowa 5	pocz. XX w.	-	-
Bobowicko	114	budynek (daw. remiza) ul. Pałacowa 7A	kon. XIX w.	-	-
Bobowicko	116/1	budynek mieszkalny ul. Pałacowa 9	kon. XIX w.	-	-
Bobowicko	118/1	budynek mieszkalny ul. Pałacowa 11	pocz. XX w.	-	-
Bobowicko	107/4	budynek mieszkalny ul. Pałacowa 12	pocz. XX w.	-	-
Bobowicko	2198/8	budynek mieszkalny ul. Pałacowa 14	pocz. XX w.	-	-
Bobowicko	118/1	budynek mieszkalny ul. Pałacowa 15	pocz. XX w.	-	-
Bobowicko	121	budynek mieszkalny ul. Pałacowa 19	pocz. XX w.	-	-
Bobowicko	122	budynek mieszkalny ul. Pałacowa 21	pocz. XX w.	-	-
Bobowicko	122	stodoła ul. Pałacowa 21	pocz. XX w.	-	-
Bobowicko	99/2	budynek mieszkalny ul. Trzcielska 5	pocz. XX w.	-	-
Bobowicko	100/5	budynek mieszkalny ul. Trzcielska 7	pocz. XX w.	-	-
Bobowicko	241/6-8	założenie folwarczne	przeł. XIX/XX w.	-	-
Bobowicko	241/7	pałac	2 poł. XVIII w.	66 KOK-I-289/79	28.03.1954 26.10.1979
Bobowicko	241/6	spichlerz - karta założenia folwarcznego	przeł. XIX/XX w.	-	-
Bobowicko	241/8	kuźnia (ob. magazyn gospodarczy) - karta założenia folwarcznego	przeł. XIX/XX w.	-	-
Bobowicko	241/7	oficyna pałacowa tzw. stary dworek - karta założenia folwarcznego	XVIII w.	KOK-I-779/64 KOK-I-5/76 KOK-I-101/76	15.02.1964 21.10.1976 05.11.1976
Bobowicko	241/6	stodoła z kuźnią - karta założenia folwarcznego	przeł. XIX/XX w.	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Bobowicko	241/6	obora, stajnia - karta założenia folwarcznego	przeł. XIX/XX w.	-	-
Bobowicko	241/6	owczarnia (ob. magazyn nawozów) - karta założenia folwarcznego	przeł. XIX/XX w.	-	-
Bobowicko	241/7	nagrobki przy pałacu	kon. XVIII w.	-	-
Bobowicko	241/6	cmentarz ewangelicki	XVIII w.	-	-
Bobowicko	-	park pałacowy	XVIII/XIX w.	KOK-I-331	03.09.1985
Bukowiec	-	układ ruralistyczny	1236-1301	-	-
Bukowiec	232	budynek nr 1	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	242	budynek nr 4	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	245	budynek nr 6	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	251	budynek inwentarski nr 8	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	253	budynek nr 9	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	254/1	budynek nr 10	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	255/3	budynek nr 11	przeł. XIX/XX w.	-	-
Bukowiec	255/3	budynek inwentarski nr 11	przeł. XIX/XX w.	-	-
Bukowiec	256	budynek nr 12	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	258	budynek nr 14	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	269	budynek nr 19	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	270	budynek inwentarski nr 20	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	678/1	budynek inwentarski nr 22	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	703	budynek nr 23	I. 20 XX w.	-	-
Bukowiec	275/1	budynek nr 24	I. 20 XX w.	-	-
Bukowiec	690/2	budynek nr 25	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	690/12	budynek nr 26	I. 20 XX w.	-	-
Bukowiec	280	budynek nr 31	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	280	stodoła nr 31-32	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	209/1	budynek nr 39	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	287/1	budynek inwentarski nr 37	przeł. XIX/XX w.	-	-
Bukowiec	294	budynek biurowo-gospodarczy nr 42 a	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	297	budynek nr 44 a	I. 20 XX w.	-	-
Bukowiec	305	budynek nr 51	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	306/2	budynek nr 52	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	324	budynek nr 55 i 56	I. 20 XX w.	-	-
Bukowiec	321/2	budynek nr 57	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	85/1	budynek nr 59	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	81	budynek nr 64	I. 20 XX w.	-	-
Bukowiec	36/2	budynek nr 69	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	34	budynek inwentarski nr 71	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	25	budynek nr 75	przeł. XIX/XX w.	-	-
Bukowiec	23/1	budynek nr 77	pocz. XX w.	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Bukowiec	29	budynek nr 78	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	189	budynek nr 82	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	188	budynek nr 83	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	187	budynek nr 84	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	187	budynek inwentarski nr 84	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	536/10	budynek nr 85	przeł. XIX/XX w.	-	-
Bukowiec	198/1	budynek mieszkalny nr 90 a (daw. budynek inwentarski nr 90)	przeł. XIX/XX w.	-	-
Bukowiec	199	budynek mieszkalny nr 91 (daw. budynek inwentarski)	przeł. XIX/XX w.	-	-
Bukowiec	534/3	budynek nr 92	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	200/2	budynek inwentarski nr 93	przeł. XIX/XX w.	-	-
Bukowiec	201	budynek nr 94	przeł. XIX/XX w.	-	-
Bukowiec	204	budynek inwentarski z częścią mieszkalną nr 97	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	533/9	budynek nr 100 (czworak)	XIX w.	-	-
Bukowiec	210	budynek nr 104	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	211	budynek nr 105	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	211	budynek gospodarczy nr 105	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	213	budynek nr 107	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	196	budynek nr 114	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	194	budynek inwentarski nr 116	przeł. XIX/XX w.	-	-
Bukowiec	194	stodoła nr 116	przeł. XIX/XX w.	-	-
Bukowiec	193	kuźnia nr 116 a	pocz. XIX w.	-	-
Bukowiec	192	budynek nr 117	1928	-	-
Bukowiec	190	szkoła nr 119 (ob. budynek mieszkalny)	pocz. XX w.	-	-
Bukowiec	536/5, 536/7	założenie folwarczne	1880-1935	-	-
Bukowiec	536/7	budynek bramny do zespołu pałacowo-parkowego nr 89	2 poł. XIX w.	-	-
Bukowiec	536/7	oficyna	2 poł. XIX w.	-	-
Bukowiec	536/7	owczarnia (ob. obora)	2 poł. XIX w.	-	-
Bukowiec	537/7	stodoła z kuźnią	2 poł. XIX w.	-	-
Bukowiec	536/7	gorzelnia	1900	-	-
Bukowiec	536/7	stodoła z kuźnią i warsztatami (ob. magazyny z kuźnią)	1890	-	-
Bukowiec	536/5	park dworski	2 poł. XIX w.	A10	20.07.1948
Bukowiec	313	cmentarz komunalny	1977	-	-
Bukowiec	-	cmentarz przykościelny	XVI-XX w.	-	-
Bukowiec	564/2	stacja PKP	1885	-	-
Bukowiec	260	stacja transformatorowa	pocz. XX w.	-	-
Gorzycza	-	układ ruralistyczny	1303	-	-
Gorzycza	67	budynek nr 7	I. 20 XX w.	-	-
Gorzycza	64/3, 66	budynek nr 8 i 8A	I. 20 XX w.	-	-
Gorzycza	64/1, 63	budynek nr 9 i 9A	I. 20 XX w.	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Gorzycza	48/2	budynek nr 11	kon. XIX w.	-	-
Gorzycza	48/2	budynek inwentarski nr 11	kon. XIX w.	-	-
Gorzycza	59/2	budynek nr 20	XIX/XX w.	-	-
Gorzycza	26/1	budynek nr 22	kon. XIX w.	-	-
Gorzycza	61	budynek nr 23	pocz. XX w.	-	-
Gorzycza	62/1	budynek inwentarski nr 24	pocz. XX w.	-	-
Gorzycza	27	budynek nr 26	2 poł. XIX w.	-	-
Gorzycza	28/1	budynek nr 27	XIX/XX w.	-	-
Gorzycza	150/1, 150/2	budynek nr 34/6	I. 20 XX w.	-	-
Gorzycza	153/14, 153/15 153/16, 153/17	budynek nr 34/7	I. 20 XX w.	-	-
Gorzycza	150/3, 150/4	budynek nr 34/58	I. 20 XX w.	-	-
Gorzycza	150/5, 150/6	budynek nr 34/9	I. 20 XX w.	-	-
Gorzycza	150/7, 150/8	budynek nr 34/10	I. 20 XX w.	-	-
Gorzycza	150/9, 150/10	budynek nr 34/11	I. 20 XX w.	-	-
Gorzycza	150/11, 150/12	budynek nr 34/12	I. 20 XX w.	-	-
Gorzycza	156/6	budynek nr 34/14	I. 30 XX w.	-	-
Gorzycza	150/25, 156/3 156/5, 156/7 156/10, 156/18 156/20	założenie folwarczne	I ćw. XX w.	-	-
Gorzycza	156/16	dwór	ok. 1780	KOK-I-554/63	20.06.1963
Gorzycza	156/23	zespół dworski - budynek mieszkalny	I ćw. XX w.	580 KOK-I-64/76	15.02.1964 02.11.1976
Gorzycza	156/20	zespół dworski - spichlerz	I ćw. XX w.	580 KOK-I-64/76	15.02.1964 02.11.1976
Gorzycza	156/20	zespół dworski - stajnia 1	I ćw. XX w.	580 KOK-I-64/76	15.02.1964 02.11.1976
Gorzycza	156/20	zespół dworski - stajnia 2	I ćw. XX w.	580 KOK-I-64/76	15.02.1964 02.11.1976
Gorzycza	156/20	zespół dworski - gołębnik	I ćw. XX w.	580 KOK-I-64/76	15.02.1964 02.11.1976
Gorzycza	153/22	gorzelnia	pocz. XX w.	-	-
Gorzycza	272/2	stacja PKP	1905	-	-
Gorzycza	19	cmentarz komunalny	poł. XIX w.	-	-
Gorzycza	19	cmentarz ewangelicki	XVII w.	-	-
Gorzycza	30	grobowiec	1782	-	-
Gorzycza	30	dzwonnica	XVIII/XIX w.	L-552/A	18.01.2013
Gorzycza	30	kaplica przykościelna	-	-	-
Gorzycza	30	kościół filialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa	1736	736 KOK-I-102/76	15.02.1964 05.11.1976

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Gorzycza	-	park pałacowy	XIX w.	-	-
Kalsko	-	układ ruralistyczny	1390	-	-
Kalsko	125	budynek nr 3	pocz. XX w.	-	-
Kalsko	73/1	budynek nr 19	XIX/XX w.	-	-
Kalsko	73/1	budynek gospodarczy nr 19	XIX/XX w.	-	-
Kalsko	195	budynek nr 22	XIX/XX w.	-	-
Kalsko	195	budynek gospodarczy nr 22	XIX/XX w.	-	-
Kalsko	68	budynek nr 23	pocz. XX w.	-	-
Kalsko	65/1	dwór - budynek nr 25	2 poł. XIX w.	813	15.02.1964
Kalsko	65/9	dwór - budynek nr 26	2 poł. XIX w.	813	15.02.1964
Kalsko	65/2	budynek nr 28	pocz. XX w.	-	-
Kalsko	56/1	budynek nr 32	XIX/XX w.	-	-
Kalsko	54/1	budynek nr 33	1899	-	-
Kalsko	201/2	budynek nr 40	pocz. XX w.	-	-
Kalsko	203	budynek nr 41	3 ćw. XIX w.	-	-
Kalsko	215/1	budynek nr 53	pocz. XX w.	-	-
Kalsko	216/1	budynek nr 54	XIX/XX w.	-	-
Kalsko	197	kościół filialny p.w. Św. Bartłomieja	1692	KOK-I-388/92	07.04.1992
Kalsko	197	budynek gospodarczy przy kościele (świetlica)	?	-	-
Kalsko	227	cmentarz komunalny - rzymsko-katolicki	pocz. XX w.	-	-
Kalsko	-	cmentarz	XIX/XX w.	-	-
Kalsko	-	cmentarz	XIX/XIX w.	-	-
Kalsko	-	kapliczka przydrożna (przy drodze na cmentarz)	1868	-	-
Kalsko	-	kapliczka przydrożna (przy drodze powiatowej do Rokitna)	kon. XIX w.	-	-
Kalsko	80	gorzelnia	l. 30 XX w.	-	-
Kaława	-	układ ruralistyczny	poł. XIII w.	-	-
Kaława	180	budynek nr 3	pocz. XX w.	-	-
Kaława	174/1	budynek nr 9	pocz. XX w.	-	-
Kaława	171	budynek nr 12	1898	-	-
Kaława	170	budynek nr 13	przeł. XIX/XX w.	-	-
Kaława	169	budynek nr 14	1932	-	-
Kaława	168	budynek nr 15	pocz. XX w.	-	-
Kaława	167	budynek inwentarski nr 16	pocz. XX w.	-	-
Kaława	167	budynek nr 16	pocz. XX w.	-	-
Kaława	165/2	budynek mieszkalno - inwentarski nr 18	1908	-	-
Kaława	164/1	budynek nr 19	1908	-	-
Kaława	163	budynek nr 20	lata 30 XX w.	-	-
Kaława	161/1	budynek nr 22	pocz. XX w.	-	-
Kaława	102	budynek nr 28	pocz. XX w.	-	-
Kaława	100	budynek nr 30	przeł. XIX/XX w.	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Kaława	96	budynek nr 35	przeł. XIX/XX w.	-	-
Kaława	91	budynek mieszkalno - inwentarski nr 39	1888	-	-
Kaława	87/4	budynek nr 44	pocz. XX w.	-	-
Kaława	30	budynek nr 48	1 ćw. XX w.	-	-
Kaława	113/2	budynek nr 50	pocz. XX w.	-	-
Kaława	432	budynek nr 51	przeł. XIX/XX w.	-	-
Kaława	115	budynek nr 52	I. 20 XX w.	-	-
Kaława	116	budynek nr 53	1921	-	-
Kaława	119	budynek nr 57	1 ćw. XX w.	-	-
Kaława	120/2	budynek nr 58	I. 20 XX w.	-	-
Kaława	121/3	budynek nr 59/1	pocz. XX w.	-	-
Kaława	122	budynek nr 59/2	pocz. XX w.	-	-
Kaława	124/1	budynek nr 62	1907	-	-
Kaława	125	budynek nr 63 - plebania	pocz. XX w.	-	-
Kaława	125	budynek inwentarski nr 63	4 ćw. XIX w.	-	-
Kaława	125	stodoła nr 63	3 ćw. XIX w.	-	-
Kaława	126/2	budynek nr 64	pocz. XX w.	-	-
Kaława	19/4	budynek mieszkalno - inwentarski nr 65	1 ćw. XX w.	-	-
Kaława	128/2	budynek nr 66	1909	-	-
Kaława	189, 190/4	budynek nr 71	pocz. XX w.	-	-
Kaława	194/3	budynek nr 74	przeł. XIX/XX w.	-	-
Kaława	195	budynek nr 75	pocz. XX w.	-	-
Kaława	201/1	budynek nr 81	pocz. XX w.	-	-
Kaława	215	budynek nr 87	pocz. XX w.	-	-
Kaława	182/1	budynek nr 88 (ob. nr 25)	4 ćw. XIX w.	-	-
Kaława	109/2	budynek nr 89	pocz. XX w.	-	-
Kaława	108	kościół parafialny p.w. Św. Mikołaja	I. 30 XVIII w.	787 KOK-I-103/76	15.02.1964 05.11.1976
Kaława	108	kapliczka przykościelna	pocz. XX w.	-	-
Kaława	330/4	kapliczka	XIX/XX w.	-	-
Kaława	109/3	kapliczka	XIX/XX w.	-	-
Kaława	-	kapliczka przydrożna - przy drodze do Pniewa	XIX/XX w.	-	-
Kaława	135	cmentarz komunalny	pocz. XX w.	-	-
Kaława	-	cmentarz	XVIII w.	-	-
Kaława	376	obiekt bojowy PzW. 717 z zespołu militarnego Frontu Umocnionego Łuku Obry i Warty (MRU)	1938-1939	L-223/A	08.08.2006
Karolewo	144/1 - 144/16	założenie folwarczne	kon. XIX/1 ćw. XX w.	-	-
Karolewo	144/15	folwark owczarnia - nr 1	kon. XIX w.	-	-
Karolewo	19/4	folwark - dom mieszkalny nr 2	1 ćw. XX w.	-	-
Karolewo	144/14	stacja transformatorowa	1 ćw. XX w.	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Karolewo	-	park dworski	XIX w.	-	-
Karolewo	-	cmentarz	XIX w.	-	-
Kęszycza	-	układ ruralistyczny	1328	-	-
Kęszycza	38/6	budynek nr 2	pocz. XX w.	-	-
Kęszycza	32/11	budynek nr 7	XIX/XX w.	-	-
Kęszycza	33/3	budynek nr 10	XIX/XX w.	-	-
Kęszycza	33/2	budynek nr 11	pocz. XX w.	-	-
Kęszycza	70/2	kościół rzymsko-katolicki filialny p.w. Św. Marcina	1728	789 KOK-I-104/76	15.02.1964 05.11.1976
Kęszycza	70/3	kapliczka przydrożna	pocz. XX w.	-	-
Kęszycza	74	kapliczka przydrożna	pocz. XX w.	-	-
Kęszycza	9/29	cmentarz ewangelicki	poł. XIX w.	-	-
Kęszycza	-	cmentarz	1728	-	-
Kęszycza	-	park sanatoryjny	pocz. XX w.	-	-
Kęszycza Leśna	-	układ ruralistyczny	l. 20-30 XX w.	-	-
Kuligowo	-	układ ruralistyczny	1475	-	-
Kuligowo	98	budynek nr 1	pocz. XX w.	-	-
Kuligowo	143/1	budynek nr 2 szkoła	1901	-	-
Kuligowo	95	budynek nr 6	pocz. XX w.	-	-
Kuligowo	93	budynek nr 8	l. 20 XX w.	-	-
Kuligowo	94	świetlica nr 8	l. 20 XX w.	-	-
Kuligowo	92	budynek nr 11	pocz. XX w.	-	-
Kuligowo	31/1	budynek inwentarski nr 12	pocz. XX w.	-	-
Kuligowo	2026/7	budynek inwentarski nr 13	pocz. XX w.	-	-
Kuligowo	90/1	budynek nr 14	l. 20 XX w.	-	-
Kuligowo	89/1	budynek nr 16	l. 20 XX w.	-	-
Kuligowo	82/10	budynek nr 18	pocz. XX w.	-	-
Kuligowo	36	budynek gospodarczy nr 23	kon. XIX w.	-	-
Kuligowo	38/1	budynek nr 25	l. 20 XX w.	-	-
Kuligowo	143/1	kapliczka przydrożna	pocz. XX w.	-	-
Kuligowo	39	cmentarz ewangelicki	pocz. XX w.	-	-
Kuligowo	39	cmentarz komunalny	1920	-	-
Kuligowo	103/2	remiza	l. 20-30 XX w.	-	-
Kuligowo-Marianowo	114	budynek nr 29	pocz. XX w.	-	-
Kuligowo-Marianowo	165/12	budynek	pocz. XX w.	-	-
Kursko	-	układ ruralistyczny	XIII w.	-	-
Kursko	294/1	budynek nr 30	pocz. XX w.	-	-
Kursko	2126/1	budynek nr 32	pocz. XX w.	-	-
Kursko	87/1	budynek nr 34 a	pocz. XX w.	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Kursko	89/3	budynek gospodarczy nr 39	XIX/XX w.	-	-
Kursko	85	budynek nr 43	kon. XIX w.	-	-
Kursko	145/1	budynek nr 45	I. 20 XX w.	-	-
Kursko	143/1	budynek nr 47	XIX w.	-	-
Kursko	141/1	budynek nr 50	I. 20 XX w.	-	-
Kursko	80/1	budynek nr 51	XIX/XX w.	-	-
Kursko	139/7	budynek nr 52	pocz. XX w.	-	-
Kursko	139/7	budynek gospodarczy nr 52	pocz. XX w.	-	-
Kursko	134/1	budynek nr 53	poł. XIX w.	-	-
Kursko	134/1	budynek nr 54	pocz. XX w.	-	-
Kursko	134/4	budynek nr 55	I. 20 XX w.	-	-
Kursko	2126/1	cmentarz - ewangelicki	poł. XIX w.	-	-
Kursko	407	stacja PKP	ok. 1892	-	-
Kursko	153, 154, 318/1-3 319/1-3, 320/1 401, 154/1-2	założenie folwarczne	XVIII-XIX w.	-	-
Kursko	287	gorzelnia	1935-1936	-	-
Kursko	151	pałac	1875-1880	KOK-I-241/79	22.03.1979
Kursko	292/4	spichlerz	I. 20-30 XX w.	-	-
Kursko	488/1	most drogowy (zwozyczny-obrotowy)	1935-1936	-	-
Kursko	2126/1	cmentarz	poł. XIX w.	-	-
Kursko	88	cmentarz przykościelny	XVI w.	-	-
Kursko	153, 154, 318/1-3 319/1-3, 320/1 401, 154/1-2	park pałacowy	XIX w.	-	-
Kuźnik	173/1	budynek inwentarski nr 1	pocz. XX w.	-	-
Kuźnik	147/6	budynek nr 5	I. 20 XX w.	-	-
Kuźnik	147/6	budynek inwentarski nr 5	I. 20 XX w.	-	-
Kuźnik	72/2	młyn nr 9	1 poł. XIX w.	-	-
Kuźnik	184/2, 185	budynek nr 10	pocz. XX w.	-	-
Kwiecie (Wysoka Brzoza)	18/2, 43/2, 39, 42 44/2	założenie folwarczne	XIX w.	-	-
Kwiecie (Wysoka Brzoza)	39	budynek inwentarski + wieża	2 poł. XIX w.	-	-
Kwiecie (Wysoka Brzoza)	39	park dworski	poł. XIX w.	-	-
Kwiecie (Wysoka Brzoza)	39	cmentarz	poł. XIX w.	-	-
Kwiecie (Wysoka Brzoza)	18/2	budynek inwentarski	poł. XIX w.	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Nietoperek	-	układ ruralistyczny	XIV w.	-	-
Nietoperek	47/8	budynek nr 2	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	59	budynek nr 5	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	58/2	budynek nr 6	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	57	budynek nr 7	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	57	budynek nr 11	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	52/1	budynek nr 12	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	51/2	budynek nr 13	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	50/2	budynek nr 14	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	46	budynek nr 15	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	46	budynek gospodarczy nr 15	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	45/2	budynek nr 16	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	44/2, 43	budynek nr 17 i 18	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	44/2	budynek gospodarczy nr 17	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	43	budynek gospodarczy nr 18	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	42/5	budynek nr 19	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	37/1	budynek nr 20	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	364/2	budynek nr 23	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	35/2	budynek nr 26	kon. XIX w.	-	-
Nietoperek	119	budynek nr 31	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	120/3	budynek nr 32	kon. XIX w.	-	-
Nietoperek	121/5	budynek nr 33	kon. XIX w.	-	-
Nietoperek	109/1	budynek nr 34 (daw. szkoła)	1911	-	-
Nietoperek	109/2	budynek gospodarczy nr 34 (przy daw. szkole)	1911	-	-
Nietoperek	108	budynek nr 35	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	108	stodoła nr 35	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	108	budynek nr 35 a	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	110	budynek nr 37	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	110	budynki gospodarcze nr 37	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	110	stodoła nr 37	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	104	budynek nr 39	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	103/4	budynek nr 40	przeł. XIX/XX w.	-	-
Nietoperek	102	budynek nr 41	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	101	budynek nr 42	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	100/1	budynek nr 43	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	99	budynek nr 47	przeł. XIX/XX w.	-	-
Nietoperek	98	budynek nr 48	1 ćw. XX w.	-	-
Nietoperek	97	budynek nr 49	pocz. XX w.	-	-
Nietoperek	6/1	stacja PKP	1907-1909	-	-
Nietoperek	6/1	stacja PKP - gospodarczy (ob. gołębnik)	1907-1909	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Nietoperek	96	cmentarz ewangelicki	pot. XIX w.	-	-
Nowe Kursko	303/4, 302/10	budynek nr 2	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	304/1, 304/2	budynek nr 3	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	305/5	budynek nr 4	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	306, 307	budynek nr 5	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	269/1, 270/1	budynek nr 6 i 6a	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	270/1	budynek gospodarczy nr 6a	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	275/3	budynek nr 7a	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	274, 273/1	budynek nr 8	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	271, 272	budynek nr 9	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	261/1	budynek nr 10	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	262/1	budynek nr 10a	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	237/1	budynek nr 11	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	237/1	budynek inwentarski nr 11	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	239	budynek nr 12	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	238/1	budynek gospodarczy nr 12	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	243, 246/1	budynek nr 13	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	244	budynek nr 14	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	2127/2	budynek nr 15 Leśnictwo Pieski	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	279/1	budynek nr 16	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	242/1	budynek nr 17	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	280/1, 281	budynek nr 18	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	241/1, 240	budynek nr 19	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	283, 282	budynek nr 20 i 20a	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	282	budynek gospodarczy nr 20a	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	283	budynek nr 20b	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	224, 225	budynek nr 21	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	284, 285/1	budynek nr 22	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	222/5, 221/1	budynek nr 23 i 23a	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	221/1	budynek gospodarczy nr 23a	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	288/1, 289/1	budynek nr 25	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	192/1, 192/8	budynek nr 26 i 26a	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	192/7	budynek nr 26 i 26a	I. 30 XX w.	-	-
Nowe Kursko	266	kościół rzymsko-katolicki pw. Św. Antoniego (poewangelicki)	1939	-	-
Nowe Kursko	266	cmentarz przykościelny	-	-	-
Pieski	-	układ ruralistyczny	pot. XIII w.	-	-
Pieski	109/1	budynek nr 1	I. 20-30 XX w.	-	-
Pieski	109/1	budynek gospodarczy z młynem nr 1	pocz. XX w.	-	-
Pieski	102/1, 103/4	budynek nr 2 - czworak	pot. XIX w.	-	-
Pieski	101	budynek nr 3	I. 20-30 XX w.	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Pieski	101	budynek gospodarczy nr 3	pocz. XX w.	-	-
Pieski	100	budynek nr 5	XIX/XX w.	-	-
Pieski	99	budynek nr 6	XIX/XX w.	-	-
Pieski	97	budynek gospodarczy nr 7	XIX/XX w.	-	-
Pieski	96	budynek nr 8	XIX/XX w.	-	-
Pieski	95	budynek mieszkalny i gospodarczy nr 9	1900	-	-
Pieski	94	budynek mieszkalny i gospodarczy nr 10	1906	-	-
Pieski	92/2	budynek nr 12	pocz. XX w.	-	-
Pieski	65	budynek nr 13 - zespół folwarczny	kon. XIX w.	-	-
Pieski	63/1, 63/3	budynek nr 16	pocz. XX w.	-	-
Pieski	61	budynek nr 17a	XIX/XX w.	-	-
Pieski	58	budynek nr 19	pocz. XX w.	-	-
Pieski	58	budynek gospodarczy nr 19	pocz. XX w.	-	-
Pieski	52/3, 53/1, 53/2	budynek nr 20	XIX/XX w.	-	-
Pieski	52/3	budynek gospodarczy nr 20	XIX/XX w.	-	-
Pieski	51	budynek nr 22	XIX/XX w.	-	-
Pieski	51	stodoła przy budynku nr 22	XIX/XX w.	-	-
Pieski	50	budynek nr 23	1 ćw. XX w.	-	-
Pieski	226/2	budynek nr 26	I. 20 XX w.	-	-
Pieski	224	budynek nr 28	pocz. XX w.	-	-
Pieski	222	budynek nr 29	1889	-	-
Pieski	222	sklep przy posesji nr 29	pocz. XX w.	-	-
Pieski	161	budynek nr 36	XIX/XX w.	-	-
Pieski	161	budynek gospodarczy nr 36	XIX/XX w.	-	-
Pieski	160	budynek nr 37	1926	-	-
Pieski	157	budynek nr 40	pocz. XX w.	-	-
Pieski	92/1	budynek gospodarczy	pocz. XX w.	-	-
Pieski	223	świątelnia wiejska	pocz. XX w.	-	-
Pieski	216	remiza	pocz. XX w.	-	-
Pieski	268	stacja transformatorowa	pocz. XX w.	-	-
Pieski	107	cemntarz ewangelicki	poł. XIX w.	-	-
Pieski	215	kościół rzymsko-katolicki filialny p.w. Św. Ap. Piotra i Pawła (poewangelicki)	1847	-	-
Pieski	65	założenie folwarczne	4 ćw. XIX/XX w.	-	-
Pieski	65	budynek gospodarczy - teren folwarczny	XIX/XX w.	-	-
Pieski	65	spichlerz - teren folwarczny	4 ćw. XIX w.	2139	08.05.1971
Pieski	65	chlewnia - teren folwarczny	4 ćw. XIX w.	-	-
Pieski	217/1	chlewnia - teren folwarczny	kon. XX w.	-	-
Pieski	-	park pałacowy	XIX w.	-	-
Porąbka	222/4	budynek nr 11	1 ćw. XX w.	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Porąbka	222/5	budynek nr 12	pocz. XX w.	2140	08.05.1971
Rojewo	6/23, 6/24	budynek nr 2	pocz. XX w.	-	-
Rojewo	6/17, 6/16	budynek nr 6	pocz. XX w.	-	-
Rojewo	6/15, 6/14	budynek nr 7	XIX/XX w.	-	-
Rojewo	4/7	stodoła	XIX/XX w.	-	-
Rojewo	4/6	stacja transformatorowa	pocz. XX w.	-	-
Skoki	178, 200, 234/2 187/1-187/4 188/1-188/3 189/1-189/2 190/1-190/2, 286	założenie folwarczne	1 poł. XVIII/XIX/XX w. 1936, 1938	-	-
Skoki	234	młyn nr 11 (zespół)	1 poł. XVIII w., XIX/XX w.	-	-
Skoki	199	budynek nr 14	pocz. XX w.	-	-
Skoki	199	budynek gospodarczy nr 14	pocz. XX w.	-	-
Skoki	2215/6	cmentarz ewangelicki	XIX-XX w.	-	-
Szumiąca	-	układ ruralistyczny	XVI-XVII w.	-	-
Szumiąca	278/2	budynek nr 2	pocz. XX w.	-	-
Szumiąca	2179/7	budynek nr 3 - leśniczówka	pocz. XX w.	-	-
Szumiąca	204/1, 205	budynek nr 8	pocz. XX w.	-	-
Szumiąca	219	budynek nr 18	kon. XIX w.	-	-
Szumiąca	2168/4	budynek nr 24	1910	-	-
Szumiąca	2168/4	piec chlebowy	1910	-	-
Szumiąca	2168/3	budynek nr 25	1910	-	-
Szumiąca	117/2	budynek nr 26	1906	-	-
Szumiąca	122	budynek nr 29	pocz. XX w.	-	-
Szumiąca	130/1	budynek nr 30 - była kuźnia	pocz. XX w.	-	-
Szumiąca	130/2	stodoła nr 30	1930	-	-
Szumiąca	124	stodoła nr 31 (naprzeciwko bud. nr 31)	pocz. XX w.	-	-
Szumiąca	127, 128	budynek nr 32 i 33	pocz. XX w.	-	-
Szumiąca	129	budynek nr 34	pocz. XX w.	-	-
Szumiąca	131	budynek nr 35	pocz. XX w.	-	-
Szumiąca	132/1	budynek nr 36	pocz. XX w.	-	-
Szumiąca	134	budynek nr 38	pocz. XX w.	-	-
Szumiąca	78	młyn w zespole młyńskim	XIX w.	-	-
Szumiąca	78	budynek inwentarski przy młynie	pocz. XX w.	-	-
Szumiąca	118	kościół rzymsko-katolicki p.w. Św. Józefa	1894	-	-
Szumiąca	110	kapliczka	1866	-	-
Szumiąca	?	?	poł. XIX w.	-	-
Szumiąca	2169/1	cmentarz (daw. katolicki)	pocz. XX w.	-	-
Święty Wojciech	-	układ ruralistyczny	XI w., poł. XIII w.	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Święty Wojciech	231/1, 232	budynek nr 5	pocz. XX w.	-	-
Święty Wojciech	231/1, 232	budynek gospodarczy przy nr 5	1900	-	-
Święty Wojciech	228/2	budynek nr 6	pocz. XX w.	-	-
Święty Wojciech	224	budynek nr 7	pocz. XX w.	-	-
Święty Wojciech	222/1	budynek nr 8	pocz. XX w.	-	-
Święty Wojciech	219/1	budynek nr 9	pocz. XX w.	-	-
Święty Wojciech	211	budynek gospodarczy nr 11	pocz. XX w.	-	-
Święty Wojciech	204	budynek nr 14	XIX/XX w.	-	-
Święty Wojciech	191/1	budynek nr 18	pocz. XX w.	-	-
Święty Wojciech	109/1	budynek gospodarczy nr 18	pocz. XX w.	-	-
Święty Wojciech	187, 188	budynek nr 20	pocz. XX w.	-	-
Święty Wojciech	188	budynek gospodarczy nr 20	pocz. XX w.	-	-
Święty Wojciech	184, 185	budynek nr 22	pocz. XX w.	-	-
Święty Wojciech	182/3, 183	budynek nr 23	I. 20 XX w.	-	-
Święty Wojciech	172	budynek nr 29	pocz. XX w.	-	-
Święty Wojciech	190	kościół p.w. Św. Wojciecha	1768	583 KOK-I-67/76	20.06.1963 02.11.1976
Święty Wojciech	190	kapliczka przykościelna	kon. XIX w.	-	-
Święty Wojciech	190	cmentarz	poł. XIX w.	-	-
Święty Wojciech	-	cmentarz	-	-	-
Wojciechówek	17	założenie folwarczne	kon. XIX w.	-	-
Wojciechówek	47	budynek nr 1	I. 30 XX w.	-	-
Wojciechówek	48	budynek nr 2	I. 30 XX w.	-	-
Wojciechówek	17	dwór - budynek nr 3	kon. XIX w.	-	-
Wysoka	-	układ ruralistyczny	XIII w.	-	-
Wysoka	83	budynek nr 3	pocz. XX w.	-	-
Wysoka	84	budynek nr 5	pocz. XX w.	-	-
Wysoka	85	budynek nr 6	pocz. XX w.	-	-
Wysoka	90	budynek nr 8	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	92/1, 91/4	budynek nr 9 i 9a	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	92/1	budynek gospodarczy - mieszkalny nr 9	1937	-	-
Wysoka	94	budynek nr 11 + gospodarczy	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	95	budynek nr 12	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	96	budynek nr 13	pocz. XX w.	-	-
Wysoka	97	budynek nr 14	pocz. XX w.	-	-
Wysoka	98	budynek nr 15	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	99/2	budynek nr 16	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	99/3	budynek nr 17	pocz. XX w.	-	-
Wysoka	102	budynek nr 20	pocz. XX w.	-	-
Wysoka	103	budynek nr 21	pocz. XX w.	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Wysoka	104	budynek nr 22	pocz. XX w.	-	-
Wysoka	105/1	budynek nr 23	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	106	budynek nr 24	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	107	budynek nr 25	1927	-	-
Wysoka	108	budynek nr 26	1927	-	-
Wysoka	109	budynek nr 27	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	110	budynek nr 28	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	111/1	budynek nr 29	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	113/1	budynek nr 31	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	115	budynek nr 33	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	116/2	budynek nr 34	pocz. XX w.	-	-
Wysoka	118/1	budynek nr 35	pocz. XX w.	-	-
Wysoka	127/1	budynek nr 38	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	127/2	budynek nr 39	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	129	budynek nr 41	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	130	budynek nr 42	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	131	budynek nr 43	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	132/2	budynek nr 44	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	133/1	budynek nr 45	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	131/1	budynek inwentarski nr 45	kon. XIX w.	-	-
Wysoka	135	budynek nr 46	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	135	budynek inwentarski 46	kon. XIX w.	-	-
Wysoka	136	budynek nr 47	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	137/1	budynek nr 48	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	146/1	budynek nr 49	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	145/1	budynek nr 50	4 ćw. XIX w.	-	-
Wysoka	144/1	budynek nr 51 - plebania	1898	-	-
Wysoka	142	budynek nr 56 - szkoła	pocz. XX w.	-	-
Wysoka	141	budynek nr 57	pocz. XX w.	-	-
Wysoka	140/1, 140/2	budynek nr 59	4 ćw. XIX w.	-	-
Wysoka	140/1	budynek inwentarski nr 59	pocz. XX w.	-	-
Wysoka	139/1	budynek nr 60	1905	-	-
Wysoka	143	kościół filialny p.w. Św. Barbary	1733-1738	265	06.04.1961
Wysoka	-	kaplica przydrożna	XIX/XX w.	-	-
Wysoka	143	cmentarz parafialny rzymsko-katolicki	XVIII w.	-	-
Wysoka	139/2	świątlica	ok. 1905	-	-
Wysoka	432	remiza	pocz. XX w.	-	-
Wysoka	83	stacja transformatorowa	pocz. XX w.	-	-
Wyszanowo	-	układ ruralistyczny	poł. XIII w.	-	-
Wyszanowo	120	budynek nr 5	pocz. XX w.	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Wyszanowo	138/1	budynek inwentarski nr 17	XIX/XX w.	-	-
Wyszanowo	141	budynek inwentarski nr 20	pocz. XX w.	-	-
Wyszanowo	144	budynek inwentarski nr 23	pocz. XX w.	-	-
Wyszanowo	146	budynek nr 24	pocz. XX w.	-	-
Wyszanowo	148	budynek nr 26	pocz. XX w.	-	-
Wyszanowo	158	budynek nr 34	przeł. XIX/XX w.	-	-
Wyszanowo	20/8, 20/3	budynek nr 36	przeł. XIX/XX w.	-	-
Wyszanowo	21/2	budynek nr 37	przeł. XIX/XX w.	-	-
Wyszanowo	23/1	budynek nr 39	przeł. XIX/XX w.	-	-
Wyszanowo	58	budynek nr 49	pocz. XX w.	-	-
Wyszanowo	58	budynek inwentarski nr 49	pocz. XX w.	-	-
Wyszanowo	54/1	budynek gospodarczy nr 53	pocz. XX w.	-	-
Wyszanowo	53	budynek nr 54	1909	-	-
Wyszanowo	76	budynek nr 59	pocz. XX w.	-	-
Wyszanowo	307/16	założenie folwarczne	ok. 1890-XIX/XX w.	-	-
Wyszanowo	307/9	dwór nr 64 (ob. nr 67)	poł. XIX w.	-	-
Wyszanowo	307/16	folwark - obora nr 1	ok. 1890	-	-
Wyszanowo	307/17	folwark - dom mieszkalny nr 3	ok. 1890	-	-
Wyszanowo	232/4	budynek gospodarczy	pocz. XX w.	-	-
Wyszanowo	43	kościół rzymsko-katolicki filialny p.w. Św. Józefa	1792	L-466/A	24.11.2011
Wyszanowo	-	kapliczka przydrożna	kon. XIX w.	-	-
Wyszanowo	264/3	kapliczka przydrożna	kon. XIX w.	-	-
Wyszanowo	272	kapliczka przydrożna	poł. XIX w.	-	-
Wyszanowo	160	cmentarz ewangelicki (nieistniejący)	przeł. XIX/XX w.	-	-
Wyszanowo	43	cmentarz przykościelny	XVIII/XIX w.	-	-
Żółwin	-	układ ruralistyczny	XIV w.	-	-
Żółwin	92/1	budynek nr 5	1914	-	-
Żółwin	102/4	budynek nr 8 a	kon. XIX w.	-	-
Żółwin	113, 112	stodoły przy budynkach nr 10 i 11	pocz. XX w.	-	-
Żółwin	111/1	budynek nr 12	pocz. XX w.	-	-
Żółwin	104/1	budynek nr 17	XIX/XX w.	-	-
Żółwin	32/7	budynek nr 18 - szkoła	1905	-	-
Żółwin	32/2	budynek nr 19	pocz. XX w.	-	-
Żółwin	29	budynek nr 20	pocz. XX w.	-	-
Żółwin	28	budynek nr 21	pocz. XX w.	-	-
Żółwin	28	budynek gospodarczy nr 21	pocz. XX w.	-	-
Żółwin	25/1	budynek nr 24	pocz. XX w.	-	-
Żółwin	24/1	budynek nr 25	pocz. XX w.	-	-
Żółwin	24/1	budynek gospodarczy nr 25	pocz. XX w.	-	-
Żółwin	24	budynek nr 26	I. 20 XX w.	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Żółwin	20	budynek gospodarczy nr 27	pocz. XX w.	-	-
Żółwin	115	budynek nr 29	l. 20 XX w.	-	-
Żółwin	33	cmentarz komunalny	poł. XIX w.	-	-
Żółwin	33	stacja transformatorowa	pocz. XX w.	-	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Miejscowość	Nr działki	Adres/typ	Czas powstania	Rejestr zabytków	
				Nr rejestru	Data wpisu
Centralny Odcinek Międzyrzecznego Rejonu Umocnionego zlokalizowany na terenie gmin Międzyrzecz, Lubrza Świebodzin	<ol style="list-style-type: none"> 1. PzW. 716, Gr. War. Scharnhorst, nr działki 377, obręb Kaława; 2. PzW. 716a, Gr. War. Scharnhorst, nr działki 378, obręb Kaława; 3. PzW. 719, Gr. War. Gneisenau, nr działki 369, obręb Kaława; 4. PzW. 720, Gr. War. Gneisenau, nr działki 360, obręb Kaława; 5. A 8 WEST, nr działki 2058/1 - obręb Kęszycza; 6. PzW. 721, Gr. War. Yorck, nr działki 59/1, obręb Kęszycza; 7. PzW. 722, Gr. War. Yorck, nr działki 59/2, obręb Kęszycza; 8. PzW. 724, Gr. War. Yorck, nr działki 47/1, obręb Kęszycza; 9. PzW. 726, Gr. War. Yorck, nr działki 41/4, obręb Kęszycza; 10. PzW. 727, Gr. War. Yorck, nr działki 41/3, obręb Kęszycza; 11. PzW. 728, nr działki 2177/6, obręb Kęszycza; 12. PzW. 730, nr działki 35/4, obręb Kęszycza; 13. PzW. 732, nr działki 187/3, obręb Kęszycza; 14. PzW. 733, nr działki 187/2, obręb Kęszycza; 15. PzW. 775, nr działki 2430/1, obręb Wysoka; 16. PzW. 773, nr działki 2424, obręb Kęszycza; 17. PzW. 772, nr działki 2424, obręb Kęszycza; 18. PzW. 736, Gr. War. Lützow, nr działki 187/1, obręb Kęszycza; 19. PzW. 739, Gr. War. Lützow, nr działki 2377, obręb Kęszycza; 20. PzW. 741, nr działki 2378/1, obręb Pieski; 21. PzW. 743, nr działki 2182, obręb Kursko; 22. PzW. 746, Gr. War. Nettelbeck, nr działki 2183, obręb Kursko; 23. PzW. 748, Gr. War. Nettelbeck, nr działki 2172/7, obręb Kursko; 24. PzW. 750, Gr. War. Nettelbeck, nr działki 2173, obręb Kursko; 25. PzW. 754, Gr. War. Schill, nr działki 2162/2, obręb Kursko; 26. PzW. 757, Gr. War. Schill, nr działki 2162/2, obręb Kursko; 27. PzW. 761, nr działki 2124, obręb Kursko; 28. Blok wjazdowy E64, nr działki 2423, obręb Kęszycza; 29. Obiekt 2564 szyb wentylacyjny, nr działki 2422, 2423, obręb Kęszycza; 30. Obiekt 2548, wylot odwodnienia, nr działki 2196, obręb Kęszycza; 31. Obiekt B23, szyb, nr działki 2177/6, obręb Kęszycza; 32. Betonowe kopuły pozoracyjne 4 szt, nr działki 392, 389/3, obręb Kaława; 33. Obiekt 745, nr działki 2378/1, obręb Pieski; 34. Obiekt 755, nr działki 2172/7, obręb Kursko; 35. Most obrotowy 724, nr działki 488/1, obręb Kursko; 36. Zespół podziemnych korytarzy łączących obiekty naziemne w obrębie odcinka centralnego na terenie gminy Międzyrzecz i Lubrza; 37. Zapory przeciwpancerne, tzw. zęby smoka. 38. PzW. 717., Gr. War. Scharnhorst, nr działki 376, obręb Kaława 	zespół obiektów fortecznych wraz z systemem podziemnym	l. 30 XX w.	L-460/A	26.10.2011

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

6. WYKAZ ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH ZLOKALIZOWANYCH NA TERENIE GMINY MIĘDZYRZECZ OBJĘTYCH GMINNĄ EWIDENCJĄ ZABYTKÓW

AZP	Miejscowość	Gmina	Nr stanowiska w miejscu	Nr stanowiska na obrębie	Typ stanowiska	Chronologia	Nr Rej. Zabytków
49-15	Kalsko	Międzyrzecz	1	65	osada	późne średniowiecze	-
49-15	Rojewo	Międzyrzecz	1	66	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	-
49-15	Rojewo	Międzyrzecz	2	67	śląd osadnictwa	epoka kamienia	-
49-15	Rojewo	Międzyrzecz	3	68	śląd osadnictwa	epoka kamienia	-
50-14	Międzyrzecz-Głębokie	Międzyrzecz	101	1	śląd osadnictwa osada	epoka brązu-wczesna epoka żelaza wczesne średniowiecze późne średniowiecze nowożytność	-
50-14	Międzyrzecz-Głębokie	Międzyrzecz	102	2	śląd osadnictwa	okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze nowożytność	-
50-14	Międzyrzecz-Głębokie	Międzyrzecz	103	3	śląd osadnictwa	epoka kamienia-epoka brązu wczesne średniowiecze, nowożytność	-
50-14	Międzyrzecz-Głębokie	Międzyrzecz	104	4	śląd osadnictwa	późne średniowiecze, nowożytność	-
50-14	Międzyrzecz-Głębokie-Poręba	Międzyrzecz	105	5	śląd osadnictwa	epoka kamienia, okres wpływów rzymskich, nowożytność	-
50-14	Rojewo	Międzyrzecz	2	7	krzemienica	epoka kamienia	-
50-14	Rojewo	Międzyrzecz	3	8	śląd osadnictwa	nowożytność	-
50-14	Rojewo	Międzyrzecz	4	9	śląd osadnictwa	nowożytność	-
50-14	Kalsko	Międzyrzecz	10	10	punkt osadnictwa	epoka kamienia	-
50-14	Kalsko	Międzyrzecz	11	11	krzemienica	epoka kamienia	-
50-14	Kalsko	Międzyrzecz	12	12	krzemienica śląd osadnictwa	epoka kamienia pradzieje nowożytność	-
50-14	Kalsko	Międzyrzecz	13	13	krzemienica śląd osadnictwa	epoka kamienia kultura łużycka nowożytność	-
50-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	24	14	krzemienica	epoka kamienia	-
50-14	Rojewo	Międzyrzecz	5	15	punkt osadniczy	nowożytność	-
50-14	Rojewo	Międzyrzecz	6	16	śląd osadniczy	pradzieje	-
50-14	Kalsko	Międzyrzecz	9	17	krzemienica	epoka kamienia	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

50-14	Kalsko	Międzyrzecz	14	18	krzemienica śląd osadniczy	epoka kamienia nowożytność	-
50-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	25	19	krzemienica	epoka kamienia	-
50-15	Kuligowo	Międzyrzecz	12	1	śląd osadniczy osada śląd osadniczy	neolit-epoka kamienia epoka brązu wczesne średniowiecze nowożytność	-
50-15	Kuligowo	Międzyrzecz	13	2	śląd osadniczy osada śląd osadniczy	epoka brązu-wczesna epoka żelaza wczesne średniowiecze późne średniowiecze	-
50-15	Kuligowo	Międzyrzecz	14	3	śląd osadniczy osada	epoka kamienia-epoka brązu, wczesna epoka żelaza-okres wpływów rzymskich wczesne średniowiecze późne średniowiecze nowożytność	-
50-15	Kuligowo	Międzyrzecz	15	4	osada śląd osadniczy	epoka brązu wczesne średniowiecze nowożytność	-
50-15	Kuligowo	Międzyrzecz	16	5	śląd osadniczy	epoka kamienia-wczesna epoka brązu, okres laterński-okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze, nowożytność	-
50-15	Kalsko	Międzyrzecz	6	6	śląd osadniczy	epoka kamienia-wczesna epoka brązu wczesne średniowiecze	-
50-15	Kalsko	Międzyrzecz	7	7	śląd osadniczy	epoka brązu-wczesna epoka żelaza późne średniowiecze-nowożytność	-
50-15	Kalsko	Międzyrzecz	8	8	śląd osadniczy osada	okres wpływów rzymskich późne średniowiecze, nowożytność	-
50-15	Kalsko	Międzyrzecz	9	9	śląd osadniczy	nowożytność (XVI-XVII w.)	-
50-15	Kalsko	Międzyrzecz	10	10	śląd osadniczy	późne średniowiecze, nowożytność	-
50-16	Kuligowo	Międzyrzecz	1	1	śląd osadniczy	późne średniowiecze (XIV-XV)	-
50-16	Kuligowo	Międzyrzecz	2	2	śląd osadniczy	mezolit-epoka kamienia	-
50-16	Kuligowo	Międzyrzecz	3	3	śląd osadniczy	pradzieje	-
50-16	Kuligowo	Międzyrzecz	4	4	śląd osadniczy	pradzieje	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	1	48	osada punkt osadniczy	wczesne średniowiecze faza D-E kultura łużycka późne średniowiecze-nowożytność	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	2	47	punkt osadniczy cmentarzysko	kultura pucharów lejkowatych (neolit-epoka kamienia) kultura łużycka	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	3	42	śląd osadniczy	neolit-epoka kamienia	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

51-13	Kursko	Międzyrzecz	4	39	punkt osadniczy ślad osadniczy	neolit-epoka kamienia okres wpływów rzymskich średniowiecze	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	5	10	punkt osadniczy ślad osadniczy	pradzieje, wczesne średniowiecze faza E-F nowożytność	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	6	11	ślad osadniczy	wczesne średniowiecze faza E	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	7	60	?	kultura przedłużycka (II okres epoki brązu)	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	8	61	cmentarzysko	kultura wschodnio-pomorska (IV-III w. p.n.e.)	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	9	62	osada	późny okres wpływów rzymskich	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	10	6	ślad osadniczy	neolit-epoka kamienia, pradzieje	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	11	7	ślad osadniczy? punkt osadniczy ślad osadniczy?	pradzieje wczesne średniowiecze faza E-F późne średniowiecze-nowożytność	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	12	8	fragment wsi	późne średniowiecze, nowożytność	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	13	9	ślad osadniczy	neolit-epoka kamienia, wczesne średniowiecze faza E-F późne średniowiecze	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	14	21	ślad osadniczy	neolit-epoka kamienia-wczesna epoka brązu	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	15	22	osada ślad osadniczy	kultura łużycka wczesne średniowiecze	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	16	33	ślad osadniczy	neolit-epoka kamienia?	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	17	34	punkt osadniczy osada	kultura pucharów lejkowatych (neolit-epoka kamienia) kultura łużycka	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	18	35	osada ślad osadniczy	kultura pucharów lejkowatych (neolit-epoka kamienia) kultura łużycka	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	19	36	osada	kultura łużycka	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	20	37	osada punkt osadniczy	okres wpływów rzymskich kultura łużycka późne średniowiecze	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	21	38	osada punkt osadniczy	kultura łużycka późne średniowiecze	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	22	40	osada ślad osadniczy	kultura łużycka wczesne średniowiecze faza F	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	23	41	osada	kultura łużycka	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	24	43	osada	kultura łużycka	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	25	44	osada ślad osadniczy ?	kultura łużycka późne średniowiecze, pradzieje?	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	26	45	osada	kultura łużycka	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

51-13	Kursko	Międzyrzecz	27	46	osada punkt osadniczy ?	wczesne średniowiecze faza E, późne średniowiecze pradzieje?	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	28	49	śląd osadniczy	późne średniowiecze	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	29	50	śląd osadniczy	kultura łużycka	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	30	51	śląd osadniczy punkt osadniczy ?	późne średniowiecze wczesne średniowiecze, pradzieje?	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	31	52	osada punkt osadniczy ?	epoka kamienia-neolit-KPL, kultura łużycka okres wpływów rzymskich, późne średniowiecze pradzieje?	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	32	53	śląd osadniczy	pradzieje?	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	33	54	punkt osadniczy śląd osadnictwa	kultura łużycka późne średniowiecze-nowożytność	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	34	55	śląd osadniczy	kultura łużycka późne średniowiecze-nowożytność	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	35	56	punkt osadniczy fragment wsi	kultura łużycka późne średniowiecze	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	36	57	osada	epoka kamienia-KPL	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	37	58	osada fragment wsi	kultura łużycka późne średniowiecze	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	38	59	śląd osadniczy	kultura łużycka?	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	39	87	punkt osadniczy	epoka kamienia-późny neolit-wczesna epoka brązu	-
51-13	Kursko	Międzyrzecz	40	88	punkt osadniczy	późne średniowiecze, nowożytność	-
51-13	Pieski	Międzyrzecz	3	89	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze	-
51-13	Pieski	Międzyrzecz	4	90	wieś	późne średniowiecze, nowożytność	-
51-14	Międzyrzecz	Międzyrzecz	30	1	punkt osadniczy	późny okres lateński-okres wpływów rzymskich późne średniowiecze (XV-XVI w.)	-
51-14	Międzyrzecz	Międzyrzecz	28	2	punkt osadniczy	wczesne średniowiecze faza E, późne średniowiecze (XV-XVI w.)?	-
51-14	Międzyrzecz	Międzyrzecz	66	3	punkt osadniczy śląd osadniczy	kultura przeworska średniowiecze	-
51-14	Międzyrzecz	Międzyrzecz	29	4	osada	kultura łużycka	-
51-14	Międzyrzecz	Międzyrzecz	27	5	śląd osadniczy punkt osadniczy	wczesne średniowiecze faza B-C okres wpływów rzymskich	-
51-14	Międzyrzecz	Międzyrzecz	26	6	śląd osadniczy punkt osadniczy	wczesne średniowiecze faza B-C okres wpływów rzymskich	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

51-14	Międzyrzecz	Międzyrzecz	25	7	ślad osadniczy	epoka kamienia-neolit	-
51-14	Międzyrzecz	Międzyrzecz	22	8	punkt osadniczy	kultura łużycka, późne średniowiecze (XVI w.)	-
51-14	Międzyrzecz	Międzyrzecz	23	9	osada punkt osadniczy	kultura łużycka późne średniowiecze	-
51-14	Międzyrzecz	Międzyrzecz	24	10	pkt osadniczy ślad osadniczy	okres wpływów rzymskich wczesne średniowiecze	-
51-14	Międzyrzecz	Międzyrzecz	72	11	osada	kultura łużycka	-
51-14	Międzyrzecz	Międzyrzecz	70	12	punkt osadniczy	kultura wielbarska	-
51-14	Międzyrzecz	Międzyrzecz	13	13	ślad osadniczy osada punkt osadniczy	epoka kamienia-neolit kultura łużycka wczesne średniowiecze faza A-B późne średniowiecze-nowożytność	-
51-14	Międzyrzecz	Międzyrzecz	12	14	ślad osadniczy punkt osadniczy osada	epoka kamienia-neolit x 2, kultura łużycka kultura przeworska kultura wielbarska późne średniowiecze, nowożytność wczesne średniowiecze fazy A-C	-
51-14	Międzyrzecz	Międzyrzecz	11	15	osada ślad osadniczy	epoka kamienia-KCWK, KL, KAK kultura łużycka okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze późne średniowiecze, nowożytność	-
51-14	Międzyrzecz	Międzyrzecz	71	16	ślad osadniczy osada punkt osadniczy	epoka kamienia-neolit kultura wielbarska późne średniowiecze	-
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	6	17	osada punkt osadniczy	I-II okres epoki brązu kultura przeworska późne średniowiecze	-
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	9	18	osada	wczesne średniowiecze	-
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	1	19	cmentarzysko szkieletowe osada	późne średniowiecze wczesne średniowiecze faza D-E, późne średniowiecze	-
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	3	20	ślad osadniczy	wczesne średniowiecze faza E, późne średniowiecze	-
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	2	21	punkt osadniczy	kultura przeworska, wczesne średniowiecze faza D-E	-
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	7	22	obozowisko osada ślad osadniczy	epoka kamienia-paleolit schyłkowy, mezolit neolit-KCWK, KPL wczesna epoka brązu-kultura trzciniecka kultura łużycka kultura pomorska wczesne średniowiecze późne średniowiecze, nowożytność	rej. zab. L-4/2000 - 24.03.2000

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	5	23	cmentarzysko punkt osadniczy	kultura łużycka	-
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	13	24	osada	kultura łużycka, wczesne średniowiecze-późne średniowiecze	-
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	8	25	śląd osadniczy	-	-
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	14	26	cmentarzysko punkt osadniczy	kultura łużycka późne średniowiecze-nowożytność	-
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	4	27	cmentarzysko	kultura łużycka	-
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	10	28	osada punkt osadniczy	kultura łużycka późne średniowiecze-nowożytność	-
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	12	29	śląd osadniczy	(pradzieje)	-
51-14	Wojciechówek	Międzyrzecz	1	30	śląd osadniczy punkt osadniczy	epoka kamienia-neolit-wczesna epoka brązu wczesna epoka brązu	-
51-14	Wojciechówek	Międzyrzecz	2	31	śląd osadniczy	późne średniowiecze	-
51-14	Wojciechówek	Międzyrzecz	3	32	punkt osadniczy	kultura przeworska	-
51-14	Gorzycza	Międzyrzecz	8	33	osada	kultura łużycka (IV-V okres epoki brązu)	-
51-14	Gorzycza	Międzyrzecz	7	34	cmentarzysko śląd osadniczy	kultura łużycka wczesne średniowiecze	-
51-14	Gorzycza	Międzyrzecz	4	35	śląd osadniczy	(pradzieje)	-
51-14	Gorzycza	Międzyrzecz	6	36	punkt osadniczy osada?	kultura łużycka? późne średniowiecze-nowożytność	-
51-14	Gorzycza	Międzyrzecz	3	37	osada?	średniowiecze	-
51-14	Gorzycza	Międzyrzecz	5	38	śląd osadniczy	(pradzieje)	-
51-14	Gorzycza	Międzyrzecz	2	39	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
51-14	Gorzycza	Międzyrzecz	1	40	punkt osadniczy	średniowiecze	-
51-14	Pieski	Międzyrzecz	1	41	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
51-14	Pieski	Międzyrzecz	2	42	śląd osadniczy	średniowiecze	-
51-14	Gorzycza	Międzyrzecz	9	50	śląd osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	23	49	osada	epoka kamienia, pradzieje, okres wpływów rzymskich wczesne średniowiecze, późne średniowiecze, nowożytność	-
51-14	Kursko	Międzyrzecz	41	43	śląd osadniczy punkt osadniczy	epoka kamienia-mezolit?, kultura łużycka	-
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	15	44	punkt osadniczy	kultura łużycka, wczesne średniowiecze, pradzieje	-
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	19	45	śląd osadniczy huta szkła	pradzieje nowożytność	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	20	46	śląd osadnictwa osada-cmentarzysko 1 grób szkielet	epoka kamienia-mezolit, neolit (KCS) epoka brązu okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze późne średniowiecze nowożytność	-
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	21	47	punkt osadniczy osada śląd osadniczy	epoka kamienia-neolit-epoka brązu kultura łużycka-HaCD, nowożytność pradzieje	-
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	22	48	punkt osadniczy	pradzieje, późne średniowiecze, nowożytność	-
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	24	51	osada śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze okres wpływów rzymskich, średniowiecze, nowożytność	-
51-15	Święty Wojciech	Międzyrzecz	11	1	śląd osadniczy punkt osadniczy	(pradzieje) kultura wielbarska wczesne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	78	2	punkt osadniczy	kultura łużycka, późne średniowiecze, nowożytność	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	82	3	osada śląd osadniczy	okres laterński epoka kamienia-neolit-wczesna epoka brązu wczesne średniowiecze-późne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	51	4	punkt osadniczy cmentarzysko śląd osadniczy	epoka kamienia-mezolit kultura łużycka późne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	83	5	śląd osadniczy	epoka kamienia-neolit-I/II okres epoki brązu	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	74	6	punkt osadniczy	(pradzieje)	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	50	7	cmentarzysko	okres wpływów rzymskich	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	76	8	osada śląd osadniczy punkt osadniczy	kultura łużycka wczesne średniowiecze faza C, późne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	8	9	cmentarzysko? osada śląd osadniczy	epoka kamienia-KCS-wczesna epoka brązu kultura łużycka kultura przeworska, wczesne średniowiecze faza A,B/C i D/E epoka kamienia-neolit-KPL, średniowiecze, nowożytność	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	52	10	osada	kultura łużycka	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	73	11	osada	kultura łużycka	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	81	12	punkt osadniczy	kultura łużycka	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	75	13	cmentarzysko ciałopalne	kultura łużycka	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	64	14	śląd osadniczy punkt osadniczy	epoka kamienia-neolit-I/II okres epoki brązu kultura łużycka	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	80	15	punkt osadniczy	kultura łużycka	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	68	16	ślad osadniczy	kultura łużycka, średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	69	17	osada punkt osadniczy	kultura łużycka późne średniowiecze-nowożytność	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	79	18	punkt osadniczy	kultura wielbarska, wczesne średniowiecze faza C-D	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	53	19	punkt osadniczy ślad osadniczy	okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze faza E średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	55	20	osada	kultura łużycka	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	54	21	punkt osadniczy ślad osadniczy	wczesne średniowiecze faza A, późne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	65	22	ślad osadniczy	kultura łużycka	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	49	23	cmentarzysko ślad osadniczy	kultura łużycka wczesne średniowiecze faza B-C	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	67	24	ślad osadniczy	okres lateński, wczesne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	91	25	ślad osadniczy	(pradzieje)	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	4	26	ślad osadniczy	późny okres lateński, późne średniowiecze-nowożytność	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	88	27	ślad osadniczy	epoka kamienia-neolit-I/II okres epoki brązu	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	89	28	ślad osadniczy	wczesne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	9	29	osada ślad osadniczy	wczesne średniowiecze faza A-B, E kultura łużycka	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	3	30	ślad osadniczy	wczesne średniowiecze faza E	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	90	31	ślad osadniczy	kultura łużycka, wczesne średniowiecze-późne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	5	32	ślad osadniczy osada	okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze faza D-E późne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	1	33	gród podgródzie zamek	IX-XVI w. ok. VIII-XII w. XII-XVI w.	rej. zab. nr 256/79 - 04.06.1979
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	6	34	ślad osadniczy	epoka kamienia-neolit okres wpływów rzymskich, późne średniowiecze (XIV w.)	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	7	35	ślad osadniczy	wczesne średniowiecze faza A-B	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	10	36	punkt osadniczy osada?	kultura wielbarska wczesne średniowiecze faza E-późne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	14	37	punkt osadniczy	średniowiecze, nowożytność	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	84	38	cmentarzysko szkieletowe ślad osadniczy	epoka kamienia-neolit-I/II okres epoki brązu epoka kamienia-neolit-I/II okres epoki brązu	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	85	39	ślad osadniczy	(pradzieje)	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	87	40	ślad osadniczy	epoka kamienia-neolit-I/II okres epoki brązu	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	86	41	ślad osadniczy	wczesne średniowiecze, późne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	72	42	ślad osadniczy punkt osadniczy	kultura wielbarska późne średniowiecze-nowożytność	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	21	43	osada punkt osadniczy	kultura wielbarska wczesna epoka brązu, wczesne średniowiecze faza C-D późne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	15	44	ślad osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska, wczesne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	16	45	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	17	46	punkt osadniczy	późny okres lateński, późne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	18	47	ślad osadniczy punkt osadniczy	kultura przeworska wczesne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	39	48	osada	okres lateński, wczesne średniowiecze faza A-B	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	20	49	osada	kultura łużycka Ha C, k, kultura wielbarska wczesne średniowiecze faza AB-C\D, późne średniowiecze	rej. zab. nr 315/83
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	31	50	ślad osadniczy punkt osadniczy	epoka kamienia-KPL wczesne średniowiecze faza B\C	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	32	51	punkt osadniczy	kultura łużycka, wczesne średniowiecze faza B\C	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	19	52	osada ślad osadniczy	III okres epoki brązu okres wpływów rzymskich późne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	92	53	ślad osadniczy punkt osadniczy	(pradzieje) kultura łużycka	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	37	54	osada	kultura łużycka późny okres lateński-okres wpływów rzymskich wczesne średniowiecze faza A-B\C	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	38	55	ślad osadniczy	epoka kamienia-KCW	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	42	56	osada	epoka kamienia-KPL, kultura łużycka wczesne średniowiecze faza B\C	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	40	57	punkt osadniczy	kultura łużycka	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	41	58	osada	kultura łużycka wczesne średniowiecze faza B\C, późne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	48	59	osada punkt osadniczy	wczesne średniowiecze kultura łużycka późne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	63	60	ślad osadniczy	(pradzieje)	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	47	61	ślad osadniczy	wczesne średniowiecze faza E	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	62	62	ślad osadniczy	(pradzieje)	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	2	63	cmentarzysko ślad osadniczy	kultura łużycka wczesne średniowiecze późne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	61	64	osada punkt osadniczy	wczesne średniowiecze faza D-E kultura wielbarska	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	60	65	punkt osadniczy	kultura wielbarska, wczesne średniowiecze faza C\D	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	59	66	punkt osadniczy	wczesna epoka brązu, wczesne średniowiecze faza B-C późne średniowiecze, nowożytność	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	46	67	punkt osadniczy	kultura przeworska	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	45	68	osada	kultura łużycka okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze faza B\C	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	58	69	punkt osadniczy ślad osadniczy	kultura wielbarska, późne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	44	70	osada	wczesne średniowiecze faza C\D	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	43	71	osada	kultura łużycka kultura wielbarska wczesne średniowiecze faza C\D	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	57	72	osada	kultura jastorfska wczesne średniowiecze faza D	-
51-15	Kuźnik	Międzyrzecz	10	73	ślad osadniczy	(pradzieje)	-
51-15	Kuźnik	Międzyrzecz	8	74	osada	kultura łużycka	-
51-15	Kuźnik	Międzyrzecz	9	75	punkt osadniczy	wczesna epoka brązu późne średniowiecze	-
51-15	Kuźnik	Międzyrzecz	1	76	ślad osadniczy	epoka kamienia-neolit-wczesna epoka brązu	-
51-15	Kuźnik	Międzyrzecz	7	77	ślad osadniczy	(pradzieje), późne średniowiecze	-
51-15	Kuźnik	Międzyrzecz	4	78	ślad osadniczy	kultura łużycka	-
51-15	Bobowicko	Międzyrzecz	1	79	ślad osadniczy	(pradzieje)	-
51-15	Bobowicko	Międzyrzecz	3	80	osada punkt osadniczy	wczesne średniowiecze epoka kamienia-neolit epoka brązu późne średniowiecze	-
51-15	Bobowicko	Międzyrzecz	5	81	cmentarzysko ciałopalne	kultura łużycka	-
51-15	Bobowicko	Międzyrzecz	2	82	cmentarzysko	kultura łużycka	-
51-15	Bobowicko	Międzyrzecz	12	83	punkt osadniczy osada	wczesne średniowiecze, późne średniowiecze	-
51-15	Bobowicko	Międzyrzecz	13	84	punkt osadniczy	późne średniowiecze	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

51-15	Bobowicko	Międzyrzecz	14	85	śląd osadniczy punkt osadniczy	wczesne średniowiecze późne średniowiecze	-
51-15	Bobowicko	Międzyrzecz	11	86	śląd osadniczy	kultura łużycka	-
51-15	Bobowicko	Międzyrzecz	4	87	cmentarzysko	(pradzieje)	-
51-15	Bobowicko	Międzyrzecz	6	88	osada	wczesne średniowiecze	-
51-15	Bobowicko	Międzyrzecz	10	89	śląd osadniczy	kultura wielbarska	-
51-15	Bobowicko	Międzyrzecz	7	90	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze	-
51-15	Bobowicko	Międzyrzecz	9	91	śląd osadniczy	kultura łużycka	-
51-15	Bobowicko	Międzyrzecz	8	92	śląd osadniczy	epoka kamienia-neolit, neolit	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	23	93	śląd osadniczy	kultura łużycka	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	5	94	cmentarzysko ciepłopalne	kultura łużycka	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	22	95	punkt osadniczy	kultura łużycka	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	21	96	śląd osadniczy	kultura wielbarska, średniowiecze	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	3	97	śląd osadniczy osada	epoka kamienia-neolit-wczesna epoka brązu kultura wielbarska	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	9	98	śląd osadniczy cmentarzysko ciepłopalne punkt osadniczy	epoka kamienia-neolit-wczesna epoka brązu kultura łużycka kultura wielbarska	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	20	99	punkt osadniczy	wczesne średniowiecze faza E, pradzieje	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	19	100	śląd osadniczy	średniowiecze, pradzieje	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	6	101	osada	kultura łużycka	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	17	102	punkt osadniczy śląd osadniczy	kultura wielbarska wczesne średniowiecze	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	18	103	osada śląd osadniczy punkt osadniczy	kultura łużycka (pradzieje) późne średniowiecze	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	2	104	punkt osadniczy śląd osadniczy	wczesna epoka brązu wczesne średniowiecze późne średniowiecze	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	13	105	punkt osadniczy	wczesna epoka brązu	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	10	106	punkt osadniczy	epoka kamienia-neolit-wczesna epoka brązu	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	24	107	śląd osadniczy punkt osadniczy	(pradzieje) średniowiecze	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	72	108	śląd osadniczy	epoka kamienia-neolit-wczesna epoka brązu	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	12	109	śląd osadniczy	(pradzieje)	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

51-15	Żółwin	Międzyrzecz	11	110	punkt osadniczy	kultura łużycka	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	8	111	punkt osadniczy	kultura łużycka	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	4	112	punkt osadniczy	późne średniowiecze	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	25	113	punkt osadniczy	kultura łużycka, kultura wielbarska, późne średniowiecze	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	14	114	punkt osadniczy ślad osadniczy	kultura jastorfska późne średniowiecze	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	15	115	punkt osadniczy	kultura łużycka	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	16	116	osada	kultura przeworska	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	106	123	grób	epoka kamienia-KCS	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	107	124	ślad osadniczy	późne średniowiecze, nowożytność	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	26	117	punkt osadniczy	epoka kamienia, kultura łużycka okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze późne średniowiecze, nowożytność	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	27	118	punkt osadniczy	kultura łużycka, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	28	119	punkt osadniczy	epoka kamienia-KPL, kultura łużycka, wczesne średniowiecze późne średniowiecze, nowożytność	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	29	120	osada ślad osadniczy punkt osadniczy	epoka kamienia-KCSz kultura łużycka wczesne średniowiecze późne średniowiecze, nowożytność okres wpływów rzymskich, pradzieje	-
51-15	Żółwin	Międzyrzecz	30	121	ślad osadniczy punkt osadniczy	epoka kamienia-mezolit, nowożytność epoka kamienia-KAK kultura łużycka okres wpływów rzymskich	-
51-15	Kuligowo	Międzyrzecz	7	122	obozowisko osada punkt osadniczy ślad osadniczy	epoka kamienia-późny mezolit epoka kamienia-KPL-wczesna epoka brązu kultura łużycka okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze nowożytność	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	108	125	cmentarzysko? ślad osadniczy punkt osadniczy	okres wpływów rzymskich, pradzieje kultura łużycka nowożytność	-
51-15	Święty Wojciech	Międzyrzecz	16	126	osada ślad osadniczy	okres wpływów rzymskich, nowożytność	-
51-15	Święty Wojciech	Międzyrzecz	17	127	ślad osadniczy punkt osadniczy	pradzieje kultura łużycka kultura przeworska	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

						późne średniowiecze-nowożytność	
51-15	Święty Wojciech	Międzyrzecz	18	128	osada	późne średniowiecze-nowożytność	-
51-15	Bobowicko	Międzyrzecz	15	129	osada ślad osadniczy punkt osadniczy	późne średniowiecze pradzieje nowożytność wczesne średniowiecze	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	109	130	ślad osadniczy	wczesne średniowiecze, nowożytność	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	33	131	punkt osadniczy ślad osadniczy	epoka kamienia nowożytność	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	34	132	osada	epoka kamienia-KPL wczesne średniowiecze późne średniowiecze, nowożytność	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	35	133	osada	epoka kamienia-KPL, średniowiecze, nowożytność	-
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	1c	134	miasto lokacyjne	średniowiecze-nowożytność	rej. zab. Nr 6/A - 21.10.1976
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	1d	135	osada Winnica	średniowiecze-nowożytność	-
51-16	Kuligowo	Międzyrzecz	2	1	ślad osadniczy	epoka kamienia, nowożytność	-
51-16	Kuligowo	Międzyrzecz	3	2	ślad osadniczy	epoka kamienia-KPL okres wpływów rzymskich, nowożytność	-
51-16	Kuligowo	Międzyrzecz	4	3	ślad osadniczy	(pradzieje) późne średniowiecze, nowożytność	-
51-16	Kuligowo	Międzyrzecz	5	4	punkt osadniczy	nowożytność	-
51-16	Kuligowo	Międzyrzecz	6	5	ślad osadniczy	kultura łużycka nowożytność	-
51-16	Bobowicko	Międzyrzecz	20	115	ślad osadniczy punkt osadniczy	epoka kamienia nowożytność	-
51-16	Bobowicko	Międzyrzecz	19	116	ślad osadniczy	wczesne średniowiecze, nowożytność	-
51-16	Bobowicko	Międzyrzecz	18	117	ślad osadniczy	kultura łużycka wczesne średniowiecze, nowożytność	-
51-16	Bobowicko	Międzyrzecz	17	118	ślad osadniczy punkt osadniczy	epoka kamienia-neolit okres wpływów rzymskich, nowożytność	-
51-16	Bobowicko	Międzyrzecz	15	119	ślad osadniczy	kultura łużycka, okres wpływów rzymskich, nowożytność	-
51-16	Bobowicko	Międzyrzecz	16	120	ślad osadniczy	wczesne średniowiecze, nowożytność	-
52-14	Nietoperek	Międzyrzecz	6	1	cmentarzysko	kultura łużycka	-
52-14	Nietoperek	Międzyrzecz	7	2	ślad osadniczy	epoka kamienia-neolit	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

52-14	Nietoperek	Międzyrzecz	8	3	osada	wczesne średniowiecze	-
52-14	Nietoperek	Międzyrzecz	9	4	ślad osadniczy	(pradzieje)	-
52-14	Nietoperek	Międzyrzecz	10	5	ślad osadniczy osada punkt osadniczy	epoka kamienia-neolit okres wpływów rzymskich, późne średniowiecze wczesne średniowiecze, nowożytność	-
52-14	Nietoperek	Międzyrzecz	11	6	punkt osadniczy	późne średniowiecze	-
52-14	Nietoperek	Międzyrzecz	12	7	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
52-14	Nietoperek	Międzyrzecz	13	8	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
52-14	Nietoperek	Międzyrzecz	14	9	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
52-14	Nietoperek	Międzyrzecz	15	10	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
52-14	Nietoperek	Międzyrzecz	16	11	osada	późne średniowiecze-nowożytność	-
52-14	Kęszycza	Międzyrzecz	1	12	ślad osadniczy grodzisko	epoka kamienia-neolit	-
52-14	Kęszycza	Międzyrzecz	2	13	ślad osadniczy	okres wpływów rzymskich	-
52-14	Kęszycza	Międzyrzecz	3	14	ślad osadniczy	wczesne średniowiecze	-
52-14	Kęszycza	Międzyrzecz	4	15	punkt osadniczy	wczesne średniowiecze faza B\C lub C	-
52-14	Kęszycza	Międzyrzecz	5	16	ślad osadniczy punkt osadniczy	(pradzieje) późne średniowiecze	-
52-14	Kęszycza	Międzyrzecz	6	17	ślad osadniczy punkt osadniczy	nowożytność wczesne średniowiecze	-
52-14	Kęszycza	Międzyrzecz	7	18	ślad osadniczy	pradzieje, nowożytność	-
52-14	Kęszycza	Międzyrzecz	8	19	punkt osadniczy	kultura przeworska	-
52-14	Kęszycza	Międzyrzecz	9	20	punkt osadniczy	kultura łużycka, późne średniowiecze-nowożytność	-
52-14	Kęszycza	Międzyrzecz	10	21	punkt osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska	-
52-14	Kęszycza	Międzyrzecz	11	22	punkt osadniczy	pradzieje, późne średniowiecze	-
52-14	Kęszycza	Międzyrzecz	12	23	punkt osadniczy	późne średniowiecze	-
52-14	Kęszycza	Międzyrzecz	13	24	ślad osadniczy	epoka kamienia	-
52-14	Kęszycza	Międzyrzecz	14	25	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
52-14	Kęszycza	Międzyrzecz	15	26	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
52-14	Kęszycza	Międzyrzecz	16	27	osada	późne średniowiecze-nowożytność	-
52-14	Wysoka	Międzyrzecz	1	28	osada	późne średniowiecze-nowożytność	-
52-14	Wysoka	Międzyrzecz	2	29	osada	późne średniowiecze-nowożytność	-
52-14	Wysoka	Międzyrzecz	3	30	osada	późne średniowiecze-nowożytność	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

52-14	Wysoka	Międzyrzecz	4	31	obozowisko punkt osadniczy śląd osadniczy	epoka kamienia kultura łużycka późne średniowiecze, nowożytność	-
52-14	Wysoka	Międzyrzecz	5	32	fragment wsi	późne średniowiecze, nowożytność	-
52-14	Wysoka	Międzyrzecz	6	33	punkt osadniczy	późne średniowiecze, nowożytność	-
52-14	Wysoka	Międzyrzecz	7	34	śląd osadniczy	kultura łużycka	-
52-14	Wysoka	Międzyrzecz	8	35	punkt osadniczy	późne średniowiecze, nowożytność	-
52-14	Wysoka	Międzyrzecz	16	36	obozowisko osada fragment wsi śląd osadniczy	epoka kamienia-mezolit, kultura łużycka późne średniowiecze, nowożytność	-
52-14	Wysoka	Międzyrzecz	17	37	fragment wsi punkt osadniczy	późne średniowiecze, nowożytność	-
52-14	Wysoka	Międzyrzecz	18	38	obozowisko fragment wsi	epoka kamienia-mezolit, późne średniowiecze	-
52-14	Wysoka	Międzyrzecz	19	39	fragment wsi śląd osadniczy	późne średniowiecze, nowożytność	-
52-14	Kęszyca	Międzyrzecz	17	40	fragment wsi	nowożytność	-
52-14	Nietoperek	Międzyrzecz	17	41	śląd osadniczy punkt osadniczy	późne średniowiecze, nowożytność	-
52-14	Nietoperek	Międzyrzecz	(17) 23	51	osada śląd osadniczy	kultura łużycka, epoka brązu, nowożytność	-
52-14	Nietoperek	Międzyrzecz	18	52	śląd osadniczy	epoka kamienia, nowożytność	-
52-14	Nietoperek	Międzyrzecz	19	53	śląd punkt osadniczy osada?	epoka kamienia wczesne średniowiecze, nowożytność	-
52-14	Nietoperek	Międzyrzecz	20	54	punkt osadniczy	epoka kamienia, nowożytność	-
52-14	Nietoperek	Międzyrzecz	21	55	punkt osadniczy	nowożytność	-
52-14	Nietoperek	Międzyrzecz	22	56	punkt osadniczy	nowożytność	-
52-14	Kaława	Międzyrzecz	16	57	osada	późne średniowiecze, nowożytność	-
52-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	93	1	śląd osadniczy	epoka kamienia-neolit/wczesna epoka brązu	-
52-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	94	2	śląd osadniczy	epoka kamienia, kultura łużycka, nowożytność	-
52-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	95	3	skarb	kultura łużycka	-
52-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	96	4	cmentarzysko ciałopalne	-	-
52-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	97	5	osada punkt osadniczy osada?	kultura łużycka okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze fazy B/C-D (pradzieje)	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

52-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	98	6	ślad osadniczy osada	epoka kamienia-KCWR kultura łużycka-epoka brązu, okres wpływów rzymskich wczesne średniowiecze B/C	-
52-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	99	7	ślad osadniczy punkt osadniczy	kultura łużycka kultura przeworska wczesne średniowiecze	-
52-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	100	8	ślad osadniczy punkt osadniczy	kultura łużycka wczesne średniowiecze (pradzieje)	-
52-15	Kuźnik	Międzyrzecz	11	9	ślad osadniczy cmentarzysko	epoka kamienia-neolit kultura łużycka	-
52-15	Kuźnik	Międzyrzecz	12	10	cmentarzysko	kultura łużycka	-
52-15	Kuźnik	Międzyrzecz	13	11	ślad osadniczy	kultura łużycka	-
52-15	Kuźnik	Międzyrzecz	14	12	ślad osadniczy	epoka kamienia-neolit/wczesna epoka brązu	-
52-15	Nietoperek	Międzyrzecz	1	13	ślad osadniczy	epoka kamienia-neolit/wczesna epoka brązu	-
52-15	Nietoperek	Międzyrzecz	2	14	ślad osadniczy	(pradzieje)	-
52-15	Nietoperek	Międzyrzecz	3	15	ślad osadniczy	epoka kamienia-neolit/wczesna epoka brązu	-
52-15	Nietoperek	Międzyrzecz	4	16	ślad osadniczy	epoka kamienia-neolit/wczesna epoka brązu	-
52-15	Nietoperek	Międzyrzecz	5	17	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
52-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	31	18	ślad osadniczy	pradzieje	-
52-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	32	19	punkt osadniczy	nowożytność	-
52-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	33	20	ślad osadniczy punkt osadniczy	wczesne średniowiecze późne średniowiecze-nowożytność	-
52-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	34	21	osada	późne średniowiecze-nowożytność	-
52-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	35	22	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
52-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	36	23	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
52-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	37	24	punkt osadniczy ślad osadniczy	późne średniowiecze, pradzieje	-
52-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	38	25	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
52-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	39	26	punkt osadniczy	późne średniowiecze	-
52-15	Bukowiec	Międzyrzecz	1	27	cmentarzysko? osada?	kultura łużycka-epoka brązu	-
52-15	Bukowiec	Międzyrzecz	2	28	punkt osadniczy	późne średniowiecze	-
52-15	Kuźnik	Międzyrzecz	15	29	ślad osadniczy	(pradzieje)	-
52-15	Kuźnik	Międzyrzecz	16	30	ślad osadniczy	(pradzieje)	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

52-15	Kuźnik	Międzyrzecz	17	31	ślad osadniczy (znalezisko luźne)	epoka kamienia-neolit	-
52-15	Kuźnik	Międzyrzecz	18	32	ślad osadniczy	epoka kamienia-mezolit	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	3	112	ślad osadniczy	kultura łużycka	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	4	113	cmentarzysko ślad osadniczy	kultura łużycka wczesna epoka brązu późne średniowiecze (XIII-XIV w.)	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	5	114	punkt osadniczy	okres wpływów rzymskich	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	6	115	ślad osadniczy	wczesne średniowiecze	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	7	116	ślad osadniczy	kultura łużycka	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	8	117	ślad osadniczy	kultura łużycka	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	9	118	ślad osadniczy	wczesne średniowiecze późne średniowiecze-nowożytność	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	10	119	ślad osadniczy punkt osadniczy	kultura przeworska-kultura wielbarska nowożytność	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	11	120	ślad osadniczy	pradzieje	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	12	121	ślad osadniczy punkt osadniczy	nowożytność kultura łużycka	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	13	122	ślad osadniczy punkt osadniczy	nowożytność kultura łużycka	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	14	123	ślad osadniczy punkt osadniczy	epoka kamienia nowożytność kultura łużycka	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	15	124	osada ślad osadniczy	kultura łużycka epoka kamienia wczesne średniowiecze	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	16	125	osada ślad osadniczy	kultura łużycka epoka kamienia nowożytność	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	17	126	ślad osadniczy	kultura łużycka wczesne średniowiecze-nowożytność	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	18	127	ślad osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	19	128	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	20	129	ślad osadniczy punkt osadniczy	kultura łużycka nowożytność	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	21	130	ślad osadniczy	wczesne średniowiecze	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	22	131	ślad osadniczy	pradzieje	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

					punkt osadniczy	nowożytność	
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	23	132	śląd osadniczy	kultura łużycka nowożytność	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	24	133	śląd osadniczy	kultura łużycka	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	25	134	śląd osadniczy	kultura łużycka	-
52-16	Bukowiec	Międzyrzecz	26	135	śląd osadniczy	epoka kamienia	-
53-14	Wysoka	Międzyrzecz	9	1	punkt osadniczy	wczesne średniowiecze późne średniowiecze, nowożytność	-
53-14	Wysoka	Międzyrzecz	10	2	punkt osadniczy	pradzieje późne średniowiecze-nowożytność	-
53-14	Wysoka	Międzyrzecz	11	3	osada	wczesne średniowiecze faza D\E	-
53-14	Wysoka	Międzyrzecz	12	4	osada	kultura przeworska	-
53-14	Wysoka	Międzyrzecz	13	5	osada	kultura łużycka	-
53-14	Wysoka	Międzyrzecz	14	6	śląd osadniczy punkt osadniczy	pradzieje późne średniowiecze-nowożytność	-
53-14	Wysoka	Międzyrzecz	15	7	punkt osadniczy	późne średniowiecze	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	1	8	śląd osadniczy	późne średniowiecze	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	2	9	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	3	10	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	4	11	śląd osadniczy	późne średniowiecze	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	5	12	punkt osadniczy	późne średniowiecze	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	6	13	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	7	14	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	8	15	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	9	16	śląd osadniczy	późne średniowiecze	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	10	17	śląd osadniczy	późne średniowiecze	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	11	18	śląd osadniczy	późne średniowiecze	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	12	19	punkt osadniczy	późne średniowiecze	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	13	20	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	14	21	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	15	22	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
53-14	Szumiąca	Międzyrzecz	1	23	punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

53-14	Szumiąca	Międzyrzecz	2	24	punkt osadniczy	pradzieje	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	16	56	fragment wsi punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
53-14	Szumiąca	Międzyrzecz	17	57	osada śląd osadniczy punkt osadniczy	późne średniowiecze epoka kamienia kultura łużycka nowożytność	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	17	58 (25)	punkt osadniczy osada	okres wpływów rzymskich, późne średniowiecze, nowożytność	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	18	59 (26)	osada punkt osadniczy	okres wpływów rzymskich, nowożytność	-
53-14	Kaława	Międzyrzecz	19	60 (27)	punkt osadniczy	nowożytność	-
53-14	Szumiąca	Międzyrzecz	4	61 (28)	osada? punkt osadniczy	późne średniowiecze-nowożytność	-
53-15	Szumiąca	Międzyrzecz	1	9	osada	późne średniowiecze XIV-XV w., nowożytność XVIII-XX w.	-
53-15	Szumiąca	Międzyrzecz	2	10	śląd osadniczy	pradzieje	-
53-15	Szumiąca	Międzyrzecz	3	11	osada śląd osadniczy punkt osadniczy	epoka kamienia wczesne średniowiecze, nowożytność	-
53-15	Szumiąca	Międzyrzecz	4	12	śląd osadniczy osada	epoka kamienia pradzieje nowożytność	-
53-15	Szumiąca	Międzyrzecz	5	13	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze	-
53-15	Szumiąca	Międzyrzecz	6	79	wieś	XVI-XX w.	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	1	15	stanowisko przetwarzania krzemu osada	epoka kamienia wczesne średniowiecze	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	2	16	stanowisko przetwarzania krzemu	epoka kamienia	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	3	17	osada	epoka kamienia-neolit	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	4	18	stanowisko przetwarzania krzemu osada	epoka kamienia wczesne średniowiecze	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	5	19	stanowisko przetwarzania krzemu osada	epoka kamienia pradzieje	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	6	20	stanowisko przetwarzania krzemu	pradzieje	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	7	21	śląd osadniczy	epoka kamienia, wczesne średniowiecze	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	8	22	ślad osadniczy	pradzieje	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	9	23	ślad osadniczy	okres wpływów rzymskich, kultura przeworska	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	10	24	stanowisko przetwarzania krzemu osada	epoka kamienia epoka brązu-kultura łużycka	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	11	25	stanowisko przetwarzania krzemu osada	epoka kamienia epoka brązu-kultura łużycka	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	12	26	stanowisko przetwarzania krzemu	epoka kamienia	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	13	27	ślad osadniczy	epoka kamienia-neolit	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	14	28	stanowisko przetwarzania krzemu	epoka kamienia	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	15	29	stanowisko przetwarzania krzemu	epoka kamienia	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	16	30	stanowisko przetwarzania krzemu	epoka kamienia	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	17	31	stanowisko przetwarzania krzemu	epoka kamienia	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	18	32	stanowisko przetwarzania krzemu	epoka kamienia	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	19	33	ślad osadniczy	pradzieje	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	20	34	ślad osadniczy	pradzieje	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	21	35	ślad osadniczy	pradzieje	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	22	36	stanowisko przetwarzania krzemu cmentarzysko? osada	epoka kamienia epoka brązu/Halsztat, kultura łużycka wczesne średniowiecze	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	23	37	stanowisko przetwarzania krzemu	epoka kamienia	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	24	38	stanowisko przetwarzania krzemu	epoka kamienia	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	25	39	stanowisko przetwarzania krzemu	epoka kamienia-neolit	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	26	40	osada?	pradzieje	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	27	41	stanowisko przetwarzania krzemu	epoka kamienia	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	28	42	stanowisko przetwarzania krzemu	epoka kamienia	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	29	43	stanowisko przetwarzania krzemu	epoka kamienia	-
53-15	Wyszanowo	Międzyrzecz	30	80	osada wieś	późne średniowiecze XV w. nowożytność XIX-XX w.	-
53-15	Szumiąca	Międzyrzecz	8	82	fragment wsi śląd osadniczy	późne średniowiecze, nowożytność pradzieje	-
53-15	Szumiąca	Międzyrzecz	9	83	fragment wsi	późne średniowiecze	-
53-16	Bukowiec	Międzyrzecz	27	1	śląd osadniczy	epoka kamienia	-
53-16	Bukowiec	Międzyrzecz	16	38	śląd osadniczy punkt osadniczy	epoka kamienia epoka żelaza, nowożytność	-

WYKAZ SKRÓTÓW DO TABELI STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH:

KCW - kultura ceramiki wstęgowej
 KAK - kultura amfor kulistych
 KCS - kultura ceramiki sznurowej
 KL - kultura luboszycka
 KPL - kultura pucharów lejkowatych

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

7. WYKAZ KART EWIDENCYJNYCH ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH NA TERENIE GMINY MIĘDZYRZECZ ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW, PROWADZONEJ PRZEZ LUBUSKIEGO WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW (OBEJMUJE TAKŻE OBIEKTY NIEISTNIEJĄCE) - ZABUDOWA MIASTA ORAZ WSI

Miejscowość	Gmina	Obiekt	Adres	Czas powstania obiektu	Nr karty	Autor karty	Rok
Międzyrzecz	Międzyrzecz	szpital	(daw. Armii Czerwonej 31)	1908-1909	757	M. Słomiński	1992
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek bramny	Chłodna 3	poł. XIX w.	284	B. Grabowska	1994
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny (kamienica)	Chłodna 3	1 poł. XIX w.	202	C. Nowakowski	1993
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Chłodna 7	poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Chłodna 11	poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Chłodna 12 (ob. 21)	1 poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Chłodna 15	1 poł. XIX w.	308	B. Grabowska	1994
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Chłodna 17	poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Chłodna 16	1 poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Chłodna 20	poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Chłodna 21	po 1824 kon. XIX w.	1066	B. Grabowska	1999
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Chłodna 21	1 poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek mieszkalny	Chłodna 22	poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek mieszkalny	Chłodna 23	ok. 1875	-	-	-
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Chłodna 25	1 poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Chrobrego 21	ok. 1900	-	W. Panek	1983
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Chrobrego 25/Kazimierza Wielkiego	1 poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Garncarska 1	poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Garncarska 2	2 ćw. XIX w.	-	B. Grabowska	1998
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Garncarska 2	1 poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Garncarska 2	1 poł. XIX w., XX w.	-	D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	kamienica	Garncarska 4	poł. XIX w.	1043	B. Grabowska	1998
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Garncarska 5 (ob. 10)	1 poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Kilińskiego 16	ok. 1900	-	W. Panek	1983
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Kilińskiego 20	ok. 1900	-	W. Panek	1983
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Libelta 1	1 ćw. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	22 Lipca 3 (ob. Mieszka I 10)	ok. poł. XIX w.	-	W. Panek	1983
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	22 Lipca 4 (ob. Mieszka I)	poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	22 Lipca 5 (ob. Mieszka I)	1 poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek poczty	22 Lipca 6 (ob. Mieszka I 16)	ok. 1900	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	willa	22 Lipca 7 (ob. Mieszka I)	pocz. XX w.	-	W. Panek	1984

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz	Międzyrzecz	willa	22 Lipca 7 (ob. Mieszka I)	ok. 1890	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela	22 Lipca 14 (ob. Mieszka I)	1474-79, 1520 1835, 1863, 1958	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek plebanii	22 Lipca 14 (ob. Mieszka I)	poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	22 Lipca 15 (ob. Mieszka I)	poł. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	22 Lipca 19 (ob. Mieszka I)	1 poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	22 Lipca 20 (ob. Mieszka I)	pocz. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	22 Lipca 22 (ob. Mieszka I)	1 poł. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Lipowa 1	1 poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	kamienica mieszcząca	Lipowa 2	ok. 1830	-	K. Kalita Skwirzyńska	1995
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Lipowa 15	1 poł. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Lipowa 17	poł. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Lipowa 18	ok. 1975	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	(daw. 9 Maja 6)	2 poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	(daw. 9 Maja 7)	poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	(daw. 9 Maja 15)	kon. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	sąd rejonowy	Wojska Polskiego 7 (ob. Młyńska 21)	I. 80-90 XIX w.	-	W. Witek C. Nowakowski	1992
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek penitencjarny	Wojska Polskiego 7 (ob. Młyńska 21)	I. 80-90 XIX w.	-	C. Nowakowski	1994
Międzyrzecz	Międzyrzecz	bom mieszkalny	Młyńska 1	ok. 1870	-	-	
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny (kamienica)	Młyńska 1	4 ćw. XIX w.	50	A. Czechorowski	1992
Międzyrzecz	Międzyrzecz	zajazd (ob. budynek restauracyjno-mieszkalny)	Młyńska 3	poł. XIX w. 1 ćw. XX w.	82	A. Czechorowski	1992
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Młyńska 4	1 poł. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Młyńska 5	poł. XIX w.	-	W. Panek	1983
Międzyrzecz	Międzyrzecz	kamienica mieszcząca	Młyńska 5	ok. 1830, 1900	740	K. Kalita Skwirzyńska	1998
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny (kamienica)	Młyńska 6	kon. XIX w.	568	C. Nowakowski	1996

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny z częścią handlową	Młyńska 14	pocz. XX w.	83	C. Nowakowski	1992
Międzyrzecz	Międzyrzecz	rzymsko-katolicki kościół parafialny p.w. św Wojciecha (poewangelicki)	Ogrodowa 1	1828-1833	653	W. Witek C. Nowakowski	1997
Międzyrzecz	Międzyrzecz	kościół poewangelicki (ob. parafialny) p.w. Św. Wojciecha	Ogrodowa, Rynek	1834	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Ogrodowa 2	ok. 1900	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Ogrodowa 12	1927	778	B. Grabowska	1998
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	(daw. Orłąt 1)	poł. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	(daw. Orłąt 2)	2 poł. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	(daw. Orłąt 3)	ok. 1895	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	(daw. Orłąt 5)	poł. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek szkoły zawodowej (ob. gmach Pomorskiego Banku Kredytowego)	Poznańska 1	1921, 1929, 1951	517	K. Kalita Skwirzyńska	1996
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek dyrekcji szpitala psychiatrycznego (nr 40 a,b)	Poznańska 109 (daw. 55)	1901-1904	77	M. Słomiński	1992
Międzyrzecz	Międzyrzecz	kościół filialny p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP przy szpitalu psychiatrycznym	Poznańska 109 (daw. 55)	1901-1904	78	M. Słomiński	1992
Międzyrzecz	Międzyrzecz	lazaret dla kobiet (ob. oddział nr 5)	Poznańska 109/5	1901-1904	406	B. Grabowska	1996
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek szpitalny dla nieuleczalnie chorych kobiet (ob. oddział nr 6)	Poznańska 109/6	1911-1914	407	B. Grabowska	1996
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek mieszkalny	Poznańska 109/36	1901-1904	173	B. Grabowska	1992
Międzyrzecz	Międzyrzecz	ratusz	Rynek 1	1670, 1731 1813, 1822	206	C. Nowakowski	1993
Międzyrzecz	Międzyrzecz	ratusz	Rynek 1	1670, 1731 1813, 1822	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	kamienica mieszczańska-apteka	Rynek 2	XVIII w. 2 poł. XIX w.	700	K. Kalita Skwirzyńska	1997
Międzyrzecz	Międzyrzecz	cukiernia, kawiarnia (ob. Urząd Skarbowy)	Rynek 3	1866, 1924-1925	408	W. Witek C. Nowakowski	1995
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Rynek 9	ok. 1834	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Rynek 9	ok. 1830	570	K. Kalita Skwirzyńska	1995
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Rynek 10	1 poł. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Rynek 10	ok. 1830	571	K. Kalita	1995

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

						Skwirzyńska	
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Rynek 11	1885	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Rynek 11	ok. 1830	572	K. Kalita Skwirzyńska	1995
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Rynek 12	1 poł. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Rynek 13 (ob. 8)	ok. 1890	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Rynek 14	ok. 1875	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Rynek 15	1 poł. XIX w.	-	D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Rynek 20	kon. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Rynek 21	1 poł. XIX w. kon. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Różana 2	poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Różana 6	1 poł. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Różana 7	poł. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sikorskiego 2 (ob. 30 Stycznia)	kon. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sikorskiego 14 (ob. 30 Stycznia)	3-4 ćw. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sikorskiego 16 (ob. 30 Stycznia)	poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sikorskiego 21 (ob. 30 Stycznia)	ok. 1890/1896?	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sikorskiego 22 (ob. 30 Stycznia)	1896	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	willa	Sikorskiego 23 (ob. 30 Stycznia)	ok. 1900	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sikorskiego 25 (ob. 30 Stycznia)	ok. 1890	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sikorskiego 30 (ob. 30 Stycznia)	ok. 1890	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sikorskiego 36 (ob. 30 Stycznia)	ok. 1900	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sikorskiego 37 (ob. 30 Stycznia)	poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sikorskiego 39 (ob. 30 Stycznia)	2 poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sikorskiego 40 (ob. 30 Stycznia 47)	pocz. XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sikorskiego 45 (ob. 30 Stycznia)	2 poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sikorskiego 47 (ob. 30 Stycznia)	poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sikorskiego 48 (ob. 30 Stycznia)	poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sikorskiego 50 (ob. 30 Stycznia)	2 poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sikorskiego 51 (ob. 30 Stycznia)	poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sikorskiego 52 (ob. 30 Stycznia)	2 poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sikorskiego 58 (ob. 30 Stycznia 15)	1895	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dawna synagoga	P. Skargi	I. 20 XIX w.	226	C. Nowakowski	1995

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz	Międzyrzecz	dawna synagoga	P. Skargi	1824	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	kaplica parafii kościoła ewangelicko - metodystycznego	P. Skargi 3	kon. XIX w.	1065	A. Kaczmarek	1999
Międzyrzecz	Międzyrzecz	kamienica	P. Skargi 8	po 1827	1068	A. Kaczmarek	1999
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	P. Skargi 10	poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Sportowa 2	ok. 1900	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Spółdzielcza 1	1 poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Spółdzielcza 2	1 poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Spółdzielcza 3	1 poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Spółdzielcza 4	ok. 1885	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Spółdzielcza 6	1 poł. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Spółdzielcza 7	1 poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Spółdzielcza 9	1 poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Spółdzielcza 10	1 poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Spółdzielcza 11	1 poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Spokojna 1	poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Spokojna 2	poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	rzymsko-katolicki kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela	Spokojna 6	1474-1479	354	W. Witek C. Nowakowski	1997
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek szkolny	Staszica	pocz. XX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	willa mieszkalna	Staszica 5	pocz. XX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	willa	Staszica 6	1925	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	willa	Staszica 7	1927	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	willa mieszkalna	Staszica 10	ok. 1900	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	30 stycznia 2	kon. XVIII w.	201	C. Nowakowski	1993
Międzyrzecz	Międzyrzecz	kamienica mieszczańska	30 Stycznia 2	ok. 1840	636	K. Kalita Skwirzyńska	1997
Międzyrzecz	Międzyrzecz	kamienica mieszczańska	30 Stycznia 4	ok. 1830	739	K. Kalita Skwirzyńska	1998
Międzyrzecz	Międzyrzecz	kamienica mieszczańska	30 Stycznia 6	ok. 1830	738	K. Kalita Skwirzyńska	1998
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	30 Stycznia 10	kon. XVIII w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	30 Stycznia 12	poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	kamienica mieszczańska	30 Stycznia 14	ok. 1830	741	K. Kalita	1998

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

						Skwirzyńska	
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	30 Stycznia 15	poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	30 Stycznia 16	1 poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	30 Stycznia 17	poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	30 Stycznia 22	1 poł. XIX w.	297	C. Nowakowski	1994
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	30 Stycznia 22	poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	30 Stycznia 23	poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	30 Stycznia 24	poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny - kamienica	30 Stycznia 25	kon. XIX w.	557	C. Nowakowski	1996
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	30 Stycznia 25	1 poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	30 Stycznia 33	poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	30 Stycznia 36	poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	30 Stycznia 37	1 poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	30 Stycznia 38	1 poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek gospodarczy	30 Stycznia 61	4 ćw. XIX w.	265/A	B. Grabowska	1993
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek mieszkalny	30 Stycznia 61	4 ćw. XIX w.	265	B. Grabowska	1993
Międzyrzecz	Międzyrzecz	kamienica	30 Stycznia 75	po 1896	-	B. Grabowska	1999
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Ściegiennego 1	1 ćw. XX w. (po 1914)	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Ściegiennego 3	4 ćw. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	cerkiew parafialna katolicka obrządku bizantyjsko-ukraińskiego p.w. śś. Cyryla i Metodego	Ściegiennego 4	4 ćw. XIX w.	279	B. Grabowska	1994
Międzyrzecz	Międzyrzecz	kaplica	Ściegiennego	ok. 1900	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Ściegiennego 8	ok. 1900	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Ściegiennego 10	poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Mieszka I 5	1 poł. XIX w. pocz. XX w.	194	W. Witek C. Nowakowski	1993
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek przemysłowy	Mieszka I 9	4 ćw. XIX w.	-	S. Kowalski R. Patorski	2001
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Mieszka I 10	1 poł. XIX w.	180	W. Witek C. Nowakowski	1993
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek poczty	Mieszka I 16	4 ćw. XIX w.	280	K. Kalita Skwirzyńska	1994
Międzyrzecz	Międzyrzecz	willa miejska	Mieszka I 27	pocz. XX w. ok. 1890	742	K. Kalita Skwirzyńska	1998
Międzyrzecz	Międzyrzecz	willa mieszkalna	Mieszka I 27 (daw. 22 Lipca 11)	ok. 1890	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 9	kon. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 1	4 ćw. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 3	poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 4	1 poł. XIX w.	257	W. Witek	1993

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

						C. Nowakowski	
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 5	kon. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 7	2 poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 8	kon. XVIII w.	177	C. Nowakowski	1993
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 11	kon. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 13	kon. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 15	kon. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 23	ok. 1860	737	K. Kalita Skwirzyńska	1998
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 24	pocz. XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 1	1 poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 2 (daw. Szewska)	ok. 1830	561	K. Kalita Skwirzyńska	1996
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 2 (daw. Szewska)		-	D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 3	1 poł. XIX w., XX w.	-	D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 3	ok. 1830, 1880	562	K. Kalita Skwirzyńska	1996
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 4	ok. 1830	563	K. Kalita Skwirzyńska	1996
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 4 (ob. 8)	1 poł. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 2 (ob. 4)	ok. 1870	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 5	1 poł. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 3 (ob. 6)	ok. 1870	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 7	1 poł. XIX w.	-	D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 8	1 poł. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 9	ok. 1834	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 10 (daw. nr 5)	ok. 1830	564	K. Kalita Skwirzyńska	1996
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 11	1 poł. XIX w., XX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 12	1 poł. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 12 (daw. nr 6)	ok. 1830	565	K. Kalita Skwirzyńska	1996
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 14 (daw. nr 7)	ok. 1830	566	K. Kalita Skwirzyńska	1996
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 14	1 poł. XIX w.	-	W. Panek	1984

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 16	ok. 1830	567	K. Kalita Skwirzyńska	1996
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 16 ?	1 poł. XIX w.	275	C. Nowakowski	1994
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Wesoła 18	I. 30 XIX w.	278	C. Nowakowski	1994
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek penitencjarny	Wojska Polskiego 7	I. 80-90 XIX w.	313	C. Nowakowski	1994
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Winnica 17	poł. XIX w.	-	W. Panek	1983
Międzyrzecz	Międzyrzecz	(daw. karczma)	Zachodnia 2	XVIII w., XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	ruiny zamku	Zamkowa	2 poł. XIV, XVI 1691, 1936 1954-1964	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	(daw. kolegium Jezuickie)	Zamkowa 5	XVII w., poł. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	brama zamkowa	Zamkowa	XX w.	-	W. Panek	1983
Międzyrzecz	Międzyrzecz	oficyna w zespole zamkowym	Zamkowa - Muzeum	przed 1780 po 1780, XX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek Starostwa	Zamkowa - Muzeum	1719, 1780, XX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dom mieszkalny	Zamkowa 1	1 poł. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Gorzycza	Międzyrzecz	kościół filialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa	-	1735	10	C. Nowakowski	1990
Kalsko	Międzyrzecz	kościół filialny p.w. św. Bartłomieja	-	1692	46	M. Nowakowska	1990
Kaława	Międzyrzecz	kościół parafialny p.w. św. Mikołaja	Kaława 63	I. 30 XVIII w.	655	C. Nowakowski W. Witek	1997
Kaława	Międzyrzecz	budynek mieszkalno-gospodarczy	Kaława 67	1900	238	C. Nowakowski	1993
Karolewo	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 4	Karolewo 4	1 ćw. XX w.	-	T. Dachtera	1987
Kęszycza	Międzyrzecz	kościół rzymsko-katolicki filialny p.w. św. Marcina	-	1728	656	C. Nowakowski W. Witek	1997
Kursko	Międzyrzecz	budynek gospodarczy-magazyn	-	I. 20-30 XX w.	223	C. Nowakowski	1993
Nowe Kursko	Międzyrzecz	kościół rzymsko-katolicki filialny p.w. św. Antoniego (poewangelicki)	-	1938	661	W. Witek C. Nowakowski	1997
Pieski	Międzyrzecz	kościół rzymsko-katolicki filialny p.w. św. Ap. Piotra i Pawła (poewangelicki)	-	1847	659	W. Witek C. Nowakowski	1997
Szumiąca	Międzyrzecz	kościół rzymsko-katolicki filialny p.w. św. Józefa	-	1894	660	W. Witek C. Nowakowski	1997
Święty Wojciech	Międzyrzecz	kościół p.w. św. Wojciecha	-	4 ćw. XVIII w.	11	W. Witek C. Nowakowski	1990
Wysoka	Międzyrzecz	kościół filialny p.w. św. Barbary	-	1733-1738	657	C. Nowakowski W. Witek	1997
Wyszczanowo	Międzyrzecz	kościół rzymsko-katolicki filialny p.w. św. Józefa	-	1792	658	C. Nowakowski W. Witek	1997

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

8. CMENTARZE

Miejscowość	Gmina	Obiekt	Dawna przynależność wyznaniowa	Adres	Data powstania	Data zał. karty	Autor karty
Międzyrzecz	Międzyrzecz	cmentarz	rzymsko-katolicka	(daw. ul. Armii Czerwonej 33)	XVIII w.	30.07.1987	H. Grecki
Międzyrzecz	Międzyrzecz	cmentarz komunalny	-	na Oczku	1960	30.05.1991	H. Grecki
Międzyrzecz	Międzyrzecz	park miejski	ewangelicka	ul. Sikorskiego i Stoczniovców Gdańskich 1970	pocz. XVII w.	30.07.1987	H. Grecki
Międzyrzecz	Międzyrzecz	cmentarz przykościelny	ewangelicka	ul. Spokojna	XV w.	30.12.1989	H. Grecki
Międzyrzecz	Międzyrzecz	cmentarz wojenny	-	ul. Kazimierza Wielkiego	1945-1946	30.07.1987	H. Grecki
Bobowicko	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	XVIII w.	10.10.1984	H. Grecki
Bukowiec	Międzyrzecz	cmentarz komunalny	ewangelicka	-	1977	30.07.1997	H. Grecki
Bukowiec	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	pocz. XIX w.	20.05.1987	H. Grecki
Gorzycza	Międzyrzecz	cmentarz komunalny	ewangelicka	-	poł. XIX w.	20.05.1987	H. Grecki
Gorzycza	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	XVII w.	30.08.1985	H. Grecki
Kalsko	Międzyrzecz	cmentarz komunalny	rzymsko-katolicka	-	pocz. XX w.	30.05.1987	H. Grecki
Kalsko	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	pocz. XX w.	30.08.1987	H. Grecki
Kalsko	Międzyrzecz	cmentarz	rzymsko-katolicka	-	pocz. XIX w.	10.06.1987	H. Grecki
Kaława	Międzyrzecz	cmentarz	rzymsko-katolicka	-	XVIII w.	20.05.1987	H. Grecki
Kaława	Międzyrzecz	cmentarz komunalny	rzymsko-katolicka	-	pocz. XX w.	20.05.1987	H. Grecki
Karolewo	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	poł. XIX w.	30.05.1987	H. Grecki
Kęszycza	Międzyrzecz	cmentarz	rzymsko-katolicka	-	1728	15.05.1987	H. Grecki
Kęszycza	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	poł. XIX w.	15.05.1987	H. Grecki
Kuligowo	Międzyrzecz	cmentarz	-	-	1920	30.08.1987	H. Grecki
Kuligowo	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	pocz. XX w.	20.05.1987	H. Grecki
Kursko	Międzyrzecz	cmentarz przykościelny	ewangelicka	-	XVII w.	30.07.1997	H. Grecki
Kursko	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	poł. XIX w.	15.05.1987	H. Grecki
Kursko	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	poł. XIX w.	15.05.1987	H. Grecki
Kuźnik	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	poł. XIX w.	20.05.1987	H. Grecki
Kwiecie	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	poł. XIX w.	30.07.1987	H. Grecki
Nietoperek	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	poł. XIX w.	30.05.1987	H. Grecki
Pieski	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	poł. XIX w.	15.05.1987	H. Grecki
Skoki	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	pocz. XX w.	30.07.1987	H. Grecki
Święty Wojciech	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	poł. XIX w.	20.05.1987	H. Grecki
Święty Wojciech	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	kon. XVIII w.	20.05.1987	H. Grecki
Szumiąca	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	poł. XIX w.	30.07.1987	H. Grecki
Szumiąca	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	pocz. XX w.	20.05.1987	H. Grecki
Wysoka	Międzyrzecz	cmentarz parafialny	rzymsko-katolicka	-	XVIII w.	20.05.1987	H. Grecki
Wyszanowo	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	pocz. XX w.	20.05.1987	H. Grecki

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Wyszanowo	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	przet. XVIII/XIX w.	20.05.1987	H. Grecki
Żółwin	Międzyrzecz	cmentarz komunalny	ewangelicka	-	poł. XIX w.	20.05.1987	H. Grecki
Międzyrzecz-Obrzyce	Międzyrzecz	cmentarz	ewangelicka	-	1904	30.07.1987	H. Grecki
Międzyrzecz	Międzyrzecz	Juden Kirchof Meseritzer Jude	żydowska	ul. Kazimierza Wielkiego	poł. XVII w.	30.10.1986	H. Grecki

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

9. ZAŁOŻENIA FOLWARCZNE

Miejscowość	Gmina	Obiekt	Adres	Czas powstania	Nr karty	Autor karty	Data zał. karty
Bobowicko	Międzyrzecz	karta założenia folwarcznego	Bobowicko	II poł. XIX w.-XIX/XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Bobowicko	Międzyrzecz	pałac	Bobowicko-Międzyrzecz	2 poł. XVIII w.	61	W. Witek, C. Nowakowski	1992
Bobowicko	Międzyrzecz	dom oficjalistów (dwór)	Bobowicko-Międzyrzecz	XVIII w.	-	B. Grabowska	2000
Bobowicko	Międzyrzecz	stodoła z kuźnią (ob. kuźnia, warsztaty gabinet mechanizacji nr 2)	Bobowicko	XIX/XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Bobowicko	Międzyrzecz	oficyna pałacowa (ob. dom mieszkalny nr 2)	Bobowicko	II poł. XIX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Bobowicko	Międzyrzecz	kuźnia (ob. magazynek gospodarczy nr 14)	Bobowicko	XIX/XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Bobowicko	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 12	Bobowicko	XIX/XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Bobowicko	Międzyrzecz	dom mieszkalny (ob. dom biurowy nr 6)	Bobowicko	kon. XIX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Bobowicko	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 10	Bobowicko	XIX/XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Bobowicko	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 11	Bobowicko	XIX/XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Bobowicko	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 13	Bobowicko	XIX/XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Bobowicko	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 8	Bobowicko	XIX/XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Bobowicko	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 4	Bobowicko	XIX/XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Bobowicko	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 3	Bobowicko	XIX/XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Bobowicko	Międzyrzecz	owczarnia (ob. magazyn nawozów nr 7)	Bobowicko	XIX/XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Bobowicko	Międzyrzecz	obora, stajnia (ob. stajnia, chlewnia, magazyn nr 1)	Bobowicko	XIX/XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Bukowiec	Międzyrzecz	karta założenia folwarcznego	Bukowiec	1880-1935	187	M. Malczewska-Kamińska	1988
Bukowiec	Międzyrzecz	owczarnia (ob. obora nr 1)	Bukowiec	1880	188	M. Malczewska-Kamińska	1988
Bukowiec	Międzyrzecz	obora nr 2	Bukowiec	1882	189	M. Malczewska-Kamińska	1988
Bukowiec	Międzyrzecz	wolarnia (ob. obora nr 3)	Bukowiec	1882	190	M. Malczewska-Kamińska	1988
Bukowiec	Międzyrzecz	stodoła nr 4	Bukowiec	1880	191	M. Malczewska-Kamińska	1988
Bukowiec	Międzyrzecz	stodoła z kuźnią i warsztatami (ob. magazyn z kuźnią nr 5)	Bukowiec	1890	192	M. Malczewska-Kamińska	1988
Bukowiec	Międzyrzecz	spichlerz ze stajnią (ob. spichlerz z magazynem nr 6)	Bukowiec	1882	193	M. Malczewska-Kamińska	1988
Bukowiec	Międzyrzecz	gorzelnia nr 7	Bukowiec	1900	194	M. Malczewska-Kamińska	1988
Bukowiec	Międzyrzecz	dom mieszkalny (ob. biurowiec nr 8)	Bukowiec	1880	195	M. Malczewska-Kamińska	1988
Bukowiec	Międzyrzecz	oficyna (ob. dom mieszkalny nr 9)	Bukowiec	1880	196	M. Malczewska-Kamińska	1988
Bukowiec	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 10	Bukowiec	1900	197	M. Malczewska-Kamińska	1988
Bukowiec	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 11	Bukowiec	1900	198	M. Malczewska-Kamińska	1988
Bukowiec	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 12	Bukowiec	1935	199	M. Malczewska-Kamińska	1988

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Bukowiec	Międzyrzecz	dom mieszkalny, czworak nr 13	Bukowiec	1930	200	M. Malczewska-Kamińska	1988
Bukowiec	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 14	Bukowiec	1900	201	M. Malczewska-Kamińska	1988
Gorzycza	Międzyrzecz	karta założenia folwarcznego	Gorzycza	1 ćw. XX w.	202	M. Malczewska-Kamińska	1987
Gorzycza	Międzyrzecz	pałac	Gorzycza	ok. 1780	267	C. Nowakowski	1993
Gorzycza	Międzyrzecz	obora nr 1	Gorzycza	1 ćw. XX w.	203	M. Malczewska-Kamińska	1987
Gorzycza	Międzyrzecz	obora (ob. tuczarnia nr 2)	Gorzycza	1 ćw. XX w.	204	M. Malczewska-Kamińska	1987
Gorzycza	Międzyrzecz	kuźnia (ob. magazyn nr 3)	Gorzycza	1 ćw. XX w.	205	M. Malczewska-Kamińska	1987
Gorzycza	Międzyrzecz	gotybnik (ob. remiza nr 4)	Gorzycza	1 ćw. XX w.	206	M. Malczewska-Kamińska	1987
Gorzycza	Międzyrzecz	gorzelnia nr 11	Gorzycza	1 ćw. XX w.	213	M. Malczewska-Kamińska	1987
Gorzycza	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 10	Gorzycza	1 ćw. XX w.	212	M. Malczewska-Kamińska	1987
Gorzycza	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 9	Gorzycza	1924	211	M. Malczewska-Kamińska	1987
Gorzycza	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 8	Gorzycza	1 ćw. XX w.	210	M. Malczewska-Kamińska	1987
Gorzycza	Międzyrzecz	stodoła nr 7	Gorzycza	1 ćw. XX w.	209	M. Malczewska-Kamińska	1987
Gorzycza	Międzyrzecz	owczarnia nr 6	Gorzycza	1 ćw. XX w.	208	M. Malczewska-Kamińska	1987
Gorzycza	Międzyrzecz	owczarnia nr 5	Gorzycza	1 ćw. XX w.	207	M. Malczewska-Kamińska	1987
Kalsko	Międzyrzecz	gorzelnia	Kalsko	l. 30 XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1988
Karolewo	Międzyrzecz	karta założenia folwarcznego	Karolewo	kon. XIX w., 1 ćw. XX w.	-	T. Dachtera	1987
Karolewo	Międzyrzecz	owczarnia nr 1	Karolewo	kon. XIX w.	-	T. Dachtera	1987
Karolewo	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 3	Karolewo	1 ćw. XX w.	-	T. Dachtera	1987
Karolewo	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 2	Karolewo	1 ćw. XX w.	-	T. Dachtera	1987
Kursko	Międzyrzecz	pałac	Kursko	1875-1880	222	C. Nowakowski	1993
Kursko	Międzyrzecz	pałac	-	-	-	B. Bojanowski	1981
Kursko	Międzyrzecz	gorzelnia	Kursko	1935/1936	-	M. Malczewska-Kamińska	1988
Kursko	Międzyrzecz	spichlerz	Kursko	l. 20-30 XX w.	224	C. Nowakowski	1993
Kwiecie/Wysoka Brzoza	Międzyrzecz	karta założenia dworsko-folwarcznego	Międzyrzecz	2 poł. XIX w.	-	A. Dąbska	2004
Międzyrzecz-Obra	Międzyrzecz	karta założenia folwarcznego	Międzyrzecz-Obra	1 ćw. XX w.	-	T. Dachtera	1987
Międzyrzecz-Obra	Międzyrzecz	obora (ob. chlewnia nr 1)	Międzyrzecz-Obra	1 ćw. XX w.	-	T. Dachtera	1987
Międzyrzecz-Obra	Międzyrzecz	stodoła (ob. magazyn nr 2)	Międzyrzecz-Obra	1 ćw. XX w.	-	T. Dachtera	1987
Międzyrzecz-Obra	Międzyrzecz	stodoła (ob. magazyn nr 3)	Międzyrzecz-Obra	1 ćw. XX w.	-	T. Dachtera	1987
Międzyrzecz-Obra	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 4	Międzyrzecz-Obra	1 ćw. XX w.	-	T. Dachtera	1987
Międzyrzecz-Obra	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 5	Międzyrzecz-Obra	1 ćw. XX w.	-	T. Dachtera	1987
Międzyrzecz-Zamek	Międzyrzecz	karta założenia folwarcznego	Międzyrzecz ul. Winnica	kon. XIX w. - 1925	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Międzyrzecz-Zamek	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 11	Międzyrzecz ul. Winnica	1 ćw. XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Międzyrzecz-Zamek	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 10	ul. Winnica Międzyrzecz	1 ćw. XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Międzyrzecz-Zamek	Międzyrzecz	gorzelnia (ob. mieszkania, magazyn nr 7)	ul. Winnica Międzyrzecz	XIX/XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Międzyrzecz-Zamek	Międzyrzecz	dawna rządówka	dawny folwark	1 poł. XIX w.	-	W. Panek	1983

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz-Zamek	Międzyrzecz	dawna gorzelnia	dawny folwark zamkowy	3 ćw. XIX w.	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz-Zamek	Międzyrzecz	kuźnia	dawny folwark zamkowy	3 ćw. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz-Zamek	Międzyrzecz	kuźnia (ob. budynek gospodarczy nr 6)	ul. Winnica Międzyrzecz	I. 20 XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Międzyrzecz-Zamek	Międzyrzecz	dawny magazyn	dawny folwark zamkowy	3 ćw. XIX w.	-	W. Panek D. Czarnodolska	1984
Międzyrzecz-Zamek	Międzyrzecz	chlewnia (ob. budynek gospodarczy nr 9)	ul. Winnica Międzyrzecz	1925	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Międzyrzecz-Zamek	Międzyrzecz	spichlerz nr 8	ul. Winnica Międzyrzecz	1920	-	-	-
Międzyrzecz-Zamek	Międzyrzecz	obora (ob. chlewnia nr 1)	ul. Winnica Międzyrzecz	XIX/XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Międzyrzecz-Zamek	Międzyrzecz	stodoła (ob. magazyn nr 3)	ul. Winnica Międzyrzecz	ok. 1900	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Międzyrzecz-Zamek	Międzyrzecz	stodoła nr 5	ul. Winnica Międzyrzecz	1925	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Międzyrzecz-Zamek	Międzyrzecz	stodoła nr 4	ul. Winnica Międzyrzecz	1900	-	M. Malczewska-Kamińska	1987
Pieski	Międzyrzecz	karta założenia folwarcznego	Pieski	4 ćw. XIX w. XIX/XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1988
Pieski	Międzyrzecz	oficyna dworska (ob. dom mieszkalny, biuro nr 6)	Pieski	kon. XIX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1988
Pieski	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 7	Pieski	XIX/XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1988
Pieski	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 8	Pieski	XIX/XX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1988
Pieski	Międzyrzecz	chlewnia nr 3	Pieski	4 ćw. XIX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1988
Pieski	Międzyrzecz	stodoła z magazynem nr 4	Pieski	4 cw. XIX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1988
Pieski	Międzyrzecz	spichlerz nr 5	Pieski	4 ćw. XIX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1988
Pieski	Międzyrzecz	chlewnia nr 2	Pieski	kon. XIX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1988
Pieski	Międzyrzecz	chlewnia nr 1	Pieski	4 ćw. XIX w.	-	M. Malczewska-Kamińska	1988
Skoki	Międzyrzecz	karta założenia folwarcznego z młynem	Skoki Międzyrzecz	1 poł. XVIII w. przeł. XIX w. i XX w. 1936, 1938	-	A. Pryszczewski	2004
Skoki	Międzyrzecz	młyn (2)	Skoki Międzyrzecz	1 poł. XVIII w. przeł. XIX w./XX w.	-	A. Pryszczewski	2004
Wojciechówek	Międzyrzecz	karta założenia dworsko-folwarcznego	Międzyrzecz	kon. XIX w.	-	A. Dębska	2004
Wojciechówek	Międzyrzecz	dwór (1)	Międzyrzecz	kon. XIX w.	-	A. Dębska	2004
Wyszanowo	Międzyrzecz	karta założenia folwarcznego	Wyszanowo	ok. 1890 r. XIX/XX w.	214	M. Malczewska-Kamińska	1988
Wyszanowo	Międzyrzecz	obora nr 1	Wyszanowo	ok. 1890	216	M. Malczewska-Kamińska	1988

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Wyszanowo	Międzyrzecz	stodoła nr 2	Wyszanowo	ok. 1890	217	M. Malczewska-Kamińska	1988
Wyszanowo	Międzyrzecz	dom mieszkalny nr 3	Wyszanowo	ok. 1890	218	M. Malczewska-Kamińska	1988
Wyszanowo	Międzyrzecz	rządcówka nr 4	Wyszanowo	XIX/XX w.	215	M. Malczewska-Kamińska	1988

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

10. UKŁADY RURALISTYCZNE

Miejscowość	Gmina	Obiekt	Czas powstania obiektu	Nr karty	Autor karty	Rok
Bobowicko	Międzyrzecz	wieś-pierwotny układ zatarty (ob. wielodrożnica)	poł. XIII w.	23	W. Witek	1989
Bukowiec	Międzyrzecz	wieś-owalnica	1236 (pierwsza wzmianka)	24	C. Nowakowski W. Witek	1989
Gorzycza	Międzyrzecz	wieś-owalnica, układ przestrzenny zatarty	1303 (pierwsza wzmianka)	25	C. Nowakowski W. Witek	1989
Kalsko	Międzyrzecz	wieś-owalnica	1390 (pierwsza wzmianka)	26	C. Nowakowski W. Witek	1989
Kaława	Międzyrzecz	wieś-owalnica	poł. XIII w.	27	W. Witek	1989
Kęszycza	Międzyrzecz	wieś-owalnica (karta historyczna)	1328 (pierwsza wzmianka)	28	C. Nowakowski W. Witek	1989
Kuligowo	Międzyrzecz	wieś-owalnica	1475 (pierwsza wzmianka)	29	C. Nowakowski W. Witek	1989
Kursko	Międzyrzecz	wieś-owalnica	XIII w.	94	C. Nowakowski W. Witek	1989
Nietoperek	Międzyrzecz	wieś-ulicówka, układ przestrzenny zatarty	1452 (pierwsza wzmianka)	30	C. Nowakowski W. Witek	1989
Pieski	Międzyrzecz	wieś-układ złożony-owalnica-ulicowo-placowa	poł. XIII w.	31	W. Witek	1989
Szumiąca	Międzyrzecz	wieś-ulicowo-placowa	XVI/XVII w.	32	W. Witek	1989
Święty Wojciech	Międzyrzecz	wieś-ulicowo-placowa	pocz. XI w.?, poł. XIII	33	W. Witek	1989
Wyszanowo	Międzyrzecz	wieś-owalnica	poł. XIII w.	34	W. Witek	1989
Zótwın	Międzyrzecz	wieś-widlica	1335 (pierwsza wzmianka)	36	C. Nowakowski W. Witek	1989

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

11. ZABYTKI TECHNIKI

Miejscowość	Gmina	Obiekt	Adres	Czas powstania	Nr karty	Autor	Rok założenia karty
Międzyrzecz	Międzyrzecz	wodociągowa wieża ciśnień-kolejowa	ul. Poznańska 109 Międzyrzecz-Obrzyce	1903	16	S. Januszewski	1990
Międzyrzecz	Międzyrzecz	wieża ciśnień	ul. Staszica 10	ok. 1900	-	W. Panek	1984
Międzyrzecz	Międzyrzecz	wodociągowa wieża ciśnień miejski zakład wodociągowy	ul. Staszica 10/11, Międzyrzecz	1915	13	S. Januszewski	1990
Międzyrzecz	Międzyrzecz	wodociągowa wieża ciśnień-kolejowa nr 2	stacja kolejowa Międzyrzecz	1905	-	S. Januszewski	1997
Międzyrzecz	Międzyrzecz	wodociągowa wieża ciśnień-kolejowa nr 2	dworzec główny PKP (przy bud. stacji) Międzyrzecz	1913	14	S. Januszewski	1990
Międzyrzecz	Międzyrzecz	wodociągowa wieża ciśnień-kolejowa nr 1	stacja kolejowa przy parowozowni Międzyrzecz	1906	-	S. Januszewski	1997
Międzyrzecz	Międzyrzecz	wodociągowa wieża ciśnień-kolejowa nr 2	dworzec główny PKP (przy lokomotywni)	1913	15	S. Januszewski	1990
Kuźnik	Międzyrzecz	młyn (1) w zespole młyńskim	Kuźnik 9, Międzyrzecz	1 poł. XIX w.	-	A. Przyszczewski	2004
Szumiąca	Międzyrzecz	młyn (1) w zespole młyńskim	-	XVII-XVIII w.	-	A. Przyszczewski	2004
Kursko	Międzyrzecz	most drogowy (zwozyczny-obrotowy)	nad rz. Obrą	1935/1937	89	L. Budyń	1993
Międzyrzecz	Międzyrzecz	stacja kolejowa-zespół	stacja kolejowa Międzyrzecz Pl. Powstańców Wielkopolskich	ok. 1885/1910	-	S. Jabłoński A. Broniewska L. Budyń	1998
Międzyrzecz	Międzyrzecz	węzeł kolejowy Międzyrzecz	stacja kolejowa Międzyrzecz	1880-1930	-	S. Januszewski	1997
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dworzec kolejowy Międzyrzecz	stacja Kolejowa Międzyrzecz	ok. 1880	-	S. Januszewski	1997
Międzyrzecz	Międzyrzecz	magazyn ekspedycji kolejowej	stacja Kolejowa Międzyrzecz Pl. Powstańców Wielkopolskich w zabudowie zwartej z dworcem	ok. 1880	-	S. Januszewski	1997
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek nastawni kolejowej (MI)	stacja kolejowa Międzyrzecz, na wysokości parowozowni	ok. 1905	-	S. Januszewski	1997
Międzyrzecz	Międzyrzecz	budynek nastawni kolejowej (MI-1)	stacja kolejowa Międzyrzecz ul. Poznańska przy rogatce	ok. 1909	-	S. Januszewski	1997
Międzyrzecz	Międzyrzecz	dawny szalet	stacja kolejowa Międzyrzecz Pl. Powstańców Wielkopolskich, przy peronie 1	ok. 1880	-	S. Januszewski	1997
Międzyrzecz	Międzyrzecz	os. kolejowe-przy dworcu	stacja kolejowa Międzyrzecz, przed dworcem kolejowym, wokół Pl. Powstańców Wlkp.	XIX/XX w.	-	S. Januszewski	1997
Międzyrzecz	Międzyrzecz	os. kolejowe-ul. Kilińskiego	ul. Kilińskiego 12-23, Międzyrzecz	XIX/XX w.	-	S. Januszewski	1997
Międzyrzecz	Międzyrzecz	tunel peronowy	stacja kolejowa Międzyrzecz Pl. Powstańców Wielkopolskich, pomiędzy peronami 1-3	pocz. XX w.	-	S. Januszewski	1997
Międzyrzecz	Międzyrzecz	remiza strażacka	Międzyrzecz, ul. Staszica 1	1926-1927	450	G. Balińska J. Baliński	1995

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

Międzyrzecz	Międzyrzecz	miejski zakład wodociągowy-zespół	ul. Staszica 10/11	1915	12	S. Januszewski	1991
Międzyrzecz	Międzyrzecz	suszarńia	suszarńia „Międzyrzecz” S.A. ul. Winnica 46, Międzyrzecz	ok. 1930	-	A. Baliński	1995

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

12. ARCHITEKTURA MILITARNA

Miejscowość	Gmina	Obiekt	Czas powstania	Nr karty	Autor karty	Rok założenia karty
Pniewo	Międzyrzecz	obiekt bojowy Frontu Umocnionego Łuku Odry i Warty Panzerwerk (Pz.W.) 717, Pniewo	1938-1939	1	R. Jurga	1995
Pniewo	Międzyrzecz	betonowe kopuły pozoracyjne	1944	2	R. Jurga	1996
między miejscowościami Międzyrzecz-Pieski	Międzyrzecz	obiekt 745-stanowisko dla karabinu maszynowego za płytą pancerną i garażem dla działka przeciwpancernego (MG-Schartenstand und Park-Unterstellraum)	1935	3	A. Kędryna M. Jurga	1996
Nowe Kursko	Międzyrzecz	obiekty bojowe Frontu Umocnionego Łuku Odry i Warty (Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego) Grupa warowna „Schill”	1938-1939	5	A. Kędryna M. Jurga	1996
między miejscowościami Pniewo-Nietoperek	Międzyrzecz	pancerna kopuła dla obserwatora piechoty, typ 438P01	1937	6	A. Kędryna M. Jurga	1996
między miejscowościami Pniewo-Nietoperek	Międzyrzecz	pancerna kopuła sześciostrelnicowa dla dwóch karabinów maszynowych MG-34 neu umieszczonych na ruchomych lawetach typ 20P7	1934	7	A. Kędryna M. Jurga	1996
między miejscowościami Pniewo skrzyżowaniem dróg Skwierzyna-Kostrzyn-Gorzów Wlkp.	Międzyrzecz	płyta pancerna typ 7P7 dla karabinu maszynowego MG08 MG08/15, MG34, MG42, MG26(t), MG37(t), płyta pancerna typ 10P7 dla karabinu maszynowego MG08, MG08/15, MG34, MG42 MG26(t)	1937	8	A. Kędryna M. Jurga	1997
między miejscowościami Pniewo-Nietoperek	Międzyrzecz	5-cm moździerz motorowy M19I umieszczony w kopule pancernej 424P01	1934	9	A. Kędryna M. Jurga	1997

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIĘDZYRZECZ NA LATA 2021–2024

13. ZIELEŃ

Miejscowość	Gmina	Obiekt	Adres obiektu
Międzyrzecz	Międzyrzecz	aleja lipowa przy drodze krajowej nr 3 (E-65)	ul. Kazimierza Wielkiego
Międzyrzecz	Międzyrzecz	park zamkowy	ul. Podzamcze 2
Międzyrzecz-Obrzyce	Międzyrzecz	park przyszpitalny	ul. Poznańska 109
Bobowicko	Międzyrzecz	park dworski	-
Gorzycza	Międzyrzecz	park pałacowy	-
Kursko	Międzyrzecz	park pałacowy	-
Bukowiec	Międzyrzecz	park pałacowy	-
Pieski	Międzyrzecz	park pałacowy	-
Zamostowo	Międzyrzecz	park dworski	-
Kwiecie (Wysoka Brzoza)	Międzyrzecz	park dworski	-
Karolewo	Międzyrzecz	park dworski	-
Wyszanowo	Międzyrzecz	ogród dworski	-
Kęszycza	Międzyrzecz	założenia przestrzenne, parkowo-pałacowe	-

Uzasadnienie

do projektu w sprawie przyjęcia „Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Międzyrzecz na lata 2021 – 2024”

Przedmiotem gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Międzyrzecz jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego. Celem jego opracowania jest określenie głównych zadań i kierunków działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami. Program opracowano zgodnie z art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 282 ze zm.) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Gminny program opieki nad zabytkami sporządzany jest przez Burmistrza, a następnie po uzyskaniu opinii Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Miejską. Program ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego. Sporządza się go na okres 4 lat, a co 2 lata Burmistrz przedstawia Radzie sprawozdanie z jego realizacji. Kolejne programy powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobów oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

Gminny program opieki nad zabytkami nie jest aktem prawa miejscowego, natomiast stanowi dokument uzupełniający dotychczas przyjęte akty prawa miejscowego, uwzględniając zadania z zakresu opieki nad zabytkami. Określa sposób ich realizacji, poprzez stosowne działania organizacyjne i finansowe oraz upowszechniając wiedzę o zabytkach.

Gminny program opieki nad zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem, stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania ukierunkowane są na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Głównym beneficjentem realizacji programu jest lokalna społeczność, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Gminny program opieki nad zabytkami poprzez działania edukacyjne, ma podnosić wśród lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni.

W związku z powyższym podjęcie Uchwały jest uzasadnione.